

Magyar
Mezőgazdasági
Múzeum

5. 118.

89773

008179

OMgKDK

LELTÁR
1995

LELTÁR
2008

c
11.895

PULYKATENYÉSZTÉS

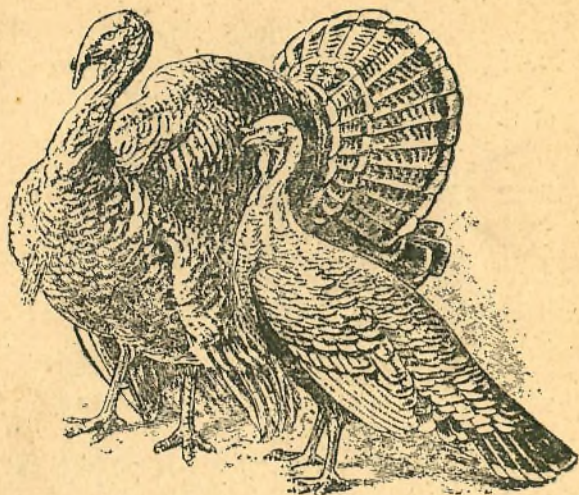
2587

62

IRTA

HREBLAY EMIL

ÁLLATTENYÉSZTÉSI M. KIR. FELÜGYELŐ, A „BAROMFITENYÉSZTÉS”
CZIMŰ HETI KÉPES SZAKLAP FŐSZERKESZTŐJE

A szöveg közé nyomott 48 ábrával

MÁSODIK TELJESEN ÁTDOLGOZOTT KIADÁS

Leltár
1983

BUDAPEST, 1907.

„Pátria” irodalmi vállalat és nyomdai r.-t. nyomása

Lelt. 1955

ORSZ. MEZŐGAZDASÁGI KÖNYVTÁR
LELTÁRI SZÁM:
30. 090

1951

Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár

A SZERZŐ TULAJDONA, MINDEN JOG FENTARTVA.

Gazdáknak és baromfitenyésztőknek
nélkülözhetlen **kézikönyvek** a

HREBLAY EMIL

állattenyésztési m. kir. felügyelő által írt

baromfi- és házinyulftenyésztési
szakmunkák:

1. Általános tudnivalók III. kiadás ára	1.— K
2. Tyuktenyésztés II. » »	3.— »
3. Pulykatenyésztés II. » »	3.— »
4. Lud- és kacsatenyésztés II. » »	3.— »
5. Baromfiak hiz'alása II. » »	1.50 »
6. Baromfitermékek értékesítése »	2.— »
7. Baromfitenyésztés (Fajtatan) »	5.— »
8. Az ezüst szörmenyúl tenyésztése és értéke-
sítése. I. kiadás ára	2.— »

E 8 munka ára a »BAROMFITENYÉSZTÉS« című **heti**
szaklap kiadóhivatalában **Nagyváradon** utalványon
egyszerre megrendelve csak **16 K.** — Ezen **szakmunkák**
részletes tartalomjegyzéke e munka végén található fel.

FEHÉR PULYKAKAKAS.

Szerző részére természet után rajzolta Dobay Zsigmond.

Előszó a II. kiadáshoz.

Két éve elmult, hogy ezen könyvem első kiadása teljesen elfogyott, ugyannyira, hogy abból még antiquáriusoknál sem lehet egyetlen egy példányt sem kapni. Hogy mégis két év kellett ahhoz, hogy e második kiadás megjelenjen, annak oka sok mindenben keresendő, de főleg abban, hogy volt egy idő, a midőn a baromfitenyésztés teréről végleg vissza akartam vonulni, de nem tudtam ezt megtenni, mert szívem, lelkem és agyam minden paránya úgy át van ezen szakma eszméivel itatva, hogy e térről többé le nem térek s a mint azt egy polemiában a t. ellenfelem mondta: »*felfogásommal, rendszeremmel győzni vagy halni fogok*«.

E munka teljesen átdolgozva, képekkel és tenyésztési, valamint értékesítési adatokkal ujonnan felszerelve jelenik meg s én is azt kívánom, a mit *Darányi* ő exczellenciája három év előtt mondott a hazai pulykatenyésztés nagyobb mérvű felkarolását célzó felhívásában: »*Karoljuk fel nagy arányokban a pulykatenyésztést, a mely a baromfitenyésztési ágazatok közt a legnagyobb jövedelmet biztosítja a tenyésztőknek*«.

Ajánlom ezen új könyvemet a hazai baromfikedvelők, gazdák és tenyésztők szives jóindulatába.

Nagyvárad, 1907 február hó 13-án.

Hreblay Emil.

Bevezető.

Ezelőtt hat évvel, midőn ezen munkám első kiadását — általános kívánatra — közkézre bocsájtottam, munkám zárószavában ezeket mondtam:

»Midőn ezen, a hazai baromfitenyésztési szakirodalomban eddig hiányzó munkámat a t. baromfitenyésztő közönség rendelkezésére bocsájtom, teszem azt azon kérelemmel: bár ezen munkám is oly sok jóakarattal fogadtatnék és terjesztetnék, mint a minővel előbbi munkáim kitüntetve lettek.

Felkérem e helyen a t. baromfitenyésztőket, hogy a pulykatenyésztés körüli minden oly tapasztalatot, mely e munkámban ismertette nincs, de a gyakorlati életben bevált, mert a tenyésztőnek hasznot hozó, velem közölni sziveskedjenek, s ezáltal azon helyzetbe jussak, hogy a legújabb utánzásoknál sokkalta becsesebb s a hazai viszonyainknak teljesen megfelelő *gyakorlati tapasztalatokat* a legközelebbi kiadásban használhassam.

Előre is ígérem, hogy tisztelt tenyésztőtársaimat szólaltatom meg munkámban s fáradozásukért a legőszintébb köszönetemet fejezendem ki.

Isten áldását kérem munkámra és az összes hazai baromfitenyésztőkre is. Siker koronázza fáradozásukat s ennek folytán legyenek példányképei és tanácsadói a tenyésztésben azoknak, kiknek e munkát megszerezni nincs módjukban.«

Tenyésztőtársaim és a baromfitenyésztés iránt érdeklődők a lefolyt idő alatt nemcsak közvetlenül velem, de lapomnak, a »*Baromfitenyésztés*« című heti képes szaklap szerkesztőségével is oly sok, értékes és figyelemreméltó pulykatenyész-

tési és értékesítési gyakorlati tapasztalatait közöltek, hogy e kincs az én újabb gyakorlati tényésztői ismereteimmal együtt, ezen munkában összegyűjtve, a kezdő és gyakorló pulykatenyésztő kezében valóságos segítőtárs lesz, a melylyel fényes eredmények érhetőek el.

Az utóbbi két évben újból foglalkoztam gyakorlatilag a pulykatenyésztéssel, neveléssel és hizlalással s ha nem is tartott soká ezen újabb gyakorlatom, mégis alkalmam volt ezen baromfi-faj életfeltételeihez és tulajdonságaihoz oly közel férköznöm, hogy ma az e téren rendelkezésemre álló összes tudást úgy adhatom e könyvben elő, hogy azt mindenki könnyen megérheti s ezen tudnivalók olvasása nem lesz terhére, de ellenkezőleg tudás- és ismeretvágát minden egyes fejezet jobban és jobban fel fogja ébresztetni.

Mindazoknak, kik szivesek voltak engem ezen újabb munkám összeállításában támogatni, e helyen hálás köszönetet mondok.

Zöldségtermesztőknek igen jó utmutatóul szolgál a

„Konyhakerti növénytermesztés“

czimü kézikönyv.

Irta és kiadja: **Németh József** áll. kertésztanító
OROSHÁZA.

Ára 90 fillér.

I. RÉSZ.

Általános tudnivalók.

I. A hazai pulykatenyésztésről általában.

Hazánkban nagyban való pulykatenyésztéssel, oly czélből, hogy a tenyésztett állatok piaczon vagy vásáron eladassanak azelőtt leginkább az alföldi és a déli vidéken lakó földmivelők foglalkoztak, az utóbbi 5—6 év alatt azonban azt látjuk, hogy az állami és a társadalmi baromfitenyésztési tevékenység folytán s különösen a földmivelési kormányának a pulykatenyésztés általános felkarolása céljából 1904-ik évben a baromfitenyésztés ügyét gondozó társadalmi tényezőkhöz és a baromfikiviteli czégekhez intézett országos felhívás hatása alatt pulykatenyésztéssel hazánk minden vidékén próbálkoznak a gazdák, a mi igen figyelemre méltó s örvendetes jelenség. Hogy ezen baromfifaj tenyésztése iránt az érdeklődés országos jellegű, bizonyítja azt az is, hogy »Pulykatenyésztés« című szakmunkám I. kiadása 5 év alatt 2000 példányban elfogyott s az utóbbi 2 év óta, a mig azon helyzetbe jöttem, hogy ezen II-ik kiadást közkézre adhattam, e munka iránt a kereslet, hogy stilszerűen fejezzem magam ki, csakugyan »lázás« volt.

A pulykát, — nem lévén oly szapora és könnyen felnevelhető, mint a többi baromfi, — nem is tenyésztik oly nagy kedvvel, a mi pedig nem indokolt, mert a ki a pulykatenyésztésben csak némi gyakorlatot szerzett is, az abból szép jövedelmet huzhat.

Az alföldi nagyobb városok vasuti állomásain ősztől kezdve egész február hó végéig láthatók azon nagy pulykaszállítmányok, melyeket külföldre részint élő, részint fojtott állapotban visznek ki.

Hogy a délvidéken a pulyka tenyésztése általában jobban van elterjedve, mint a felvidéken, annak okát abban is látom,

hogy az melegebb éghajlatával, nagyobb kiterjedésű szabad területeivel inkább felel meg a pulyka természetének és tenyésztésének, mint a zordonabb éghajlattal bíró felvidék.

Mindazonáltal a pulykát kisebb s inkább csak a házi szükségletnek megfelelő mennyiségben nálunk az egész országban kellő sikerrel tenyésztik és tenyésztették és azt ujabban nagyobb mennyiségben is sikerrel tenyésztik.

Az alföldi rónák, a futóhomokos területek, melyeken ma már a fű gyökeret vert s itt-ott ákáczaerdők nőnek, a pulykának kitűnő tenyészhelyül szolgálnak s kívánatos, hogy a jövőben még inkább azzá váljanak.

A Duna és Tisza közt, a nagy alföldi sikon, valamint a tiszántuli vármegyékben nagyban foglalkoznak a gazdák a pulykatenyésztéssel, mert ez jövedelmező foglalkozást nyújt nekik. Főképen foglalkoznak ezzel a zsellér- és cselédemberek, kik a *pulykafiókák* felnevelését tavasszal elvállalják s ősszel november hó első napjaiban a már felnőtt pulykákat megfelelő rész ellenében gazdáiknak beszo- gátják.

Tapasztaltam, hogy az ezen vidéken lakó nép a szőlőmivelés mellett különös előszeretettel foglalkozik a pulykatenyésztéssel. Minden, még a legkisebb udvaron is tartanak néhány pulykát, a melyeket nyáron át a homokos gyepmezőkön és ákáczerdőben legeltetnek. Ősszel azután a faluzó tyukászok ezrével viszik a pulykákat a nagyobb városokba, a hol továbbadják el azokat a hizlalótelepek tulajdonosainak. A hizlalótelep-tulajdonosok azután élve, fojtva vagy vágottan és tisztítva a vámkülföldi nagy városokba szállítják, a hol a magyar pulykák igen keresett piaczi árut képeznek.

Eltelkintve attól, hogy a pulykatenyésztés az alföldi vidékeken a legolcsóbb és legjobb sikerű, azért az ország minden részében lehet kellő sikerrel nemcsak *nemes tenyészanyag* eladás, de piaczi fogyasztási czélokra is pulykát tenyészteni, ha a tenyésztés minden csinját-binját, fogását, szóval: módját ismerjük.

A pulykatenyésztés még akkor is kifizeti magát, ha csak kis mértékben üzik is és pedig azért, mert a pulykát valamennyi szárnyas között a legjobban fizetik. Középmértékben üzve a pulykatenyésztést, természetesen hasznohozóbb, külö-

nösen ha nyáron át az állatokat rovarpus legelőn lehet tartani, a hol a főtáplálékot, a rovarokat, megtalálhatják. Ily legelőkül szolgálnak a tarlók, a fűvel és apróbb bokrokkal benőtt mocsaras helyek, a hol legfőlebb csak juhok legelhetnek, melyeket azonban a pulykák nem zavarnak, mivel ezek csak a rovarokat szedik össze. A bükk-, cser-, dió-, gesztenyefákkal beültetett helyek ősszel a legjobb pulykalegelőt képezik, mert e fák gyümölcseit semmiféle állat nem emészti meg oly könnyen, mint a pulyka. Repcze-, rozs- és buzatarlókra nézve pedig kétszeresen hasznos, ha rajtok a pulykák legelnek, mert ősszel a csigák és egerek ilyen helyeken nagy számban találhatók. Ezeket azután a pulykák teljesen kiirtják, miáltal a gazdát tetemes kár- és fáradságtól kimélik meg s azután ezen értéktelen, kártékony állatokat izletes hussá változtatva szolgáltatják vissza.

S bár a pulykák fiók-korukban, mint látni fogjuk e munka későbbi fejezeteiből, rendkívül igényesek, érzékenyek s ennél fogva igen nagy gondozásban és lelkiismeretes ápolásban részesítendőek, mindazonáltal, ha bizonyos kort elértek, kevesebb gondozással és takarmányozással nevelhetők fel, mint bármely más baromfi.

A pulyka, mint már fentebb említém, legelőkben nem válogató, kedvencz falatai mellett, minők a rovarok, kukaczkok, fű, zöldség és gabonafélék, kitűnően felemészti a makkot, a bikkfa magvát, a vadgesztenyét, a mogyorót és a diót.

A földmivvelésügyi kormány minden lehetőet elkövet, hogy hazánkban a pulykatenyésztés nemcsak a kiscgazdák, de a közép- és a nagybirtokosok részéről is kellőképen fölkaroltassék, mert a pulykatenyésztés által nemcsak közvetlen haszna lesz a tenyésztőnek az eladott pulyka árában, hanem közvetett haszna is tudniillik az által, hogy a háznál levő és nehezebb munkára nem használható gyermekek és aggasztánok a pulykák nevelésénél és őrizésénél igen jól felhasználhatók s végre hogy a pulykák a területek, tarlók és legelők legeltetésével az azokon tenyésző kártékony rovarokat, férgeket és álczákat mind összeszedik és felemészti.

Ezen munka első kiadásának is az volt a célja, hogy ezen még kellőképen meg nem becsült baromfinak tenyésztése általánosan ismertté legyen s különösen azon gazdák, kiknek

a már fentebb említett kellékek a barofitenyésztésre rendelkezésre állanak, ne mulasztásuk el a pulykatenyésztéssel foglalkozni, de ne mulasztásuk el tenyészteni a pulykát a közép- és nagybirtokosok sem oly arányokban, hogy ne csak uri házuk szükségletét fedezhessék a tenyésztett anyagból, hanem egy tekintélyes mennyiséget piacra is vihessenek.

Van már nálunk akárhány példa arra, hogy nagy uradalmak birtokosai is foglalkoznak rendszeresen a pulykatenyésztéssel.

Oda kell igyekeznünk, hogy a hazánkban most tenyésztett aránylag nagy mennyiségű pulykák ezentúl még nagyobb mennyiségben és a külföldi nagy értékesítő piacok igényeinek megfelelő minőségben tenyésztessek, mert hogy ma sok helyen a tenyésztő nem kap oly árt, a milyent kapni remélt, annak oka az, hogy őszkor az eladásra kész s vagy otthon eladott, vagy pedig a piacra vitt pulykák nem elég nagyok, nem egyforma minőségűek, selejtések s így nem képeznek elsőrangú vámkülföldi árut.

A baromfitenyésztésnél általában, de a pulykatenyésztésnél különösen a tenyészanyag nagysága és jó minősége igen befolyásolja a szaporulat egyenletes voltát, nagyságát és számát s így a pénzügyi eredményt is, ennél fogva csak természetes, hogy bár kevesebb számú, de nagy és husos pulykákért több pénzt láttunk, mint a sok kicsiért és hitványért.

Sajnos, nálunk még a nemes vagy nemesített pulykák tenyésztésével foglalkozó tenyésztők nagy része végtelenül követelő. Követelők pedig azért, mert ha nemes pulykát tenyésztenek, úgy vagy azt óhajtják, hogy valamennyit, a drága tenyészszülők ivadékait mind oly árban adhassák el, mint a milyen árt a szülőkért fizettek s ha ezen árt meg nem kapják, elkedvetlenednek s nem gondolják meg, hogy az azelőtt tenyésztett hitvány anyag és a jobb minőségű nemes pulykák közti árkülönbözet összevéve valamennyi állatnál oly összeget tesz ki, melyért éveken át — következetesen és szakszerűen tenyésztve a pulykákat — foglalkozni csakugyan érdemes.

Remélhető, hogy ha *pulykatenyésztésünk* az egész országban nagyobb lendületet vesz és a külföldi kereskedők *a nemesített anyagot nagy mennyiségben látva, azt jobban megismerik* és messze külföldön hirtelen meg majd szép és kitűnő pulykáinknak, — akkor a tenyésztők nagy része be fogja látni azt, hogy a nem

nemesített, de csak a közönséges pulykák teljesítésével nem megfelelő alapon akarták a baromfityenyésztéssel járó eredményeket kihasználni.

Ezen tenyésztési szakban is főelv legyen az, hogy: *kis haszonnal, mely biztos legyen, nagy tömeget kell értékesíteni s akkor foglalkozásunk meg lesz jutalmazva.*

Nem lehet tagadni, hogy gazdasszonyaink a háztartás ez ágában is szép eredményeket mutatnak fel, de kétséget nem szenved, hogy az eredmények még szebbek lennének, ha mindig megfelelő tenyészanyaggal folyna csak a tenyésztés s a pulykatenyésztést nagyobb figyelembe részesítve, öntudatos célzattal, nem pedig a megszokott előítéletek szerint járnának el.

Hazánk alföldi részeiben, miként már említém, igen jelentős a pulykatenyésztés, bár általán azon vélemény van róla elterjedve, hogy nem hálás foglalkozás, a mennyiben igen nagy kockázattal jár, mindazonáltal — a mint a tapasztalat bizonyítja — senki sem hágy fel azzal, sőt inkább hova-tovább terjed tenyésztése. Szó sincs róla, hogy a pulykacsibék fölnevelése több munkát, felügyeletet, szorgos ápolást nem igényel, mint más baromfié; igaz az is, hogy a mi szélsőleges éghajlatunk visszahatással van a növendékállatokra, melyek fejlődése a tavaszi és nyári időjárástól annyira függővé van téve, de azért, mint ezt a többségnél tapasztalt fényes eredmények eléggé bizonyítják, a pulykatenyésztés nem is oly rendkívüli vállalkozás, melylyel a magyar gazdasszony meg nem birkozhatnék a nélkül, hogy *babonás* eljárásokhoz folyamodnia kellene.

Ha ezen újabb munkámmal csak némileg is sikerül az e tenyésztési ágazat iránt érdeklődőknek a helyes pulykatenyésztésre vonatkozó utbaigazítást adnom, ez annyival is nagyobb örömmel töltene el, mert szilárd meggyőződésem, gyakorlati tapasztalatom az, hogy nálunk a pulykatenyésztést még hosszú évek során át folytonosan lehet hasznot várólag fokozni.

2. A külföldi pulykatenyésztésről általában.

Pulykát részint fajta, részint házifogyasztás céljából elszórtan egész Európában tenyésztenek, de nagybani tenyésztését csak a melegebb éghajlati, illetve délibb fekvésű vidé-

keken találjuk fel. Ilyen vidékek hazánkban a felvidék s hazánktól délre és keletre fekvő országok.

Különösen nagy számban tenyésztik a pulykát a szerb és román kiscgazdák és a bosznia-hercegovinai lakosság. Szlavónia és Horvátország is igen tekintélyes mennyiséggel vesz részt a hazánkból a vámkülföldre menő pulykaszállítmányokban.

E felsorolt országokban tenyésztett pulykák nem oly nagyok és egyenletes minőségűek, mint a Magyarországból tenyésztettek, mégis alkalmasak arra — bár ez nagy kár — hogy a baromfikereskedők ezeket, a magyar pulykák közé keverve, a vámkülföldön mint magyar eredetű pulykát adják el.

Ezzel a kereskedelmi fogással szemben a legjobb védekezési mód az, ha mi is minél nagyobb arányokban fogjuk terjeszteni e célra különösen alkalmas, áldott vidékeinken a pulykát, mert tény az, hogy a hazai baromfikereskedők azért pótolják idegen és hitványabb minőségű pulykákkal a kapott megrendeléseket, mert a nagy szükségletet itthon fedezni nem képesek.

A külföldi pulykatenyésztés tehát csak a most elmondottakkal csinál a magyar tenyésztőnek versenyt, a fajtisza állatokat magunk állítjuk elő, csak ritkán fordul elő egy-egy import.

Kiváló törzsek

tenyésztőjásai s ivadécai: nemesített magyar fehér és sárga tyukok s hasonlún telivér orpington kakasok keresztezéséből kakas 5., jércze 4 kor., tojás tuczatja, patent csomagolással 6 kor. Igen szép pulykák, fehér magyar és bronz kakasok őszi szállításkor à 9 kor., jércze 7 K szürke gyöngytyukok à 3 K. Deczembertől kezdve 1 K ár-emelkedés dbonként. **Jurenák Bélánénai** Pta-Saáp, u. p. Cibakháza.

II. RÉSZ.

Fajtatan.

1. A pulykafaj története.

Érdekes mindazon állatnak, mely nekünk hasznot hoz, az eredetét és történetét is megismerni. Én a pulykát úgy mondom el, a mint azt *dr. Rodiczky Jenő* császári és kir. asztalnok »*Pulykatenyésztés*« című pályadíjnyertes dolgozatában olvastam.

»A pulyka idegen neve: *Meleagris gallopavo*, vonatkozásban áll a görög hitregével. A Meleagris nevet ő és a gyöngytyuk, melylyel a középkori írók sokszor összetévesztették, közösen viselik egy Meleager nevű argonauta és kaledoniai vadász után, kinek halála — a görög hitrege szerint — nővéreit annyira elbusította, hogy nem győzték a sirást abba hagyni s végül gyöngytyukokká változtak, melyeknek tollazata mind e napig könyecseppekkel tarkázottnak látszik.

A gallopavo nevet legelőbb Lopez de Gomara 1553-ban megjelent művében, tekintettel e madárnak a pávához való hasonlatosságára (Gallus = kakas; Pavo = páva) használta.

S ha már benne vagyunk az etymológiában, felemlítjük azt is, hogy a magyar akadémia nagy szótára szerint a pulyka (tájnyelven póka) nevét a »gyöngédebb« puly-puly hangja után nyerte volna.

A német »Puter« szintén hangjelző elnevezésnek tekinthető, mert a pulykát itt-ott put-put kiáltással szokás csalogatni.

A németeknél különben számos néven ismeretes, mint a milyenek: Truthahn, Puterhahn, a nép nyelvén Pockerhahn, tréfásan indianischer Schustervogel (ad normam Gallus indicus) kalkutischer, turkischer, welscher Hahn, mi többeket azon tév-nézetre vezetett, hogy e hatalmas madár hazája a Keleten keresendő, mert a középkorban általában szokásos volt a

meszsze, tengeren tulról Európába kerültek oriensből jötteknek mondani.

A pulyka Amerika szülöttje, melynek fölfedezésekor e szárnyasnak Cortez Montezuma udvarában több ezer képviselőjével találkozott s Fernandeznek »*Historia Avium novae Hispaniae*« című műve szerint a bak Huexolott, a nőstény Cilmatotolin nevet viselt náluk. Ovideo Gonzalo Hernandez 1525-ben megjelent ily című művében »*Historia natural y general de las Indias*« mint pávaféléket írja le, melyek Mexikó lakói által domestikálva, sokkal izletesebb húst szolgáltatnak, mint a castiliai pávák, mit szivesen elhiszünk neki mai nap is.

Franciaországba 1532-ben egy *Ceour Jacques* levante-i kereskedő vitte hazájából, Kelet-Indiából. Minthogy India, Kalkutta, Levante és Törökország egymással határosak, nevei, mint *indiai* vagy *töröktyuk* stb. csak innen eredhetnek.

Olaszországba 1557-ben jutottak, azaz egyetlen egy pár jutott, melynek szaporulatai rendkívül drága áron keltek el. Egyes városok tanácsai kénytelenek voltak e hallatlan árak folytán a pulykatenyésztést korlátok közé szorítani s meghatározták azt, hogy mely háztartásokban szabad pulykát asztalra hozni.

Tizenhárom év után VI. Pius pápa szakácsa, *Scappi*, kiadott egy szakácskönyvet, melyben már az »*indian*« — miként ott a pulykát nevezték — is szerepelt.

Angolországban 1555-ben kezdett terjedni. Németországban állítólag 1530-ban már ismerték, miként azt Herrestach és Colerus írja.

Hazánkba az 1590-es évek vége felé hozhatták be s itt, hol tenyésztésének megfelelő viszonyokat talált, csakhamar elterjedt.

Észak-Amerikában Adobon szerint csak a későbbi években jelent meg. Igy Virginiában csak 1684-ben, Pennsylvaniában pedig 1753-ban ismerték meg.

2. Hazai pulykafélések.

A) *A fehértollu pulyka.*

Hazánkban már régi idők óta elterjedt pulykafajták közül leginkább a *fehér pulyka* az, mely minden keresztezés nélkül is *tisztavérben s tiszta fehér tollszinben tenyésztetik* s

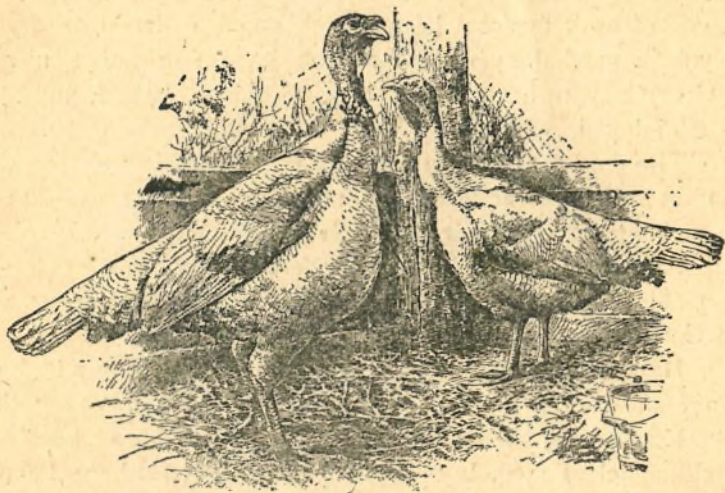
tenyésztése nagy területen igen elterjedt, ennélfogva továbbra is tisztavérben és fehér színben volna tenyésztendő.

Minden más és állandó jelleggel nem bíró pulykát keresztezni kell és pedig az országos baromfi-köztenyésztési iránynak megfelelően, vagy a fehér magyar vagy pedig a *bronzszínű pulykakakasokkal.*

A hazai fehér pulykát nálunk leginkább a Duna és Tisza közötti területen tenyésztik. A fajta eredetileg Mexikóból származik s hozzánk már valószínűleg igen régi időben hozták be.

Tenyésztését tisztavérben folytatni érdemes, mert nemcsak húzával, de tollával is — melyet évenként 2—3-szor koppasztanak le róla — nagy hasznot hoz. A tollkereskedők, különösen a czombok táján található u. n. marabu tollát nagyon keresik s egy-egy pulykának egyszeri megkoppasztásáért 50—60 fillért szoktak fizetni.

Az 1. számú ábrán láthatók a fehér magyar pulykák.

1. sz. ábra. A fehér magyar pulyka.

A kakas *feje* tollatlan, melyen a szarvalaku húsképződmény látható s apró vörös bibircsekkel sűrűn van fedve.

A bőr a szemek tájékán, a hol kissé elsimul, kékes ibolyaszínt vesz föl. A *csőr* fehér csontszintű, rövid és vastag, az *orrlukak* félig nyitottak s ezek körül a csőr kékes

szinbe megy át, a *fülek* körül finom fehér tollak vannak. A *nyak* középhosszu s a fejtől lefelé mintegy 15—18 cm. hosszúságban meztelen, sűrűn gyüredékekkel s bibircsokkal borítva, a vérszinű pötyögő élénk vörös színű s ugy ezen, mint a nyak egyéb tollatlan részein apró fehér szőrök és tollak találhatók. Ingerült állapotában a kakas nyaka és vérszin pötyögője vérvörös színűvé válik, a fej és a nyak felső része pedig világoskék színű lesz.

A *nyak* alsó része kisebb hófehér tollakkal van fedve. A *hát* rövid s elég széles, a *szárnyak* rövidek, a *farok* mérsékelt hosszu s 18 faroktollban végződik, a *mell* széles, bár nem igen mély finom apró tollakkal van fedve, a mell elülső részén, a begy táján egy sörteszerű szakáll-pamacs nő, a mely 8—10 cm. hosszu s a pulyka hófehér színétől teljesen eltérő szürkésfekete színű. A *lábak* középhosszuak, a lábszárak testszinűek s ugyanilyen színűek a lábujjak is, melyek fehér csontszinű körmökben végződnek.

Az egész pulykán tiszta hófehér színű tollazat van s e fehér szín különösen a nász idején ezüstös zománczot kap. Épp ezen hófehér színű tolla teszi indokolttá a fehér pulykának tisztavérben való tenyésztését. A *hát*, *nyak*, *mell*, *vállak* s a *has* táján levő tollak, mint ágytollak, keresett árut képeznek, a *farok* s *szárnytollak*, ha szépek, szintén jól értékesíthetők, de a *szárnyak* alatt, a *czombok* táján s a *farok* alatt levő finom pehelyszerű az u. n. »*marabu*« tollak birnak a legnagyobb értékkel.

A fehér *pulykatojó* színre nézve teljesen egyezik a pulykakassal, de alakra nézve kisebb, vékonyabb és gyengébb. *Feje* kicsi, szintén tollatlan s kevésbbé sűrűn van bibircsokkal benöve és sápadt piros színű, *szemei* barnák, *nyakának* felső része s a *vérszin pötyögője* is sokkal simább, mint a kakasé és sűrűbben találhatók fel rajta a fehér színű apró tollak és szőrök, *csőre* vékonyabb és rövidebb fehér csontszinű, *háta*, *melle* is gyengébb, keskenyebb, mint a pulykakakasé, *szárnyai* rövidek, valamint *farka* is kevésbé hosszu, a *lábak* a kakaséhoz hasonló testszinűek, de amazénál rövidebbek és gyengébbek.

A tollazat szintén tiszta hófehér, de halványabb fényű a kakasénál.

B) *A bronztollu pulyka.*

Bronztollu pulykák, melyek a vadpulyka tollazatára emlékeztetnek s valószínűleg az ellenőrizhetetlen és kideríthetetlen keresztezések által létesültek s idővel bizonyos megállapodott bronztoll-jellegű szint s elég nagy testet nyertek, már igen régi idők óta tenyésztetnek nálunk elvétve minden vidéken.

E fajta, illetve féleség nemesítésére ajánlotta a földmivelésügyi kormány annak idején a telivér bronzpulykát, illetve e fajta telivér kakasait, a melyekből a legujabb statisztikai adatok szerint az 1898—1906. években 1890 drb osztatott ki cserébe, közönséges pulykakakasokért, a népies baromfi-, illetve pulykatenyésztés javítása céljából.

Természetes, hogy ily nagyszámu nemesítő anyag hatástanul nem maradhatott s ma már igen sok vidék pulykái eléggé kiegyenlített színűek és minőségűek.

A bronztollu pulykát a vámkülföld egyes piacain jobban szeretik a fehér tollunál, mert itt sokszor mint vadat adják el, míg vannak oly fogyasztópiacok, a hol ismét a fehér tollu pulyka képezi a nagyobb kereslet tárgyát.

A bronztollu pulyka további tenyésztése tehát még indokolt, bár tagadhatatlan, hogy az újabb években tett tapasztalataim szerint, a fehér tollu pulyka tenyésztése — a fokozódó kereslet folytán — mindig nagyobb és nagyobb arányu lett és lesz.

C) *A tarkatollu pulyka.*

A tarkatollu pulykák ideje lejárt. Hovatovább kevesebbet láthatunk ezen tarka-barka állatokból, a mi annak a ténynek a fényes bizonyítéka, hogy a tenyésztők közt a helyes kiválasztáson és az okszerű nemesítésen alapuló tenyésztés elve elterjedtek és meghallgatásra találtak.

A fekete, fehér, rozsdabarna, sárga, szürke s ezen színek keverékéből előállható bármely más színezetű pulykákat semmiesetre se tenyészszük egy vérben, hanem a tulsulyban levő színezetük szerint, avagy az azon a vidéken divó fajtának megfelelő színű nemesfajta pulykakakast használjunk reájuk s ezt folytassuk több éven át, a mig az ivadék színben és testben egyformává válik.

Nincs szebb látvány mint az, ha a gazda udvarán az okszerűség szerint egyforma állatokat lát a szemlélő, a mi bizonyítéka annak, hogy az illető gazda halad a korrallal, már pedig a közmondás szerint »a ki halad, az el nem marad«.

A tarka pulykákat tehát a tenyészetekből lassanként vonjuk ki s az egész országban csak a bronzszínű és a fehérszínű pulykákat tenyészszük.

3. Idegen pulykafajták, a melyeket nálunk tisztavérben is tenyésztenek.

A) *A vadpulyka.*

A vadpulykák hazájukban kisebb-nagyobb csapatokban járnak élelmük után, ha barangolásaik közben rájuk esteledik, a fákon hálnak meg. Kitűnően repülnek s ha a repülésben elfáradtak, igen jó uszóknak is bizonyulnak.

Vadpulykával az utazók legelőször Virginiában 1584-ben találkoztak, de ha aránylag későn is emlékeztek meg róla, mint háziállattá szelidítetttről, utóbb annál többet tudtak regélni azon óriási falkákról, melyek Pennsylvániában és Virginiától nyugatnak elterülő tartományokban találtattak. Előfordul a vadpulyka nevezetesen még: Ohio Kentucky, Illinois, Indiana, Arcansas, Tennessee és Alabama rengetegeiben, hol ma is nagyobb számban található.

A vadpulykáról oly sok dicséretet olvasva, az 1900. év tavaszán a gödöllői csász. és kir. fővadászmesteri hivataltól 3 drb vadpulykakakast és 4 drb vadpulykatojót szereztem a gödöllői m. kir. baromfitelep részére, részben a további tisztavérben való tenyésztés, részben keresztezés céljából s ezek ott egész 1904. év végéig igen jó sikerrel tenyésztettek.

Ő felsége gödöllői uradalmának vadászterületén a vadpulykák, melyek Mexikóból lesznek hozatva, szabadon tenyésznek s vadászati célokra szolgálnak.

A 2. sz. ábrán látható a fentemlített vadpulyka törzs egyik kakasa, a *vadpulyka kakas*. Magassága a kifejldött állatnak 115—120 cm., nyitott szárnyainak átfogója 140—150 cm. Feje testéhez mérten kicsiny, csupasz, csak itt-ott apró fekete szőrrel van fedve, a fej és a nyak élénk vörös lebeny-nyel van ellátva, mely ha a pulyka ingerült lesz, élénk vörössé,

majd kék és ibolyaszínűvé válik. *Nyaka* hosszabb, mint a közönséges pulykéé, vékony és rendszeren **S** alakban kissé görbült s ez a kakasnak rendkívül délczég kinézetét kölcsönöz. *Csőre* rövid, erős, rézvörösszínű és hegyben fekete csontszinre emlékeztet. A csőr felső része domboru s ennek vége a csőr alsó részének hegyét fedi. A csőr töve feltűnően erős, az orrlyukak alulról nyitottak s egy bőrlebenynyel félig el vannak takarva. *Fülei* egy kis tollpamacsval vannak fedve. *Nyelve* vastag, husos. *Szeméi* sötétbarnák s élénkek. A csőr tövében van az *ormány*, mely ha az állat mérges, megnyulik

2. sz. ábra. Vadpulykakakas.

s élénk vörös színűvé lesz. A *nyak* alsó része erős, élénk vörös színű és bronzfényes zománczu tollazattal van borítva. A begy táján egy 15–20 cm. hosszú, sűrű tömött *szőrszakáll* lóg, mely jóval dúsabb és erősebb a szelid pulykakakasok szakálánál.

A *hát* rövid, vastag és széles, sűrűn fedve bronzszinben ragyogó tollakkal. A *mell* széles és mély vöröses színbe játszó zománczozotttollazattal, itt a hát és nyak

táján látható különösen a vadpulykát jellemző tollzománcz, mely majd bronzszínű, majd kékes-zöldes s különösen párosodás idején s akkor, ha a nap rásüt, szintén ragyogóvá válik. A *vállak* erősek s igen szép kékes-zöld zománczu tollakkal vannak borítva. A *has* barnás színű s ugyanilyen színű apró tollakkal vannak ellátva az erős, izmos *czombok*. A *szárnyak* eléggé hosszúak és erősek, úgy hogy az állat kényelmesen tud repülni is; a *szárnyfedő* tollak erős bronzszínű zománczczal, míg a II. rendű evezőtollak kékes-zöld zománczczal bírnak. Az I. rendű evezőtollak zománcztalanok, sárgásbarna alapszinnel bírnak, a melyen fehér csíkok futnak harántul végig, vagy

sárgás pettyezéssel tarkázottak. A *farkfedő tollak* sárgásbarna színűek, feketén csikozottak, végük felé azonban körülbelül 1—1½ cm. széles, élénk zománczu csik van s ezután a toll szintén 1 cm. széles, világos, apró pettyekkel ellátott sárgásbarna csikban végződik. *Farka* 38—40 cm. hosszú, szépen lekerekített tollból áll, mely tollak világosbarna alapszínűek, feketésbarna csikokkal. A toll vége felé pedig egy 2—3 cm. hosszú fehér csik van, a mely után a toll 1—2 cm. szélesgü barna színben végződik.

Lábszárai igen erősek és vörösrézszínűek, a lábujjak elég hosszúak s erős körömben végződnek.

A *vadpulyka tojó* általában hasonlít színezetre a kakashoz, csakhogy kisebb és tollazata sem oly fényes és sok színbe játszó zománczu, hanem halványabb s inkább fényes barna színű vöröses zománczczal. A vadpulyka tolla a következő színű és részű: A toll tövében pehelyszerű és szürkésbarna színű, azután 2—3 cm. széles barnás rész következik, a mely csakhamar koromfekete színbe megy át. Ezt követi egy bronz zománczu ½—1 cm. csik, mely után egy ½ cm. széles fekete csik látható s azután a toll egy 1 cm. széles sárgásbarna csikban végződik. A szárny és fark tollazata teljesen egyező a pulykakakas tollazatával, csakhogy annál rövidebb, keskenyebb és kevésbbé élénkebb.

A vadpulykák tenyészideje február végén veszi kezdetét. Április végén fészket rakja a tojó, mely a milyen egyszerű, olyan elrejtett, de száraz helyen lesz elkészítve, miután a kakas a keltésben gátolja s oktalan féltékenykedésében a kikelendő tojásokat is megsemmisíti. Annál nagyobb buzgalommal kelt a tojó s ha fészket rövid időre elhagyni kénytelen, száraz harasztal gondosan letakarja, úgy hogy az emberek csak ritkán akadnak rá.

Rendkívül odaadással kelti ki tojásait s a keltésben néha oly buzgalmat fejt ki, hogy ha veszély fenyegeti, még akkor sem hagyja el fészket; a gödöllői koronauradalom vadászterületén akárhányszor tapasztalták, hogy a fészken ülő vadpulykatojót vaddisznó tépte szét.

Rendszerint csak egyszer kelt egy évben, másodszer csak akkor, ha az első keltés szerencsétlenül járt. Előfordul Audubon szerint azon eset is, hogy több tojó közösen tojik

s közösen is kelt. Egy izben 42 tojásos fészekre talált, melyet három tojó keltett. Egyik mindig ott maradt a fészekenél házörzőnek. Különben 15—18 tojást kelt ki a tojó egy izben.

A fiatalok hamar megtanulnak repülni s fákra szállva anyjuk szárnya alatt töltik az éjt; augusztusban már a legmagasabb fákra szállnak. A vadpulyka élleme mindenféle rovarok és erdei magvak, levelek, fűszálak és rügyekből áll.

A vadpulyka igen óvatos, edzett s betegség iránt kevésbbé fogékony. Igen jól türi az időjárás viszontagságait, szóval nagyon alkalmas anyagnak bizonyult nálunk arra, miként azt a gödöllői s több más magán pulykatenyészetben tapasztaltam, hogy azzal házipulykáinkat keresztezve, azokba teljesen idegen vért hozva, megjavítsuk.

A gödöllői m. kir. baromfitenyésztőtelep és munkás-képző-iskolánál eszközölt keresztezési kísérleteim igen szép eredménnyel végződtek, mert a vadpulykakakasok nemcsak külső jó tulajdonságaikat, nagyságukat örökölték át, de egyes belső jó tulajdonságaikat is kitűnően származtatták át ivadékaikra.

A vadpulyka kakasokat és tojókat különösen a bronzpulykák vérfelfrissítésére ajánlom.

B) *A bronzpulyka.*

A külföldről hozott nemesített pulykafajták között nálunk az eddigi kísérletek eredménye szerint a *bronzpulyka úgy a tisztavérben való tenyésztésnél, mint a hazai pulykáknak a kakasokkal való keresztezése után* nyert ivadékokról hozva ítéletet, *a legjobban vált be.*

A bronzpulykát az amerikai tenyésztők állították elő, az ott hosszú időn át tenyésztett tisztavérű szelid pulyka és az amerikai erdőkben tenyésző edzett és a baromfibetegségek iránt kevésbbé fogékony vadpulyka kakasokkal folytatott keresztezések által. A keresztezési ivadékokat azután az angolok tovább tenyésztették egy részben s a kellő és okoszerű selejtezés által sikerült ezen kiváló tenyésztőknek a mai nagyságra s pompásan ragyogó tollruhájába öltöztetni a *bronzpulykát*. A 3. számú ábrán láthatjuk a szétterjesztett szárnyu bronzpulykakakast, a melynek részletes leírása a következő:

A kakas feje, valamint nyakának felső része tollatlan, bőven lebenyes, melyeken vörös helyenkint kékesbe játszó, borsó, bab, sőt mogyoró nagyságu gumók vannak. A csőr aljától a nyak közepéig vörös bőrlebeny csüng alá, a mely szintén a fentebb leirt gumókkal el van lepve. Öreg pulykakakasoknál ezen gumók rendesen kékes-fehér színűek. A csőr felett szarvalaku husképződmény van, mely a pulykakakas haragos, berzenkedő kedvében oly hosszúra nyulik, hogy a csőről orrmányként csüng alá. Ily állapotban a tolltól nem fedett

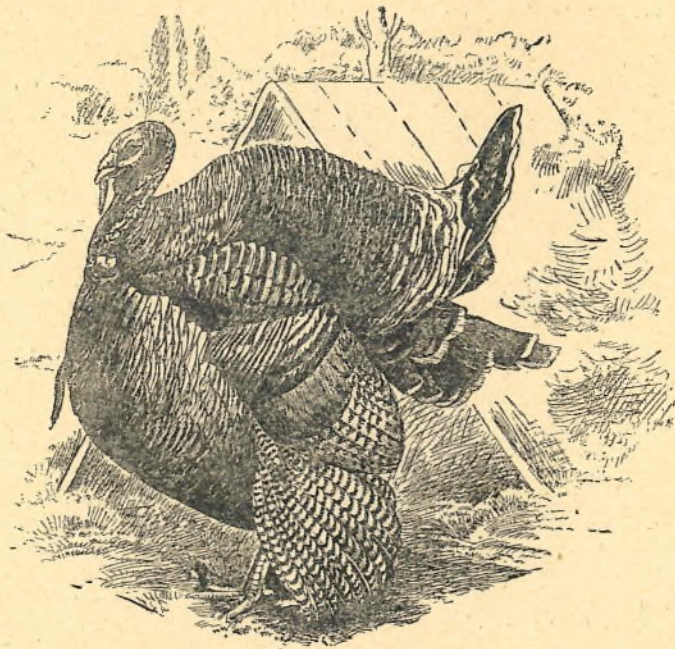

3. sz. ábra. Bronzpulykakakas szétterjesztett szárnyakkal.

részek élénk vörös színűvé és a bőr kékesfehér részei ibolyaszínűekké változnak. A tojóknál a szarvalaku husképződmény kisebb, de kisebb a fej és nyak tollatlan része is, mely mindig egyenlő, kivéve a tavasszal beálló párzási időnyt, a mikor is a szín élénkebbé válik. Ugy a kakas, mint a tojó fentebb leirt fej- és nyakrészei finom fekete szőrrel vannak fedve. A szemek sárgásbarnák, a csőr töben sötét szaruszínű, vége felé azonban világos. A nyak alsó része és a mell tollzatának alapszíne kékes-fekete s minden egyes toll vége széles bronzszínű s hegye felé egy világosabb csikkal diszitett sávval van

bevonva, úgy hogy kívülről nézve csakis a fénylő részek láthatók s az egész mell tisztán bronzszínű, mely színből csak itt-ott látszik ki a kékes alapszín.

A *hát* és a *vállak* alapszíne szintén kékes-fekete s a nyak végén a bronzsáv szintén a toll végéig ér, úgy hogy a hát ezen felső része igen fénylő bronzszínt mutat. A hátnak azon tollai, melyek a szárnyfedő tollak felé vannak helyezve, fekete alapszínnel bírnak, de a bronzszínű szalag nem egészen a toll

4. sz. ábra. Sátorozó bronzpulykakakas.

végén van elhelyezve, hanem úgy, hogy ezen tollrészen igen sötétkékes színű vékony sáv látszik s csak azután következik a párhuzamos bronzszínű rész. A hát legutóbb említett helyén tehát fekete finom vonalak bronzszínű részekkel váltakoznak. A fedőcsikok a szárnyfedő tollak felé és a vállban legszélesebbek, a nyak felé pedig mindig keskenyebbé válnak, míg a nyak tiszta bronzszíneben teljesen elenyésznek. A hát azon része, mely az állat rendes állásánál szárnyak által el van fedve, szénfekete, némely állatnál itt is halványabb bronzszín látható.

A *czombokat* fedő rész tollai kékes-feketék és a halványabb fényű bronzsáv rajtuk is akkép mutatkozik, hogy a fekete sáv a toll végén szélesebb s a bronzszegély felett a fekete szín ismét előfordul. A test ezen részei tehát egészen feketének látszanak, mely alapszínre a halványan fénylő bronzománcz ugyszólván rá van lehelve. A *has* minden bronzománcz nélküli fekete tollakkal van fedve. A *czombok* tollazatának színe barnás-fekete, minden egyes toll alig látható, finom barnás-fehér szegélylyel van ellátva. A hátsó alsó részek tiszta fekete pehelyzetűek. A pulyka hátuljának azon része, mely csukott szárnyánál, a nagy evezőtollak alatt és a farktól oldalt fekszik, igen változatos színnel bír, melyet legjobban megértünk, ha e rész egy tollát részletesen leirom.

A toll alapszíne kékes, bársonyos feketés fehér szegélyű. Ezután következik egy keskeny fekete sáv, azután egy szélesebb, majdnem aranyfényű bronzsáv látható, mire ismét a toll fekete alapszíne következik. A fehér szegély már a *czombok* közelében kezdődik s ott alig $\frac{1}{2}$ milliméter széles, míg a fark felé mindig arányosan szélesedik, úgy hogy a farktollak alatt már 20 milliméter szélességgel bír. A bronzsáv az egyes tollakon hasonló arányban szélesedik, mint a fehér szegély, míg a fekete szalag majdnem egyenlő széles marad a leírt összes tollakon.

A *szárnyfedő tollak* belső fele tiszta szénfekete, külső fele pedig igen erős zománczu sötétzöld. Ezen kétszínű tollak úgy vannak egymás felett elhelyezve, hogy a tollak fekete fele a fölötte levő tollak zöld részéből teljesen fedetik, miért is a szárnyfedő tiszta, egyenletes, szép, erős zománczu zöld színt mutat. A leírt tollak zöld felének végei finom fekete szegélylyel bírnak, mely szegély azonban némely állatnál teljesen hiányzik. Ez azonban színhiba.

A szárny *elsőrendű evező tollai* barnás-feketék, fehér keresztcsikkokkal s igen keskeny fehér szegélylyel. A *másodrendű evezőtollak* színe feketés-barna, barnás-fehér szegélylyel s részben barnás csikozással.

Ha a szárny első- és másodrendű evező tollai csakis egyszínű feketék vagy barnák, ez szépséghibának tekintetik, s ha a tollak igen erősen feketén tarkáztak avagy tiszta

fehérek, ez az illető pulykát fajtatenyésztési szempontból teljesen értéktelenné teszi.

A szárny elején levő *harmadrendű* tollak szintén feketék és egyenletes fehér sávozással bírnak.

A *farktollak* feketék és igen sűrű sötétbarna, egészen apró pettyekkel vannak ellátva, a tollak végei finom fehérrel szegélyezvék. Ezen szegély után következik egy keskeny fekete rész, utána gyengefényű bronzsáv, mely a fentemlített sötétbarnás alapszínbe olvad.

A *farkfedő* tollak, melyek a berzenkedő pulykakakas legyezőalakú farkának második alsó sorát képezik, hasonló színűek, mint a fent leirt elsőrendű faroktollak, csakhogy a fehér sáv igen széles, úgy hogy a fark rendes állásában ezen farktollak által képezett rész majdnem tiszta barnás-fehér színűnek mutatkozik.

A pulykakakas mellén kétéves korban egy csomóban 10—12 cm. hosszú sörték nőnek, melyek színe szürkés fekete. A tojók ezen sörtecsomója elenyészően kicsi, s némely nősténynél nem is látható.

A *lábak* sötét palaszínűek, a *körmök* világos szaruszínűek.

A *tojó* színre hasonló a kakashoz, csakhogy a bronz-zománcz nem oly erős, mint azé. Az alapszín nem kékes, de barnás-fekete s a mell, valamint a háttollak finom barnás-fehér szegélyzettel bírnak.

Csakis a hároméves bronzpulykák tekinthetők teljesen kifejtetteknek s ily korban az elsőrangú tenyészkakasok minimális sulya, kora tavaszkor, 10 kiló, míg ugyanilyen idős tojók legkisebb sulya tojáslerakás előtt 6 kilogramm.

A legnagyobb suly, melyet angol és amerikai tenyésztők 3 éves kakasokkal elértek, 18¹/₂ kiló, a tojóknál pedig 10 kiló, de ily sulyu állatok a ritkaságok közé tartoznak, s bár kiállítások diszét képezik, tenyészcélra csak ritkán használhatók, *de erre nem is igen alkalmasak.*

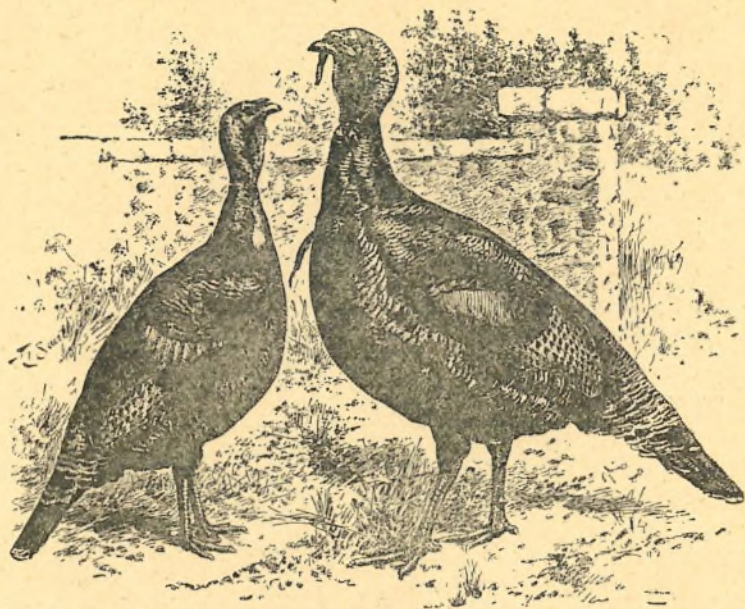
Egyéves kakasok ritkán érnek el 9 kilónál többet, míg az egyéves tojók alig sulyosabbak 5 kilónál. Az összes felsorolt sulyok nem vonatkoznak hizlalt állatokra.

Telivér fajtatenyésztésre csakis 2—4 éves állatokat használunk, a legerősebb ivadékot a hároméves tenyészállatok szolgáltadják, a milyeneket a 5. számú ábrán láthatunk.

A tenyészállatok kiválasztásánál arra kell ügyelnünk, hogy azok igen szélesek legyenek s inkább rövidek, mint hosszúak. A lábszárak hossza kell hogy arányos legyen az egész állat külsejéhez. Egy kakas mellé 8—9 tojót adhatunk.

A pulyka kitűnő és megbízható kotló és épp ily szorgos anya, miért is nagyobb tenyészeteknél a keltési időszak alatt mint helyettesítő kotlók ugyszólván nélkülözhetetlenek.

Az időjárásnak megfelelően a pulyka február végén, vagy márczius elején 15—20 drb, ritkán 25—30 drb tojást

5. sz. ábra. Három éves bronzpulykák.

tojik, azután elkotlik, fiait felneveli s július végén vagy augusztus elején újból rak 10—12 drb tojást, a melyekből azonban csakis konyhára való sarju-pulykák nevelhetők.

C) *A rézszínű pulyka.*

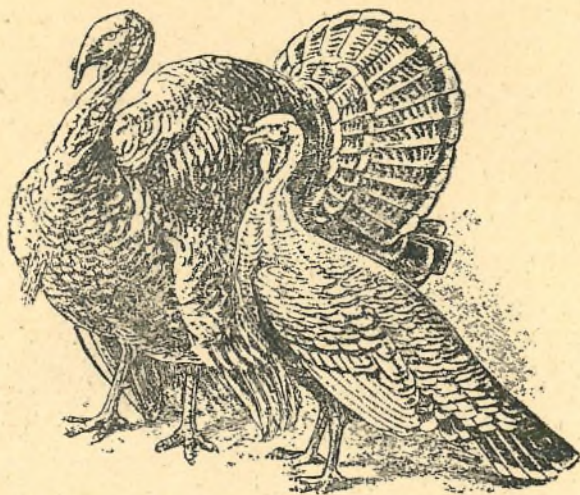
Hogy ez a pulykafajta, melyet a 6. sz. ábra tüntet fel, honnan s mily módon jutott Európába, biztosan nem tudjuk.

Tenyésztése nálunk ez idő szerint még mindig nagyon jelentéktelen. Boszniában s az azzal szomszédos államokban

azonban tenyésztik és nagy mennyiségben viszik ki a külföldi piacokra.

Az eddigi ismertető leírásokban dicsérőleg nyilatkoznak róla, de a mi a tenyésztőket e pulyka tenyésztésére bírta, leginkább az, hogy igen edzett, gyorsan fejlődik, tojó pedig igen jó és kitartó kotlók.

A *kakas* színe a test első részén sötét rézvörös, fehér szárnyfedő tollakkal, fehér farktollakkal. Lábainak színe rózsaszínű, teste középnagy s erős, jól kidomborodó mellel.

6. sz. ábra. A rézszínű pulyka.

A *tojó* színezete világosabb, a sárgászörös és a fehér szín mintegy elmosódva ömlik végig a tollakon.

Husuk finom rostu, a tojón azonban aránylag kevés hús van. Ellenálló képességük nagy, edzettek és gyorsan fejlődő állatok, a mi a tenyésztés kedvező eredményére nagy befolyással van. A csibéket könnyen lehet felnevelni, mert azok is edzettek és igénytelenek.

Egy hazai tenyésztő a rézszínű pulykatojó kotlásáról ezt írja: »Képes egy nyarat egyhuzamban végig kotlani, s míg a bronz és a francia pulykáknál egy-két napi koplalás elegendő teljesen a kotlás felhagyására, addig a rézszínű pulykák 6 hét előtt nem hagyták el a kotlást s a kotló, ha bárhová

helyeztetett, puszta földön, kövön, sőt jégdarabon is ült, s az év bármely szakában minden nehézség nélkül szivesen ül, csak tojást lásson s a csibéket teljes kifejlődésükig vezeti«.

D) *A fekete pulyka.*

Franciaországban a bronzpulykát kellő keresztezések s további beltenyésztés által átalakították olyanná, melynek vékony csontjain a csontok sulyához aránylag az összes pulykafajták közt a legtöbb hús van. Ezen keresztezési eredménynek tollazata, főbb jellege: *fénylő fekete szín, hófehér bőr és tömör test.*

Lábai rövidek s így alig néz ki nagyobbnek a mi közönséges pulykánknál. A tojó feje is majdnem oly gumós, mint a kakasé és majdnem oly hosszú lebenynyel, vérszin pötyögővel bir, úgy hogy az ember a tojót is gyakran kakasnak nézheti. A kétéves kakas sulya átlagosan 10, a tojóké 6 kiló.

A francia pulykának — a fekete toll daczára — bőre és husa fehér és rendkívül izletes. Könnyen hizik. Tojóképesége igen jó, többet, de kisebb tojásokat ad, mint a bronzpulyka.

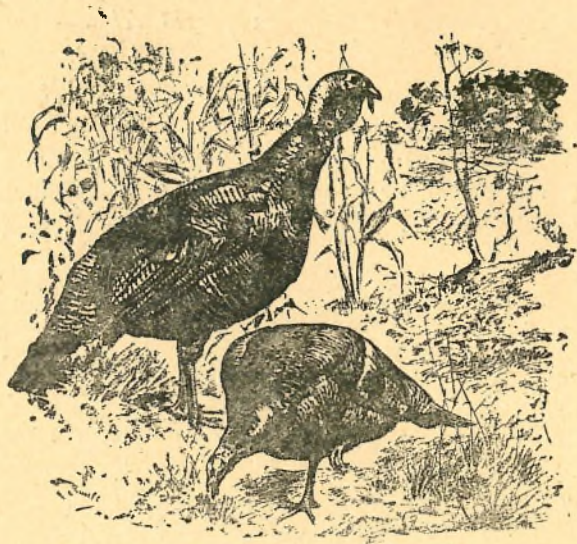
A mennyiben azonban a fekete toll több meleget tart, de azt könnyebben is engedi ki, igényesebb természetű s az időjárás viszontagságainak csak nehezen áll ellent.

A csibe feje fekete-pehely tollas, fehérrel pontozva.

A 7. számú képen a francia fekete pulykakakast és a tojót mutatjuk be.

A kakas feje kicsi, tollatlan, sűrű apró gumócskákkal és bibircsekkel, melyek a fejtetőn halvány vörös színűek, a szemek táján ibolyaszínűek. A *csőr* rövid, vastag és fekete színű, végén kissé hajlott és világosabb csontszinű. *Szeméi* sötétbarnák, *fülei* fekete tollacskákkal körülönttek, a *nyak* felső része világosabb színű és sűrűn gumócskás, lefelé a gumócskák mindig nagyobbodnak s mogyoró-, egész dió-nagyságu, élénk vörös színű gumókban végződnek. A csőr tövén van az *orrmány*, a mely, ha a pulyka ingerült, hosszan lelóg s kékesvörös színű lesz, ugyanily, de élénkebb színűvé válik ilyenkor a nyak és a vérszin pötyögő is, mely az ingerültség magas fokán fehér, kék és ibolyaszinű árnya-

latokat is vesz föl. Ugy a fejen, mint a nyakon a bibircsek között helyenkint apró szőrök, vagy fekete kis tollak találhatóak. A *nyak alsó része* fekete fényes tollakkal van borítva. A *mell* széles és mély, tiszta fényes fekete tollakkal fedett, a *begy* táján van a sörteszerű szakáll, mely sötétszürke színű és 10—15 cm. hosszú. A *hát* rövid, széles és szintén fényes fekete tollazatu. A tollak itt a fark felé mindig hosszabbodnak s nagyon gyakran a fényesség mellett kevés zöldes-vöröses zománczczal is birnak. A *vállak* szénfekete fényes

7. sz. ábra. A fekete Pulyka.

tollal vannak borítva, ugyanolyan színűek a szárnyfedő tollak, míg a másodrendű evezőtollak kissé zománczosottak.

Az *elsőrendű* evezőtollak szénfeketék. A *szárny* rövid és kevésbé erős, úgy hogy az állat repülni csak nehezen tud. A *farkfedő tollak* fekete alapszínben kevés zománczczal birnak s végük, a hol a toll ritkábbá válik, világosabb szürkésbarna sávval van ellátva, ugyanily tollak találhatóak az oldalakon is. A mérsékelt hosszú *fark* 18 tollból áll, a melyek feketék s végükön világosabb csik van.

A *has* és a *hátsó rész* barnás-fekete pehelyszerű tollakkal van benőve, ugyanilyen tollak vannak a szárnyak alatt is. A *czombok* fekete fényes tollazatuak s csak ott, a hol az alsó

lábszár kezdődik, kissé világosabb színtűek. A *lábszárak* rövidebbek, mint a bronzpulykáéi, feketés palaszíntűek, vagy barnás-feketék, éppen így az ujjak is, a *körmök* feketék és erősek.

Ezekből láthatjuk, hogy a francia pulykakakas rendkívül szép állat s fényes fekete tollazatával, a mely párzás idején szinte tündöklővé válik, szép összhangzásban van élénk piros s különböző színekbe játszó feje és nyaka.

A *tojó* egészben nem nagyon különbözik a kakastól, de annál jóval kisebb. Fiatal korban gyakran föl sem lehet ismerni, melyik a kakas és melyik a tojó, mivel a tojó vérszin pöttyögője majdnem oly hosszú és dús, mint a kakasé. *Feje* kicsi, *csőre* vékony és rövid. A csőr tövén a megnyuló orrmány helyett csak kisebb bőrtömörülés van, azonkívül a fej és nyak valamivel halványabb s azon sok apró szőr van. A tollazat többi része színre hasonlít a kakas tollazatáéhoz, de nem oly szép fényes s a tollak végei pedig homályosabbak, a fark és az oldalak tollainak végein barnás csík van.

A francziák pulykatenyésztésében e pulyka foglalja el már régibb idő óta a főszerepet, mi arról tesz bizonyosságot, hogy a francia tenyésztő ügyesen tudja a hasznosat a széppel párosítani. A jól kifejlett francia fekete pulykakakas szép magatartása és büszke fellépése által mindenkor képes kivívni magának a többi pulykák közt az elsőbbséget.

Hazánkban a francia fekete pulykát 1895 óta tenyésztik s tenyésztése rövid idő alatt igen elterjedt s megfelelő eredményekkel is járt, ujabban azonban, mondjuk 1903 óta, tenyésztése iránt a kedv megcsappant, nemes vérben való tenyésztése mindinkább szűkebb határookra szorult, ugyannyira, hogy az utóbbi két évben alig tenyészti már 8—10 tenyésztő az egész országban. Ennek a hirtelen változásnak oka pedig csupán az, hogy a kifejlődött francia fekete pulykák testben nem voltak képesek a hazai jobb anyagnak testsúlyát sem felülmulni — ennélfogva a nagyobb test utáni törekvéseknél, a tenyésztők a nagyobb testű s edzettebb természetű *bronz-* vagy *fehér pulykához* pártoltak.

III. RÉSZ.

Tenyésztés.

I. A pulykatenyésztő célja és a tenyésztésre szánt törzsek kiválasztása, illetőleg beszerzése.

Ha valaki elhatározta, hogy pulykatenyésztést fog üzni, legelső sorban tisztába kell jönnie azzal, mi célból rendezi azt be?

A pulykatenyésztés céljai lehetnek, telivér tenyészanyag-eladásra való nevelése, a mi ma a legjövödelmezőbb foglalkozás, kisebb teret, bár aránylag nagyobb befektetést igényel vagy piaczi árut óhajt előállítani közönséges, vagy nemes pulykakakasokkal való nemesítésben, vagy végre csak saját háztartását óhajtja hússal, tojással, tollal s a mi figyelemreméltó, jó kottlókkel ellátni.

Mind a három tenyészirányhoz másképp kell előkészülni a berendezést illetőleg, mert hisz más és más a végcél, de tenyésztési szempontból, hogy a tenyésztés sikeres legyen, egyformán nagy figyelemmel kell a tenyésztőtörzseket összeállítani.

A kinek már van pulykatenyésztése, de eddig az újabb és az eredményekre nagy befolyással — még pedig kedvező befolyással — ható tenyésztési fogásokat és eljárásokat nem ismerte, azonban megismerve azokat, követni is óhajtja, az a tenyésztő pulykaállományának minden egyes egyedét már a tavasztól kezdve figyelni fogja s a legszebb, de egyuttal legjobb tojó és legnagyobb tojópulykákat meglábgyűrűzi (a 8.

8. sz. ábra.
Számozott lábgyűrű. *fehér* pulyka-kakasokat.

A kinek pedig állománya nemes, az is járjon el így, figyelje meg pulykáit s jövődöbeli tenyésztörzsének egyes egyedeit nagy gonddal válogassa össze úgy az öreg, mint az idei pulykák közül.

A kinek pedig még nincs pulykatenyésztése, az szerezz be már ősszel a céljainak legjobban megfelelő törzset vagy egyes tenyésztőknél, vagy pedig baromfi-kiállításokon, esetleg fajbaromfi-vásárokon.

Ily esetekben jó lesz tapasztalt pulykatenyésztők tanácsait kikérni s igénybe is venni.

A tenyésztörzs vagy törzsek beszerzésénél a tojók vehetők egy tenyésztőtől — a mi a jövődöbeli ivadékok tenyészegyenletességüket illetőleg még előnyös is — de a kakasokat ugyanattól a tenyésztőtől megvenni már káros lenne, ezeket más tenyésztőtől s lehetőleg más vidékről kell beszerezni.

Az egy falkából beszerzett törzsben ugyanis a vérrokonság csakhamar igen közelivé válna, a mi a tenyészivadéokra nem volna kedvező hatással.

A jó anyagért magas árt kérnek, de ha az anyag csakugyan jó, ne sajnáljuk azt az összeget megadni s kezdjük el a tenyésztést inkább kevesebb állattal, de feltétlenül értékessel.

2. A kiválasztott, illetve beszerzett törzspulykák elhelyezése és gondozása.

A jövő tenyésztési idényre való kiválasztás vagy beszerzés, miként már említém, rendszeren ősszel szokott megtörténni. A kinek pulykái még nincsenek, az természetesen az új szerzeményt a már jó előre gonddal és körültekintéssel elkészített pulykaudvarba és ólba fogja elhelyezni, de a kinek van pulykaállománya, annak gondoskodni kell előre arról, hogy az új törzset elkülönítse a régi pulykáktól, mert ezek egész más gondozást, ápolást és takarmányozást igényelnek — tekintettel tenyészcéljukra — mint a piaci fogyasztásra szánt pulykafalka.

Az ily tenyésztörzset lehetőleg távol helyezzük el a többtől, külön hálassuk s legeltessük. Az elhelyezésre alkalmas pulykaólak és házakról más fejezetben fogok szólni, mert itt inkább a *tenyésztörzs* pulykák óljának tisztántartá-

sáról s az állatok gondozásáról óhajtok egyet mást — de fontosat — elmondani.

A pulykák gondozása elsősorban a pulykák elhelyezésére szolgáló helyiség tisztaságában, továbbá a pulykák jó, gondos és pontos takarmányozásában s végre a pulykák tisztogatásában és a betegek megfelelő gyógykezelésében áll.

E fejezetben csupán a pulykaól kellő s állandó tisztántartását biztosító eljárásokat fogom elmondani, a többiről más külön fejezetekben később fogok megemlékezni.

A pulykaól vagy ház havonta 5⁰/₀-os karbol, vagy 10⁰/₀-os rézgáliczoldattal kimeszelendő s félévénként egyszer 1—2 kiló kénlap égetendő el benne, hogy a férgekkel belőle kipusztítsuk.

Sok helyen a dr. *Aschenbrandt*-féle *bordói port* használják fertőztelenítésre, az azzal kevert mésztejet meszelésre és az ólak tisztán tartására. E por kitűnőnek bizonyult, mert nemcsak fertőztelenítő ereje kiváló, de mésztejjel keverve, a mésznek szép világos kékes színt kölcsönöz és az azzal bemeszelt ól igen tetszetős és tiszta kinézésű.

A meszelésre alkalmas oldat elkészítése a következő: Lemérünk a porból 4 kgrmot, azután veszünk egy kádat, melybe 40 liter vizet öntünk. Ezt a 40 liter vizet egy seprővel vagy lapáttal folytonosan keverjük, mire a már előbb lemért *bordói port* egy közönséges *konyhaszítába* öntjük s a víz folytonos keverése közben beleszítáljuk a kádban levő vízbe.

Igy a *bordói por* teljesen felolvad. Ezután ugyancsak folytonos keverés közben még 60 liter vizet öntünk a kádba.

Ha azonban daczára az óvatos keverésnek, mégis habos üledék képződött, úgy kézzel be kell nyulni a vízbe, az üledéket kiszedni s újra átnyomkodni a szítán, természetesen a víz folytonos keverése közben. *A bordói port a vízbe okvetlenül szítálni kell.*

A lének illetén pontos elkészítése alig öt percnyi időt vesz igénybe s az elkészített keverék kissé zavaros, halvány kékes színű lesz, melylyel a fertőztelenítés igen egyszerű. Az elkészített oldatból egy közönséges kerti öntöző kannán át jól meglocsoljuk a fertőzteleníteni óhajtott épületrészeket és eszközöket. A meszelésnél pedig a leirt módon, de mésztejjel

készült oldattal a bemeszelendő részeket egyszer, esetleg kétszer jól bemeszeljük.

A megmaradt s fel nem használt oldatot töltsük valami régi hordóba, dugaszoljuk le jól s tegyük el arra az időre, a mikor ismét szükségünk lesz rá.

A bordói port pedig használatig tartsuk száraz és szellős helyen, ugy az minden káros következmény nélkül hónapokig is eltartható, ha pedig a por mégis összecsomósodott volna, akkor azt használat előtt apróra össze kell zúzni, hogy szitálását lehetővé tegyük.

A tiszta, féregmentes ólban gondunk legyen még arra is, hogy abba ragadozók be ne férközhessenek, az állatok éjjel zavarva ne legyenek.

3. A tenyészpulykák takarmányozása.

A pulykák takarmányozása szoros értelemben véve csakis a késő őszi és téli hónapokra szoritkozik, mert kora tavasztól ősziig a legelőket járhatják s ha jó a legelő, ott rendszeren begyrepedésig jól laknak s így térnek estefelé haza.

Kivételt képez itt is természetesen a rossz időjárás, a midőn a legelőre ki nem hajthatók s ilyenkor fejenkint és naponkint 2 decziliter szemestakarmányt számítva, este meg-etetjük őket.

A mi a szemestakarmányt illeti, lehet az bármely gabona-nemű, de ha mégis válogatnunk lehet benne, legjobb a jó-minőségű tiszta *zab* vagy *czirok*. A zab és czirok a baromfit jól táplálja, a nélkül, hogy attól elhizna; a tenyészpulykánál ugyanis a meghízás igen kellemetlen s rendszeren elhullással járó betegségeknek szokott oka lenni. A pulykák meghiznak a tengeritől, árpától, búzától és főleg az olajos magvaktól, melyenek a napraforgó- és a kendermag.

Igen természetes dolog, hogy ezen takarmányfélék össze-keverten és csak bizonyos időközökben adagoltatván, semmi-féle káros hatást nem gyakorolnak a pulykák egészségére vagy tenyésztőképességére s csak akkor van haásuk, ha hosszabb ideig valamelyik egymagában lesz feletetve.

Téli idény alatt elsősorban is zabbal lennének a pulykák etetendőek. Csakhogy sokszor nincs módjában a tenyésztőnek ezt tenni s ilyenkor a pulykák más takarmányban is részesül-

hetnek. Fődolog, hogy a takarmányozásban rendszer legyen s a takarmányozási idő pontosan betartassék, valamint a kiszabott takarmánymennyiségnél melyet minden tenyésztő egy-két napi próbaadagolás után legjobban tud állományához képest megállapítani, sem több, sem kevesebb ne adassék.

Szükséges és fontos a tenyésztési eredmény biztosítása végett ezen felsorolt tényezőknek pontos betartása, mert bárki is tapasztalhatta, hogy a rendetlen takarmányozás legtöbbször oka a pulykák megbetegedésének, sőt elhullásának is.

Azt hiszem, hogy minden tenyésztő meg van győződve arról, hogy jó tenyésztési eredményt csakis teljesen egészséges s minden külső és belső fertőző betegségtől ment tenyész-állatok után lehet csak várni.

Ha nincs módunkban a tenyésztésre kijelölt tenyész-pulykákat kizárólag zabbal etetni, akkor etessük azokat naponta reggel 8 órakor főtt takarmánnyal, esti 4 órakor pedig szemes eledellel.

A főtt takarmány a következőkép állítható elő: burgonyát vagy takarmányrépát, ha puhára főtt, jól össze kell törni s azután megfelelő mennyiségű korpával és ugyancsak annyi árpa- vagy tengeridarával egyenletesen összekeverni. A burgonya vagy répa főzésénél leszűrt forró vízzel leforrázva annyira összegyurni, hogy sűrű, de *morszás* anyagot képezzen.

Este szemestakarmányt kapnak fejenkint egy decziliter.

Napközben a pulykák kint járhatnak az udvaron, szérűben, a mezőn vagy a tarlon, az erdőben vagy a réteken, szóval a szabadban, akkor is, ha hó borítja a földet, az nem határoz semmit, a pulykák oly edzettek, hogy azt föl sem veszik.

Tiszta és langyos vizről gondoskodnunk kell s hogy ilyen állandóan rendelkezésünkre álljon, naponta legalább ötször kell azt feltölteni.

A takarmányozó vályu s az itató mindenkor tiszta legyen s legjobb, valahányszor a vizet felujtjuk, az itatót vízzel jól kiöblíteni s a takarmányozó vályut vagy etetőt pedig minden etetés előtt, ha lágy takarmányt kapnak, vízzel kiöblíteni s hetenkint egyszer forró luggal jól tisztára kimosni.

Ily gondozás és takarmányozás mellett a tenyészpulykák jól fognak telelni s tavasszal korán tojni kezdvén, a legszebb és legerősebb ivadékokra lehet kilátásunk.

4. A tenyészpulykák nyári etetése és legeltetése és a legeltetés haszna.

A tenyészpulykákat, ha legelőre nem járhatnak, a nyári idény alatt ép úgy gondozzuk és etetjük, a mint azt az előbbeni fejezetben elmondottam, azzal a különbséggel, hogy burgonya és takarmányrépa helyett a forrázott dara és korpa közé apróra vágott csalánt, luczernát, lóherét vagy fűvet lehet keverni.

A tenyészpulykák legeltetése nemcsak az állatoknak kellő tenyésztési karban való tartása szempontjából fontos s elmulaszt-hatatlan teendő, de azért is, mert a pulykák úgy az öregek, — mint nyáron és ősszel a fiatalok — kitünő *rovarirtók* s így nincs a gazdaságnak oly része, a hol azokat legeltetve, a kártékony rovarok álczák s más férgek — melyeket itt felsorolok elpusztításával hasznót ne hajtának.

Bár a pulyka nem rovarévő, mégis különös előszeretettel viseltetik a férgek, álczák és rovarok szedhetése iránt s ép azért bárhol szivesen és szorgalmasan irtja azokat.

A pulykák ezen szokását kétféleképen használhatjuk fel a rovarirtásra. Ha a szőlő vagy kert be van kerítve s mindkét helyen állandóan lakik is valaki, akkor a pulykákat már kora tavasztól beszoktatjuk a szőlőbe s a kertbe, hogy szedjék össze a mutatkozó bogarakat.

A kendermagbogár (*Peritelus familiaris*), a vinczellérbogár (*Oliorrhynchus ligustici*), kávébogár (*Serica holosericea*), a zöld cserebogár (*Anomala aenea*), sok alatt mászó, földön élő hernyó: mind áldozatul esik a pulykák éles szemének.

Eközben azonban ügyelni kell arra, hogy pulykák mindig sok friss vizet kapjanak s ezenkívül jusson nekik estefelé fejenkint legalább féldecziliter a szemes eleségből is, mert a csak rovarokon élő baromfi husa olykor kellemetlen mellék-izt kap.

A pulykát már korán be kell szoktatni a szőlőbe, mert a ki csak épen a szőlőhajtáskor teszi azt, megtörténik, hogy a szokatlan helyre került pulykák itt-ott le is csipkednek néhány duzzadó-fakadó szemet.

Ha már nincs bogár s a szőlő vagy korábban a kertben más gyümölcs (szamócza, málna, egres s más) érni kezd, akkor a baromfit már nem szabad a kertbe, szőlőbe bocsátani.

Ha a pulykák rovarirtó szokását a szabad szántóföldön akarjuk felhasználni, akkor ott könnyű a munka, mert nem kell egyebet tenni, mint a pulykafalkát reggel a szántóföldre kihajtani s utána a pásztort járattani, a ki a reá bizott falkát oda tereli, a hol bogár van s a ki egyuttal gyakran megitatja azokat. Ilyen módon kitűnő szolgálatot tesz a pulyka a cukorrépatáblán, a hol a répabogarakat (*Cleonus punctiventris*) mohón eszi.

Ha valamely helyen már nincs bogár, akkor a pulyka-pásztor tovább vándorol s ott keres legelőt, a hol a majorságnak dolga akad.

Ez esetben is gondja legyen, hogy a pulykák mindig elég ivóvizet kapjanak és elég szemes eleségük legyen. Ha ez meg van, akkor csakhamar megszokják a vándoréletet és kevés baj van velük.

Általában kitűnő szolgálatot tesz a pulyka ott, a hol az apróbb termetű és földszin szürke rovarokat a luczernásban, tavasszal a vinczellérbogárt vagy a földben sekélyen meghuzódó hernyókat (vetési bagolyféle — *Agrotis segetum* — hernyóit) kell irtani, a melyeket kézzel szedetni lehetetlen.

5. A keltetésre szánt tojások kiválogatása.

a) *A tojás alkotórészei.*

A keltetésre szánt tojások kiválasztása nagyon fontos teendő lévén, szükségesnek tartom e fejezetben a tojásképződést és magát a tojást ismertetni; mert csak az válogathatja ki biztos szemmel jól a tojást, ki azt ismeri is. *A tojás főbb részei: a héj és a tartalom, mely utóbbi a tojás fehérjéből és sárgájából áll.*

A tojás héja 90⁰/₀ szénsavas, 5⁰/₀ foszforsavas mészből és 5⁰/₀ enyvrészekből áll. Ha a tojás héját elégetjük, akkor az enyvrészek elégnék, a mészrészecskék pedig visszamaradnak. A tojás héja apró likacsokkal bir, melyeken át a levegő a tojás belsejébe hatolhat.

A tojásfehérje *szagtalan és iztelen*, kissé enyves folyadék, mely vízben könnyen oldódik; alkotórészei: 80⁰/₀ víz, 15·5⁰/₀ tojásfehérje és 4—5⁰/₀ enyv. Ezenkívül kis mértékben van benne szóda, benzoésav és kén.

A tojásfehérje igen *rossz hővezető* s így mintegy védő burkolatát képezi a nemesebb résznek, a csirának. Megóvjá ezt a tulságos átmelegedéstől, de a gyors kihűléstől is, a mire, különösen a keltetés ideje alatt, a tojásban levő embriónak (fejlődésben levő csibe) nagy szüksége van.

A tojássárgája nyulós, *sima tapintatu* sűrű anyag, melynek ize olajos és kellemes. Vizzel felhigitva tejszerű keveréket ad. Keményre főzve porhanyóssá válik, melyből nagy nyomással kisajtolva kapjuk a tojásolajat. Alkotó részei: víz, tojásfehérje és olaj.

A tojások a *szőlőfürt-alaku petefészkekben* (l. a 9. sz. ábrát) alakulnak, s egy még nem tojt fiatal tojó petefészkekében körülbelül 600 tojáspete van. A peték egymásután nőnek s ha a diónagyságot elérték, leválnak s a tojásvezetékbejutván, ott kellően kifejlődnek és a mikor a héj is kész, kitojzatnak. A tojás héja teljesen keménynyé csak a kitojás utáni pillanatban válik, azaz míg a tojás levegőre nem jut, a héj nem egészen fejlődött, kemény.

A 10. számú ábrán a tojás átmetszetét látjuk. Két részből áll, a fehérjéből és a sárgájából.

A tojássárgának felületét egy rendkívül finom hártya: a peteszíkhártya *d*) vonja be, mely alatt egy 4 mm.-nyi szélességű kerek világos folt látható, az u. n. csirakorong (kakaságás) *a*) és pedig a tojássárgának mindenkor a legmaga-

9. sz. ábra. Tojáspetefészkek.

sabban eső részén elhelyezve; ezen helyen, ha a petevezeték kezdeténél vagyis a tüszőburokból való kipattanás után a

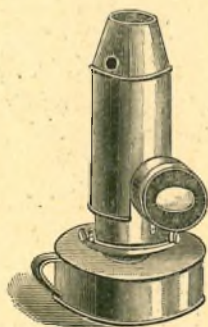
10. sz. ábra. A tojás átmetszete.

petébe az ondószálcsa behatol, a tojás termékenyítve lett, ellenesetben termékenyítése elmarad s így abból csibe nem fog kikelni. A tojássárgának többi részét a kétféle tápláló szik képezi, u. m. a sárga *c)* és a fehér, a képző szik *b)*. A sárga sokkal nagyobb mennyiségű, mint a fehér.

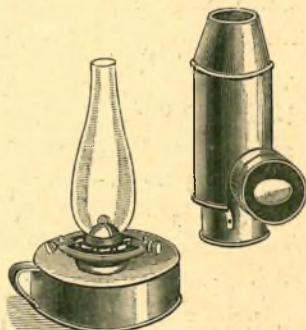
A kétféle szik váltakozó rétegben helyeződik egymás mellett és pedig úgy, hogy a fehér tápláló szik rétegei mindig vékonyabbak, mint a sárga szik által alkotottak, kivéve a csirakorong alatt, a hol a fehér tápláló szik rétegei nagyobb mennyiségben halmozódnak fel, sőt palacszkszerűleg bemélyednek a tojássárga középpontja felé.

b) *A tenyésztójas.*

Ha kotlóink már jól ülnek, miről az előzetes próbaülte-
tessel győződünk meg s a keltesztésre szükséges tenyésztójasok
össze vannak gyűjtve, akkor este, midőn már besötéte-
dett, a tojásokat a tojásvizsgáló-lámpa (11. sz. ábra) fényénél

11. számú ábra. Hrebly-féle javított tojásvizsgáló-lámpa.

12. sz. ábra. A Hrebly-féle tojásvizsgáló-lámpa szétszedve.

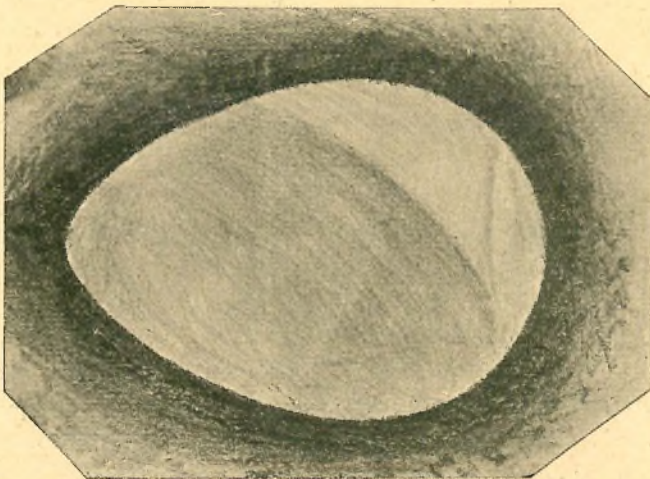
megvizsgáljuk. Ha ilyen tojásvizsgáló-lámpa nem áll rendelkezésünkre, vagy azt be nem szerezhettük, mert ára 4 kor. 80 fillér, akkor a tojásvizsgálást a 12. sz. ábrán látható módon, gyertyaláng vagy szobalámpa fénye előtt eszközöljük.

A tojásvizsgálásnál minden egyes tojást a nyílás világossága elé tartunk s nézzük, vajjon teljesen tiszta-e a tojás, nincs-e benne homály, folt vagy fekete sáv? Nincs-e nagyon nagy légürje azaz telt-e még a tojás? Mert ha nagy a légür benne, akkor régi, azaz apadt s az ilyen már keltetésre, tenyésztésre nem alkalmas.

13. sz. ábra. Tojásvizsgálás kézzel.

Ha a fentebb felsorolt hibák egyike vagy másika, a zavarosság, a homály, a folt vagy fekete sáv és a nagy légür a tojáson látható, *az már keltetésre nem jó.*

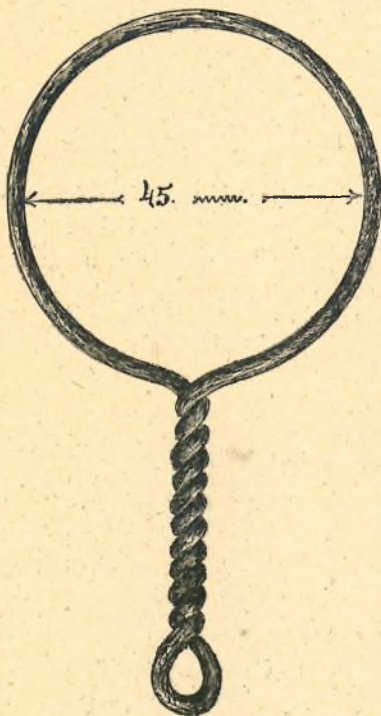

14. sz. ábra. Keltetésre nem alkalmas apadt pulykatojás.

A keltetésre alkalmas és teljesen szabályos tojás *középnagyságu, simahéju és legfeljebb 15 napos legyen.*

A tojás akkor szabályos alakú, ha egyik vége tompább, mint a másik, vagyis ha leginkább hasonlít ahhoz az alakhoz, a mely alatt a tojás-alakot értjük. *Ettől az alaktól elüti tojásokat semmi szín alatt ne ültessük meg,* mert szépen fejlett, egészséges csibéket azokból nem nyerhetünk.

A tojás se tulkcicsiny, se telnagy ne legyen, hanem *középnagyságu,* olyan, a mely a 15-ik számú ábrán látható 45 milliméteres karikán átfér, de a mely az 55 milliméteresen már nem fér át.

15. sz. ábra. Tojásmérő karika.

A *tojás* ne legyen érdes héju, mert az arra vall, hogy beteg tojásvezetékben képződött s így érdekünkben nincs oly csibéket nevelni, melyek nem egészséges szülőktől származhatnak. De meg a ripacsos héju tojásokból a csibék nem is kelnek rendesen, mert a ripacsos héju tojás likacsai nem lévén nyitottak, a tojásban fejlődő csibe nem kaphat elegendő levegőt, s így időközben elpusztul, vagy ha időközben kifejlődik is, a kikeléskor ful bele, mert gyenge lévén, nem bírja a ripacsos s így erősebb héju tojást szétvágni és szétrepeszteni.

A keltetésre használandó tojás 15 napnál idősebb ne legyen, mert valószínű, hogy ez idő után a termékenyítés már nem lenne életképes.

Azt, hogy a tojás *termékeny-e, nem-e,* külsőleg megítélni a keltetés előtt nem lehet. Biztosíték termékeny tojások nyelésére a tenyészképes kakas.

Arról meggyőződni, hogy a tojások termékenyek-e vagy

nem, csak is 8 nap eltelte után kellően szerkesztett *tojás-vizsgáló-lámpa* segítségével lehet. Ilyen általam javított tojás-vizsgáló-lámpát mutat be a 11. és 12. ábra.

Az óvatosan kiválogatott tenyésztójásokat kék irónnal (és nem tintával) megjegyezzük (elültetés hava és napja) és szakajtóba vagy kosárba elrakjuk, hogy azután az esti órákban kotló alá vagy keltetőgépbe tegyük azokat.

6. A keltetés módjai és a keltetésnél használandó eszközök ismertetése.

A) A természetes keltetés.

a) *A pulykakotlók kiválasztása és a pulykák kotlásra való kényszerítése.*

Azt tapasztaljuk, hogy a pulykatojók általánosan szeretnek kotlani. A pulykák ezen természeti ösztönét a tenyésztők azután ki is használják s nemcsak a pulykatojásokat, de más baromfitojásokat is a pulykákkal keltetik ki.

A pulykatojót rendesen az első tojásiidény végeztével oly kotlási kedv szállja meg, hogy neki az tökéletesen mindegy, akár saját, akár más baromfi tojásait kelti ki.

Helyre nézve sem igen válogatós; ahhoz a helyhez, hol tojásait lerakta, nem köti magát, hanem a hová viszik, hűségeen kelti ki tojásait, nagyon hamar megszokja új fészket, csak tojást lásson, elfogja kotlási szenvedélye.

Előfordul azonban az az eset, hogy a kotlási kedv hosszabb ideig nem mutatkozik a pulykánál, ilyenkor kényszeríteni kell a pulykát a kotlásra. Rendesen porcellán-tojásokat rakunk a fészekbe s a pulykát ráültetjük és 2—4 nap múlva már annyira megszokta, hogy a kívánt eredményt csakhamar elérjük.

Franciaországban azon szegényebb tenyésztők, a kiknek nem áll módjában, hogy keltetőgépeket vásároljanak, mind 2—3 éves pulykákkal keltetnek. Leszámítva tojási idejüket, ezen betanított természetes keltetőgépeiket megültetik az év bármely szakában. Egy felébe vágott hordóban csinálnak a kotló pulykának fészket, mely hordót aztán beállítják egy színbe és befedik egynehány deszkával, hogy senki és semmi

se háborgassa a hű kotlót. Ha nem jut a hordónak hely a színbe, akkor a szín mellé, vagy akárhova lesz állítva ezen pulykás hordó és eső ellen — a mikor t. i. az idő esőre vagy hóra áll — be lesz a hordó ponyvával vagy kátrány-papírossal takarva.

A francziák azt állítják, hogy majdnem minden két évnél idősebb pulyka kotlásra kényszeríthető.

Egy német szaklapban azt olvasom, hogyha oly pulykát akarunk kotlásra birni, mely már párosodott s tojni akar, az nem fog nekünk sikerülni, mert kotlásra csak oly pulykát lehet kényszeríteni, mely még azon évben nem párosodott, de nem is tojt s e czélból legjobb a fiatal tojó.

Sikerülni fog a kényszerkeltetés a téli időszakban oly pulykatojójával, mely az első tojási időszaktól még távol áll. Az ilyen pulykák keltésre való kényszerítése a következőleg végzendő: A pulyka egy sötét, egészen háborítlanul fekvő, meleg helyen néhány porcellántojással ellátott fészekre vagy kosárba, vagy ládába lesz helyezve s ez utóbbi esetben kosárral úgy lesz beborítva, hogy a kotló, mikor feláll is, csak meggörnyedten állhasson s ne foroghasson és ne forgolódhasson tetszése szerint, A pulyka ezen kényelmetlen helyzetben legtöbbször sok órát, sőt a makacskodó több napot tölt el, azonban lassanként kényelmesebbnek találja az ülést és nem ragaszkodik már állhatatosan ama görnyedt álláshoz. Több napig háborítatlanul kell hagynunk, mire róla a reáborított kosarat vgyázva elveszük.

Ha a pulyka ilyenkor a fészekről felugrik, úgy az előbb leirt eljárást újból kell kezdenünk s addig folytatjuk, míg nyugodtan ülve marad s míg magát a fészekről felemelni engedi, a mi egyébiránt rendszeren már a második utánanézésnél megtörténik. A jó pulykakoilókat ajánlom lábgyűrűkkel ellátni s ezen jó kotlókat azután 6—8, sőt 10 évig is tartathatjuk *elsősorban keltési czélokra*. Ezen kotlókból 4—5 mindenesetre felér egy kisebb keltetőgéppel.

b) *A koilók gondozása, takarmányozása s tisztántartása.*

Mihelyt a pulyka ezen elbánást türi, fészekre esett kotló lett belőle és alóla a próbatojások elvehetőek s alája a számára kiválasztott kiköltendő tojások tehetőek. A pulyka

ezután a legnagyobb igyekezettel és fáradhatatlan kitartással fog kelteni.

A pulykák melle a kotlás alatt tollatlanná lesz s a bőr ilyenkor megpirosodik, mely a test nagyobb fokú hőmérsékletének a jele s így azután közvetlenül adja át a test melegét a tojásnak.

Tény az, hogy nincs a baromfiak közt a pulykához hasonló oly állat, amely vele e tekintetben összehasonlítható volna; oly odaadással ül fészken, mint egy baromfi sem; napokig képes koplalni, szomjazni, csak hogy szenvedélyének élhessen.

Ilyenkor a tenyésztőnek kötelessége ügyelni arra, hogy az állat eme önfeláldozása ne legyen a keltés hátrányára, hanem naponta kell, hogy a kotlót ellássuk elegendő takarmánnyal és vízzel, sőt a fészekről is le kell venni, ha maga jószántából arról le nem szállna.

Ez azonban ritkán fordul elő, mert a pulyka rendszeren 2—3 napig ül fészken s azután leszáll, kiüríti magát, táplálkozik s ismét gyorsan fészkére ül.

A kotló pulykát legjobb tengerivel etetni, mert azt gyorsan felkapkodja, kevés vizet iszik rá, kiüríti végbelét s visszaül fészkére. Apró szemű takarmánnyal bajlódni nincs türelme s így sokszor éhesen száll vissza fészkére.

Mivel a pulykában dus és zsíros tolla közt csakhamar megsaporodik a tetű, szükséges ennek elejét venni s lehetőleg már a kotlás megindulása előtt a pulykát rovarporozni, mint az a 16. sz. ábrán látható s tisztogatni, hogy lehetőleg tisztán kerüljön fészekre. Ez azonban majdnem kivihetetlen, tehát ha már ül, akkor is 2—3 napi időközben egy-egy fél marék *rovarporral* be kell szórni szárnya alját, farka tövét s hasát, de a fészek aljába is — a tojások alatt jóval — kell egy-egy csipetnyi rovarport elhinteni.

Mondanom sem kell talán, hogy minden kotlás befejezése után a fészekalom kitakarítandó, lehetőleg elégetendő s az új kotló megültetésekor tiszta száraz szalmából készítendő a fészek.

16. sz. ábra.
A rovarporozás.

C) *A pulykatojások megültetése, a tojások gondozása.*

Ha pulykáink annyit tojtak, mennyi a rendelkezésünkre álló kotlók közül 2 pulyka- vagy 4 tyukkotló alá szükséges, akkor a *pulykatojások megültetésével késni nem szabad.*

Nem szabad pedig azért, mert minél előbb van fiatal pulykacsibénk, annál értékeesebb tenyészanyag és piaczi áru fog abból válni. A korai tavaszi idő a pulykatenyésztésnél nem képez oly nagy akadályt, mint a tyuktenyésztésnél. A pulykacsibéket az első hónapban, sőt az első 6 héten át kedvező idő dacára is meleg szobában kell tartani s csupán ha állandó meleg idő van, a déli órákban $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ órára kibocsátani, azután ismét szellős, de legalább 16 C⁰ melegű szobába kell azokat visszatérlni.

Ha a pulykatojásokat tyukkotlóval keltetjük, akkor a tyukkotlók részére készített *kotlófészekbe* (lásd a »Tyuktenyésztés« II. kiadás cz. munka 26. oldal 12. sz. ábrát), ha pedig pulykakotlóval, akkor annak rendje-módja szerint elhelyezett széna- vagy szalmaalomra rakjuk a már előbb langyos vízben *tisztára megmosott pulykatojásokat.* Azután a kotlót szép csendesesen és óvatosan a fészekre tesszük s megvárjuk, míg elkelyezkedik, megpihen. Ha ez megtörtént, a kotló-fészek tetejét lezárjuk s a fedő ruhát tetejére terítjük.

A legnagyobb pulykakotló alá legfeljebb 35 darab tojást lehet rakni, kisebb pulykakotló alá 25 darabot teszünk. A tyukkotló alá 13—15 darabnál többet soha se tegyünk.

A pulykatojások megültetése után egy hétre minden fészekbe 2—3 tyuktojást tenni igen czélszerű vagy egy kotló alá csupán tyuktojásokat rakni, hogy a pulykacsibékkel a tyukcsibék egyszerre keljenek és így a pulykacsibéknek a tyukcsibék tanítói lesznek az evésben és ivásban.

A pulykacsibe ugyanis igen nehezen tanul enni, inni, ügyetlen, míg az élelmes és fürge tyukcsibe azt hamarabb megtanulja.

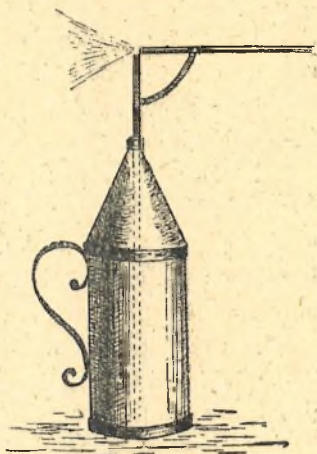
A keltőhelyiségben a hőfok soha se legyen + 16 C-nál magasabb, de + 12 C-nál alacsonyabb sem, mert a túlmeleg helyiség épp úgy ártalmas a kotlóra és a tojásokra, mint a rendesnél alacsonyabb hőfok.

A kotló etetése alkalmával a tojásokat eleinte 4—5 napban egyszer, később naponta, langyos vízzel kissé permetezzük meg azon célból, hogy a tojások héja túl ki ne száradjon s az azon lévő apró nyílások (porusok) nyitva maradjanak.

Egy ilyen tojáspermetezőt a 17. sz. ábra tüntet fel.

A pulykatojásoknak pulyka-kotlóval való kikeltésére azért kell külön kotlófészket készíteni, mert a kotlók helyes és célszerű elhelyezése a kelési eredményt igen kedvezően befolyásolja.

A pulykakotló-fészkek áll: egy 52. cm. széles, 52 cm, magas és 75 cm. hosszú, 2 cm. vastag deszkából készült kívül és belül legyalult, s lezárható tetővel bíró ládából. A lezárható tető közepén mintegy 20 □ cméteres nyílás van, mely sodronyhálóval van ellátva, ez arra szolgál, hogy a fészekbe elhelyezett kotló elegendő levegőt kaphasson.

16. sz. ábra. Tojáspermetező.

A kotlófészkeket tanácsos — minden keltés befejezése után — belülről ojtott mészszel jól bemeszelní, hogy az oda befészkelte férgéket elpusztítsuk. Külső részeit pedig évente legalább egyszer fessük át olajfestékkel.

Ha *törött tojást* látunk a fészekben, akkor azt ki kell onnan venni s a többi — a törött tojás által benedvesített — tojást langyos vízzel megmosni s a fészekbe tett teljesen tiszta alomra visszahelyezni.

Ha a tojások *hidegek*, ez azt bizonyítja, hogy a kotló rosszszul ül, ennél fogva két napig meg kell még figyelni s ha akkor sem esik fészekre, ki kell bocsájtani, a tojásokra pedig másik, jól ülő kotlót kell helyezni.

A kotlókat a most elmondott módon 28—30 napon át mindaddig ápolni kell, míg a pulykacsibék ki nem kelnek.

A kelést jelző tojás pattogás rendszerint 27-ed napra kezdetét veszi s így 28-ad napra a csibék előbujnak. Tanácsos a 26-ik napon *vízpróbát* tartani, mely abból áll, hogy

a termékenynek, élő embrióval teltnek vélt tojásokat $+ 36\text{ C}$ foku, 10—15 cm. magas állásu vízben megusztatjuk. Ha a víz a tojások berakása után lecsendesedett, látni fogjuk, hogy a melyekben élő állat van, azok mozognak. A mozgó tojásokat kiszedjük s visszarakjuk a fészekbe, míg a nem mozgókat 5 perczig megfigyeljük s azután megsemmisítjük, mert azokba az embrió belehalt.

Mennél gondosabb ápolásban és odaadó szeretetben részesítjük a nehéz és kinos munkát végző kotlókat, annál bizonyosabbak lehetünk arról, hogy a kelési eredmény a lehető legjobb lesz.

A pulykatojásokat az elültetés utáni 6-od nap este (elsötétíthető szobában bármikor) tojásvizsgáló-lámpa mellett meg kell vizsgálni s ha van olyan közöttük, a mely nem fogant ez ideig meg, azt a tojást ki kell venni s a konyhán elhasználni.

A tojásokat 14 napos és 21 napos korban szintén meg kell nézni s a melyikben időközben az embrió elhalt, azt a többtől el kell különíteni és megsemmisíteni.

B) A mesterséges keltetés.

a) A keltetőgépekről általában.

E munkámban a házainkban most forgalomban lévő lámpamelegítő keltető gépekről általánosságban óhajtok ismeretést adni és pedig azért általánosságban, mert valamennyi fajta keltető gép egy és ugyanazon elv szerint van készítve s az alább elmondottak bármelyikre alkalmazhatók.

A keltető gép csinos kivitelben készül. Kettős falazata és egy tüvegajtója van, úgy hogy a külső légváltozás hatásától jól van védve. A hőmérséklet foka a hőmérőn látható, a nélkül, hogy az ajtót kinyitnók. Összes vasrészei galvanizáltak. A szabályozó rézből készült.

A melegség alkalmazása. A lámpa melege a kéményen át a felső csöves szerkezet egyik oldalán belépve, a szekrény minden részét egyenletesen bejárva, lesz kivezetve, a mi egyedül felel meg a kotló melegítésének utánzására.

A melegség szabályozására egy rendkívül érzékeny fém-szabályozó szolgál, mely nincs romlásnak kitéve, sem a ned-

vesség, sem bármely hirtelen légváltozás nincs ártalmára. Az egész szabályozó áll a thermostatból, szelepemeltyüből és összekötő rudból.

A szabályozó e készülék egyik rövidebb oldalán, a tojások magasságában van elhelyezve és tényleges működése abban áll, hogy a melegítő kazán felső csövét egyszerűen eltakarja vagy nyitja a nélkül, hogy ezáltal a lámpa égését befolyásolná vagy füstölné azt. Kipróbáltatott, hogy oly helyiségben, a hol reggel fagypont volt és délben 30 fokra emelkedett a hőmérő, a készülék belső hőmérséklete $\frac{1}{4}$ fokot sem változott. Ez oly előnye a gépnek, melyet a gyakorlati baromfitenyésztő azonnal meg tud becsülni. A szükséges melegség fokát megállapítva, biztosak lehetünk abban, hogy az nem fog változni.

Szellőzés. Hogy tiszta levegőt kaphasson a keltető-gépbe rakott tojás, a mely feltétlenül szükséges is, a lámpa ugy van szerkesztve, hogy a lámpasüveget egy dupla kémény veszi körül, melyen át a levegő a gépbe bejuthat. Különbben a kifelé hatoló levegő kéményét is lehet szabályozni.

Nedvesség. A jó keltetőgép helyes működésénél a harmadik tényező a nedvesség, mely rendkívül fontos. A keltetőgépnel ezt egyszerűen előidézhetjük, ha keltetőnk aljába szőrtakarót teszünk s azt állandóan nedvesen tartjuk.

A jó gépek egyesítik a három főtényezőt: *az egyenlő meleget, a tiszta páradus levegőt és a pontosan működő önszabályozást.*

A tojástartó tálczák, melyeknek egyik oldalán részben hiányzik a keret, ugy vannak elhelyezve, hogy a kikelt csibék alájuk esve, ott maradhatnak a kivételig a nélkül, hogy a kelő tojásokban a kis állatkákat zavarnák.

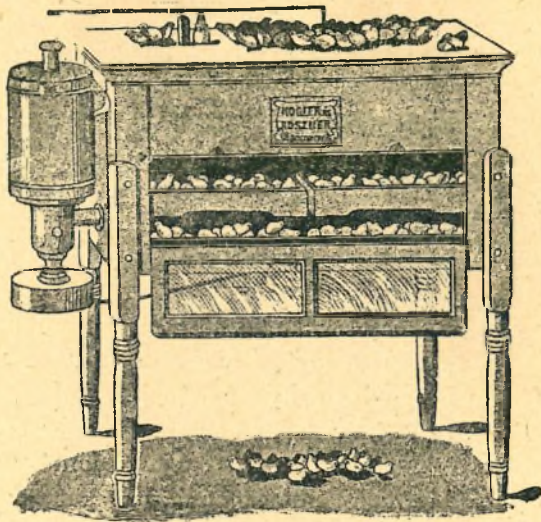
Minden szolid kivitelű és thermostat-szabályozóval ellátott keltető gép jó, ha azt kezelni tudjuk s így bátran mondhatom azt, hogy csak kissé ügyes kezekben is az valóságos áldás.

b) A keltető gépek kezelése.

1. Általános tudnivalók.

A gépek kisebb s nagyobb térfogatúak, a szerint, a mint 50—100—150—200—300—400 tojás keltetésére alkalmasak.

Ezuttal, hogy felesleges ismétlésekbe ne kelljen bocsájtkoznom, minden hivatkozás nélkül *a legkisebb, vagyis az 50 tojást keltető gép* (18. sz. ábra) kezelését ismertetem, megjegyezvén, hogy a nagyobb térfogatu keltető gépek kezelése ezzel teljesen azonos, s a ki a kis gépet tudja *utasításszerűen kezelni,*

18. sz. ábra. Keltetőgép.

az minden fennakadás nélkül bármely nagyobb gépet is működésbe hozhat s eredményteljesen kezelhet.

2. A keltető gép fő alkatrészei.

- a) a gépszekrény, mely mint az 18. számú ábra mutatja, egy 4 lábú fiókos asztalkához hasonlít;
- b) az üvegajtó és tojástartóval ellátott keltőür;
- c) a szabályozó;
- d) a szellőztető;
- e) a petroleumos lámpa;
- f) a 150 és ennél több tojást befogadó gépeknél a tojások forgató készüléke. (A forgató készülék az 50 tojásos gépeknél hiányzik s a tojások forgatása kézzel eszközözlendő);

- g) a tojást tartó szitaszövetű tálcza;
- h) a hőmérő;
- i) a nedvességet biztosító szórpkrocúz.

3. A keltető gép felállítása.

A gépet oly helyre és helyiségbe állítsuk fel, a hol nem fűtenek, de a hőmérsék nem száll $+5$ C-fok alá, a helyiség ne legyen léghuzamos, s ha a fal mellett áll a gép, az ne legyen nedves, a be-kijáró ajtó nyitása, csukása ne befolyásolhassa érzékenyen a szoba hőmérsékletét s így a gépét is, azért azt lehetőleg az ajtónak szembe állítsuk fel.

A gép a kis üvegajtóval a világosság felé nézzen, hogy ezen át a hőmérő fokozata jól látható legyen. Egyes czégek ma már oly keltető gépeket gyárt annak, a melynek hőmérője a szekrény tetején kinyulik s ott olvasható le kényelmesen a keltető űrben levő hőfok.

Napsugár ne érje az ablakon át a gépet.

A gép biztos alapon álljon, ne inogjon.

4. A keltető gép működésbe hozása.

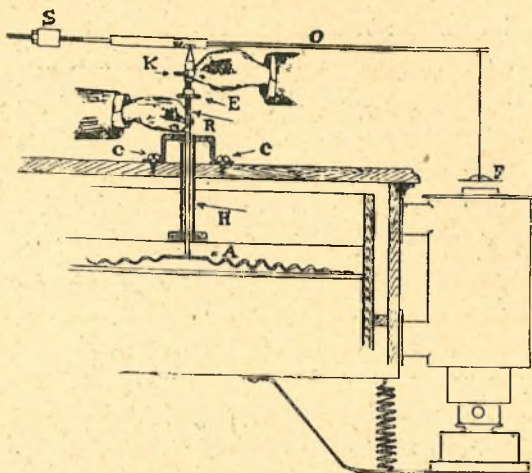
Ha a gép rendes s állandó helyére felállítottatott, minde-
nekelőtt a petroleumos lámpát kell rendbehozni, úgy a mint
azt minden lámpával szokás tenni, ezután meggyújtva azt,
csak annyira csavarjuk fel, hogy kis lánggal égjen és a gép
kürtnyílása alá helyezzük, úgy hogy a lámpa pléhhengere a
kürt belsejébe kerüljön, de a láng a Mária-üvegen át kifelé
világítson s így a láng mindig látható legyen.

A lámpát az 50—100-as gépnél azon alapzatra állítjuk,
a melyen maga a gép lábai nyugosznak, míg a nagyobb
gépeknél alul oda van erősítve a lámpát tartó *hintatalp*.

A lámpa beállításával egyidejűleg a gép tetején elhelye-
zett *szabályozót* (l. 19. sz. ábrát) hozzuk működésbe olyképen, hogy
a szabályozó rud közepén, annak tengelye fölött alkalmazott kis
csavart, ha jobbról balra csavarjuk, akkor a szabályozónak
tányérszerű *fedőlemeze*, mely a lámpakémény fölé esik, lezá-
ródik; ellenben, ha balról jobbra csavarjuk, akkor felemel-
kedik, azaz jobban nyit s e szerint a szabályozó rud ellen-
kező végén a *részuly* vagy feljebb, vagy lejjebb emelkedik.

A besabályozásnál mindig igyekezni kell a szabályozó fedő lemezét a kémény végétől körülbelül 4 mm. hossznyira nyitva tartani, hogy a lámpa kiáradó melege a tojástartó ürbe hatoljon s ne a kürt végén elillanjon, a mi akkor történik, ha a fokozódó melegségtől a szabályozó fedőlemeze fel-emelkedik.

Ez esetben a szabályozó csavarját ismét jobbról balra

19. sz. ábra. A legújabb Kogler- és Roszner-féle magyar gyártmányú keltetőgép önszabályozójának szerkezete.

igazítjuk, miáltal a fedőlemez ismét lejjebb száll, s ezáltal ismét több meleg fog behatolni a tojástartó ürbe.

Néhány órai lámpafűtés, illetve fokozatos s ismételt besabályozás után a hőmérő lassan-lassan 38 C. fok felé fog emelkedni, a míg azonban a 39 fokot eléri, 4—5 óra idő telik el. A szabályozó szerkezet igen egyszerű s könnyen kezelhető.

5. A keltető gép tojással való megtöltése.

Ha ez a hőfok a tojástartó ürben megvan, akkor vegyük ki a tojástartó tálczát a szekrényből s nyomban zárjuk be a gép üvegajtáját. A tálczára reáfektethetjük az 50 darab egyfajtájú s lehetőleg egyforma alakú tojást, melyeket előzetesen tisztára lemostunk s megtöröltünk. Az üvegajtót ismét kinyitjuk, a tojástartót a tojásokkal óvatosan behelyezzük a gépbe,

s a hőmérőt nagy figyelemmel olyképp állítjuk a higanygolyóval két termékeny tojásra, hogy a golyó a két tojás héját érintse.

Ezen művelet után az üvegajtót lezárjuk, s az elillant hőt ismét szabályozzuk, míg csak 39 *Celsius*-fokot nem mutat. A hőmérőnek ingadozása 38—39 fok között jó eredményt fog felmutatni, 40° fölé ne engedjük a hőfokot, legalább is huzamosb időn át ne, mert ez esetben a tojástartalom rohamosan *beszárad*, úgy mint 40 fok alatt a légür nem *terjed* megfelelően, s mindkét szélsőség ártalmára van az ébrény fejlődésének.

6. *A tojások kiválasztása, megjelölése, behelyezése és forgatása.*

Csak a 14 napon belül tojt tojások teendők a gépbe, s a melyekről tudjuk, hogy termékenyek; azonfelül legyenek azok lehetőleg egyfajta törzstől valók, de semmiesetre sem vegyesek, mivel a vastagabb s keményhéjú tojások, a vékony s puhább héjuaknál lassabban melegednek fel s hülnek le, s főleg a napontai szellőztetés alkalmával *lényeges befolyással* van a külső levegő a különféle héjú tojásokra, s különösen tulfűtés és tulhűtés esetén, vagyis a midőn kis hiba történt az eltérés szembeötlő. Azért, ha csak lehetséges, egyforma és egyfajta tojásokat vegyünk használatba. Ezen tojásokat jelöljük meg egyenkint alul kék, felül veres írónnal huzott *vonaljellel*, s az egyik jel (pl. a veres) maradjon felül a tojástartóra való elhelyezésnél, a mennyiben 12 óránként *egyszer* a tojásokat megforgatni kell, reggel e jel fent, este pedig lent s a kék jel fent lesz, a mi ellenőrzésül szolgál, hogy nem felejtettük el a tojásokat naponta 2-szer megforgatni.

Az 50-es gépnél a tojások fordítása csupán kézzel történik, a mit este a tojások szellőztetésénél elvégezhetünk, reggel pedig ezen célra egy pillanatra az üvegajtót kinyitjuk, a tojástartót kihuzzuk, a tojásokat átfordítjuk, s ismét visszatéve lezárjuk. Az 50-nél több tojást befogadó gépnél a tojások a *forgatószerkezet* léczei közt nyugosznak, s így az összes tojások a szerkezet egy mozdításával egyszerre megforgathatók.

Rendesen esténként a lámpát néhány perczre kivesszük, megtisztítjuk, utántöltjük s azután helyére visszateszük, s

ha ezalatt a hőmérsék a gépben fültünően változott, azt újból beszabályozzuk.

7. A szellőztetés és a tenyésztójások megvizsgálása.

Minden gépnél egy-két szellőztető nyílás van alkalmazva; ezen szellőztetők vizsik a keltetés folyamata alatt a *hőmérsék mellett a döntő szerepet*, mert ezek helyes alkalmazásától függ a jó vagy rossz eredmény.

Szerfölötti szellőztetés *kiszáritja* a tojásokat, míg kevés szellőztetés az ébrény *elhalását okozza*. Ha a szellőztető egészen be van csukva, külső friss levegő nem hatol be, első sorban tehát már az első naptól kezdve $\frac{1}{2}$ cm. nyílást kell hagynunk a szellőztetőkön.

Első 3 napban át szünetel a tojások hűtése. A 8-dik napon a tojásokat *tojásvizsgáló-lámpa* mellett vizsgáljuk és pedig a hűtés alkalmával (este), hogy megtudjuk, mennyi fogamzott meg közülök s mennyi maradt tiszta, azaz áttetsző. Utóbbiakat eltávolítjuk, a megfogamzottakat pedig visszahelyezzük.

Minden gépben a kellő nedvességet azáltal állítjuk elő, hogy a gépben a tojástartó tálcza alatt a zsákvászonnal bevont fakeretre elhelyezünk egy vizes szőrpokróczot s azt állandóan nedvesen tartjuk a napontai permetezéssel.

8. A tenyésztójások hűtése.

A tojások hűtése a mesterséges keltetés egyik legfontosabb ténye, ennél fogva igen pontosan és óvatosan kell végeznünk a hűtést. A 4-dik napon kell kezdeni; az időtartam a szoba hőmérsékétől függ; egy nem fűtött szobában a tojások hűtési időtartama mindenesetre rövidebb ideig fog tartani, mint fűtött szobában. Annyi gyakorlata bárkinek lehet, hogy azt megítélni tudja, vajjon mely időpontig tartson a hűtés. Csak meg kell érintenie a tojások felületét, a mikor s a mely pillanatban azokat a tojásürből kiemeljük, ekkor tenyerünk alatt azonnal érezni fogjuk a 39 C hőfokot, s ha időnként (2 percenként) a hűtendő tojások felületét tenyerünkkel megérintjük, arról győződhetünk meg, hogy a tojások hőfoka fokról-fokra alább szállott. Nos, ha azt megérezzük, hogy a tojások hőfoka lényegesen alább szállott, de még mindig

langyos, a hűtésnek elég van téve s a tojás-tálczát a tojásokkal visszahelyezzük a gépbe. Tehát a tojás még langyos-meleg legyen, a mikor visszahelyezzük, mert a mikor kivettük, 32° érezhető melegséget árasztottak. A tojásokat teljesen lehűteni nem szabad.

A midőn a csibék a tojásban csipogni kezdenek, nem tanácsos többé az üvegajtót sokszor nyitogatni, sem hűtés, sem forgatás céljából, mert valahányszor az üvegajtót a kelés alatt felnyitjuk, mindannyiszor sok meleg *nedves* levegő elillan, a melyre épp ezen időben a legnagyobb szükség van. Ha a nedvesség elpárolog a csibék tollazata a száraz meleg, a tojáshártyához oda ragad, reá szárad s a kis csibe nem tudja magát kiszabadítani végleg kimerült, s elpusztul. Ezért a fölösleges ajtónyitást okvetlen kerülni kell.

9. *A termékeny tojások megvizsgálása.*

A tojáscsira képződésének és az ébrény fejlődésének ismerete a mesterséges keltetés elengedhetlen követelménye, hogy pedig ezt felismerjük s a keltetés ideje alatt állandóan figyelemmel kísérhessük, okvetlenül szükséges a 8-ik napon tojásvizsgálatot megtartanunk, a melyre legczélszerűbbek az esti órák.

Ezen célra szolgál az u. n. *tojásvizsgálólámpa*. Ilyen lámpát legutóbb magam javítottam át s *Geittner és Rausch* czég hozott forgalomba; az ezzel való vizsgálat rendkívül meg van könnyítve.

A 8-ik napon este megvizsgáljuk e lámpa mellett a tojásokat, hogy arról szerezzünk meggyőződést, melyek fogamzottak meg s melyek maradtak tisztán. Utóbbiakat kivesszük, a sötétebbeket, a megfogamzottakat pedig a tojástálczákra visszarakjuk.

10. *A hőmérő helyes beállítása.*

A hőmérő, a felül látható hőfoku gépeknél pedig az *ellenőrző* hőmérő, olyképen állítandó be a gépbe a tojásokra, hogy a higanygolyó 2 *termékeny tojás* héját okvetlenül érintse, vagyis 2 tojásfelületen feküdjön. A nem termékeny tojás a termékeny tojással szemben 3—4 foknyi hőeltérést mutat, sőt az ébrény fokozatos fejlődésével ez még fokozódik is.

Igy megtörténhetik, hogy a hőmérő két terméketlen tojásan nyugodva, 39° C-t mutat, míg a termékeny többi tojások tényleges hőfoka akkor már 42 fok, a mi a keltésnek hátrányára van, mivel ezáltal a beszáradás rohamosabb lenne s az ébrény elhalását eredményezné. Ezért *kiválóan fontos, hogy a higanygolyó mindig oly két tojásan nyugodjon, melyekről biztos tudomásunk van, hogy abban az ébrény él.*

II. A kikelő csibék kezelése.

Ha a csibék kelnek, azokat mindaddig bent kell hagynunk a gépben, míg teljesen megszáradtak s pelyhük egészen bársonyossá nem vált. A kis csibék, még ha ide s oda futkosnak is bent, nem hátrányosok, a többi tojásokra, mert ilyenkor ők végzik azt, a mit az anya esőrével szokott meg-ejteni. Csipogással s mozgással a többi kikelő csibét ingerlik s a kiszabadulásra ösztönzik. Csak ha már annyira felszaporodtak, hogy a többi kikelő csibéket tapossák, azokat csipkedik stb., kell az ajtót óvatosan kinyitni s egy készen tartott, melegen kibélelt szakajtóba vagy kosárba a felszáradt csibéket átrakni, az üres tojáshéjakat kiszedni, s azután gyorsan az ajtót bezárni.

c) A mesterséges anya s annak kezelése.

Melyiket válasszuk: vajjon a mesterséges anyát, a kéznél tartott kotlót, avagy pedig az elkábitott kappant?

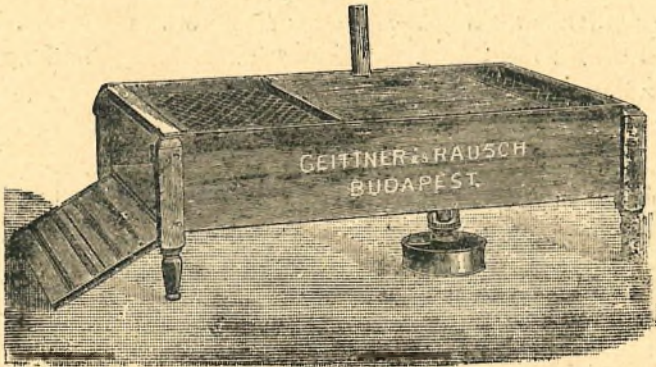
A mesterséges anya türelmes szakértő kezébe való. Ha a gép beállításával egyidejűleg 2—3 *pulykakotlót* is megültettünk, akkor a legegyszerűbb s legcélszerűbb a gépből kikelt csibéket a kotlók csibéihez csapni; ha pedig a gépet januárban állítottuk be, a midőn a kotlók még oly ritkák, mint a fehér holló, akkor célszerű a 28-ik napon két db 2—3 éves *kappant* elővenni s azoknak pálinkába mártott puha zsemlyét adni, illetve 2—3 óránként néhány pálinkás zsemlyedarabkával megetetni, hogy a 29-ik napon mámorosak legyenek. A gépben kelt s teljesen felszáradt első 2—3 csibét a mámoros kappanhoz tesszük, de szakadatlan felügyelünk reá, hogy a kicsi csibéket maga alá ne vegye, mert agyonnyomná még most őket. A kosárban puha szénán ülő kappan oldalához tesszük a 2—3 kis csibét, melyek folytonos csipogá-

sukkal ingerlik s egy ideig szinte bambán fog reájuk nézni, de nem bántja őket. A mint az idő mulik s a kappan lassan-lassan magához tér, megszokja a kis csibéket, sőt halkán kotyogni is kezd nekik, a mi annak biztos jele, hogy a csibéket elfogadta s ugyszólván anyának érzi magát. Ha a kappant a kosárból kieresztjük s a kis csibék mellett megmarad s azokat nem bántja, abból jó vezető kappan lesz s bátran szaporíthatók a csibék akár 30 *darabig*, de csak fokozatosan, hogy egy részét el ne nyomja, tekintettel mámoros állapotára.

Elsősorban azonban a mesterséges keltetésnél az egyidejűleg ültetendő kotlóst ajánlom felnevelő anyának.

A keltető gépnek kiegészítő részét képezi a mesterséges anya, vagyis nevelőgép, mely vagy alsó, vagy felső melegítésre meleg lég- vagy melegviz-fűtésre van berendezve.

A 20. sz. ábra a meleg levegővel fűthető mesterséges anyát mutatja be. A készülék egyszerű, könnyen kezelhető,

20. sz. ábra. Mesterséges anya.

könnyen tisztítható és hordozása sem igényel nagy erőt. Feneke könnyen mélyíthető, vagy emelhető. A fűtés berendezése teljesen azon szerkezetű, mint a keltető gépeknél. Épen ez teszi ezen gépet oly használhatóvá. Esetleges javítások házilag is könnyen végezhetők. A csővezeték oly jó, hogy egy emberöltőn át is kitart. A készüléket egészen felszerelten szállítják, úgy hogy azt csak fel kell állítani. Rendkívüli előnye, hogy 1 napos korától 10 hetes koráig benne lehetnek

a kikélt csibék, ki lévén zárva, hogy a tulmeleg által szenvednének, mert a gép oldalán levő keskeny nyíláson szabadon ki- és bejárhatnak. Különben ezen készülékben a különböző koru baromfiak egyszerre is elhelyezhetőek, mert azáltal, hogy a gép feneke tetszés szerint állítható, vagy a kisebbek mennek följebb és élvezik a nagyobb meleget, vagy a nagyobbak lejjebb szorúlnak és meg vannak kimélve a nagy hőségtől.

A mesterséges keltetésnél és nevelésnél főként két tényezőre kell igen vigyázni. Első, hogy a kis baromfiak *meg ne hűljenek*, második, hogy *tul ne etessük* azokat, mert emésztőszervük hamar hurutos lesz s az állatok, daczára annak, hogy sokat esznek, nem fejlődnek, de összezsugorodnak s elöregszenek.

Az első kellék betartására az amerikai és angol tenyésztők, kiknek a baromfitenyésztés igen jövedelmező foglalkozást nyújt, a keltető- és nevelőhelyeket akkép rendezik be, hogy azok nagyméretű ablakain keresztül elegendő világosság és napfény hatolhat be, nemkülönben a fűtőkészülékkel vannak ellátva, de gondoskodva van egyuttal arról is, hogy légvonat ne legyen s a szél ne hatolhasson oda.

A mi pedig a másik dolgot illeti, a baromfiakat rendszeresen takarmányozzák s azáltal azt érik el, hogy azok 16 hetes korban már eladhatók. Természetes dolog, hogy minél hamarabb kerülnek a baromfiak a piacra, annál jobban lehet azokat értékesíteni.

7. A pulykacsibék kelése, etetése, gondozása és felnevelése.

A jól gondozott pulykatojások 28-ad napra, egyszerre kezdenek repedezni s a kis csibék élénken és erőteljesen hagyják el a tojás héját.

Akad persze mindenkor néhány tojás, a melyből a csibe nem kel a többivel egyszerre, hanem egy-két napig késik, sőt akad olyan is, mely daczára az esetleg nyújtott kelési segélynek, a tojásba ful.

Az oly tojás, a melyből a többivel egyidőben nem kel a csibe vagy igen *kemény* héju s a piczi állat nem bírja szétrepezteni, vagy a csibe fejletlen s a rendes vastagsággal bíró

tojáshéjat sem képes áttörni. Ily esetben a tojást fény felé tartva, rajta azt a helyet megkeressük, hol nem tapad belséjéhez a benne levő embrió, ott a tojás héját egy finom árral vagy tűvel megfúrjuk, oly módon azonban, hogy a tojásártya is átlukadjon.

A kis csibe ily módon levegőhöz jut, hamarább fejlődik a tojásban s 24 óra leforgása alatt rendszeren kikel.

Ezen természetellenes beavatkozást meg lehet kísérelni mindenkinek, de én senkinek sem ajánlom, mert azt tartom, hogy a lassu fejlődés már ekkor is azt mutatja, hogy a csibe nem elég erős, nem eléggé életképes s ha sikerül is életét a gyakorlott kéznek megmenteni, abból alig fog valaha erős állat fejlődni. Legjobb az ilyen késedelmező s gyengének ígérkező csibét még a tojásban megsemmisíteni. Mert az ilyen, ha nőni kezd, a betegségekkel szemben mindig nagyobb hajlamot mutat s könnyen az egész állomány életét veszélyezteti.

Midőn a pulykacsibék kelni kezdenek, a kotlót őrizni kell s mihelyt a kikelt csibék már megszáradtak anyjuk alatt, elszedjük azokat s egy e célra fosztott ludtollal telt kosárba helyezük s meleg helyen tartjuk mindaddig, míg az összesek kikeltek, de az első 24 órában sem enni, sem inni nem kapnak.

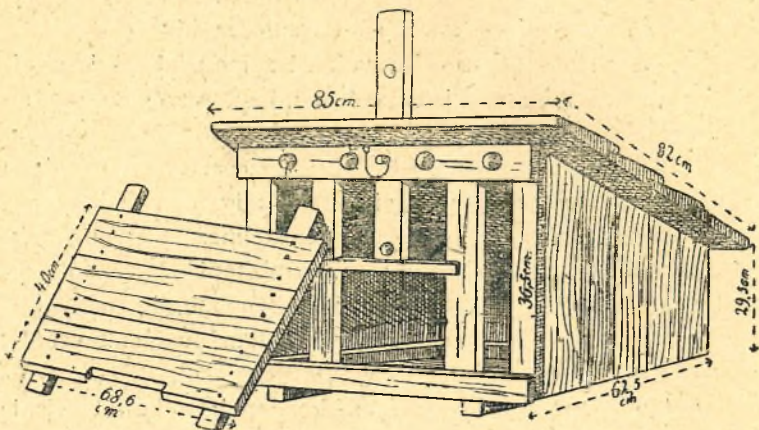
A keltési idő alatt a kotlók felett szemlét tartunk s a melyikről azt látjuk, hogy szelid és türelmes, azokat megjelöljük s elsősorban vezető anyáknak használjuk, míg a többbit a szabadba kieresztjük.

Egy-egy vezető pulyka alá 50 pulykacsibét, egy-egy vezető tyuk alá 30 csibét kell számítani. Természetesen, ha ennél valamivel nagyobb szám jutna, egyre-egyre inkább legyen így, minthogy például 60 drb csibét 2 pulykakotló alá adjunk. Minél kevesebb kotlóval, mint vezetővel van dolgunk, annál sikeresebb a pulykacsibék felnevelése. A szabadba való elhelyezésnél a pulykakotló elhelyezése igen alkalmas a 21. sz. ábra látható pulykakotló-borító stb.

Midőn a kiválasztott kotlók, illetőleg vezetők alá kiolvastuk a csibéket s azokat száraz, nem léghuzamos s lehetőleg a déli oldalra néző ablakokkal bíró helyiségbe elhelyeztük, azoknak enni adhatunk s pedig mindjárt azon takarmányt,

melylyel azokat mindaddig tartani kell, míg a *vérszin pötyögők* (szemölcsök) ki nem nőnek.

Én pulykacsibéimet a következő takarmánykeverékkel tartom: Leforrázok finom tengeridarát s összekeverem apróra vágott csalánnal, salátával vagy takarmányrépalevéllel és friss

21. sz. ábra. Pulykakotlóborító.

tehénturóval. E keverékhez 10 pulykacsibére naponta 4 hetes korukig 1—1 evőkanányi szegedi erős paprikát, 4 hetes koron túl, míg a vérszin pötyögők már kinöttek, ugyanannyi paprikát 5—5 pulykacsibére adok.

E takarmánykeveréket minden etetés előtt (reggel 8. délben 12 és délután 4 órakor eszközlendő az etetés) oly mennyiségben készítem, hogy azt a csibék egy szemig fel-egyék s azzal jól lakjanak, de a talán felmaradt takarmányt a későbbi etetésnél nem használom fel, mert addig megromlik s a csibéknél bélhurutot okozhatja.

A 22. sz. ábrán látható favályu belső része czinezett bádog-

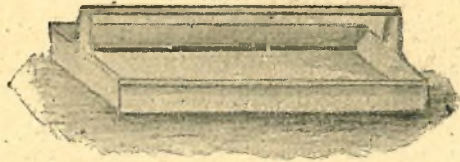

22. sz. ábra. Pulykacsibeetető fa-vályu.

gal van bevonva s azt minden etetés után forró vízzel tisztára ki kell mosni, hogy takarmánymaradék benne ne maradjon.

A 23. sz. ábrán látható s pléhből készült etető használatát, mely igen könnyen mindig tisztán tartható, ajánlom.

A hol nagy az állomány, ott a zöld takarmányfélék gyors felapritására a 24. sz. ábrán látható gépet ajánlhatom.

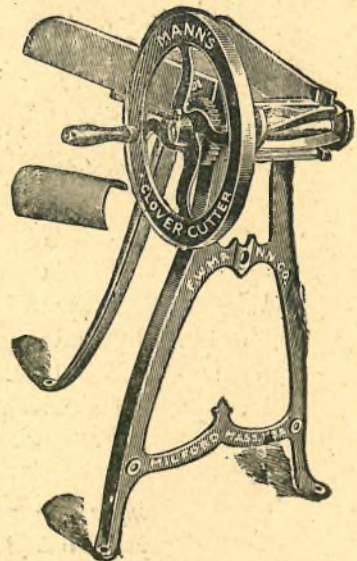

23. sz. ábra. Pléhből készült etető.

A pulykacsibék mindaddig, míg vérszin pötyögőjük ki nem jön, mást enni nem kapnak. Ivóvíz helyett savanyú tejet kapnak minden etetés után, de csak éppen annyit, a mennyit a kinalás alatt megisznak, azután az etető-vályut ismét tisztára ki kell mosni s eltenni az újbóli használatig.

Ha jó meleg és napos idő van, ugy a napnak déli óráiban, ha már nem nedves a talaj, a pulykacsibék kibocsáthatók a szabadba anyjuk vezetése és gondos emberi felügyelet alatt. Ilyenkor jól érzik magukat s ha van már mit legelni, neki esnek a fűnek és legelésznek.

Sokáig, különösen az első hetekben 1—2 óránál tovább kint hagyni őket nem tanácsos, mert könnyen megfáznak, bélhurutot kaphatnak és menthetetlenül elpusztulnak. Ha már 4—5 hetesek, hosszabb ideig is kint hagyhatók, de a harmat felszállása előtt vagy boros, esős időben ki-

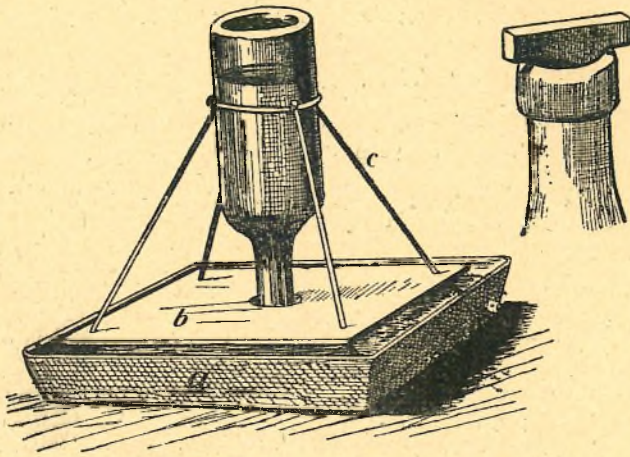
24. sz. ábra. Zöldtakarmány-vágógép.

A vérszin pötyögőket még meg nem kapott pulykacsibék a nedvesség iránt igen érzékenyek, ettől tehát *óvni* kell őket. Épen ezért az itatót is olykép

kell készíteni, hogy a csirkék magukat lehetőleg minél kevésbé nedvesítsék meg. Egy ily házilag készíthető, igen praktikus itatót láthatunk a 25. számú ábrán. Ebbe akár tejet, akár vizet lehet takarékosan és tisztán itatni a kispulykákkal.

Midőn vérszin pötyögőjük pattogzani kezd, a pulykacsibék legérzékenyebbek. Ilyenkor nagyon kell gondozni őket. Nyakuk fele részéig faolajjal 3—4 napban egyszer jól bekenendő, hogy a fejlődés e különös időszakában a betegségeknek sima befolyását biztosítsuk, illetve elősegítsük.

A vérszin pötyögők kinövése után a pulykacsibék tul

25. sz. ábra. Pulykacsibe-itatókészülék.

vannak azon az időn, a midőn aggodó gondossággal kelljen fejlődésüket figyelni s gyámolítani.

Mivel a kis pulykák felnevelése igen sok mindentől függ s e tekintetben a nevelési eljárások igen különbözők, még néhány eljárást óhajtok a pulykacsibék felnevelése, takarmányozása és gondozására nézve leírni. *Beiwinkler* Vilmos a »*Fajbaromfitenyésztés*« művében ezt írja:

»A pulykacsibék kikelése után 24 óra múlva kapnak először enni. Ha olcsón kaphatunk hangyatojást, ugy 8 napon át az apróra vágott *pongyola pitypang* (*Taraxarum officinalis*) levelekkel keverten adjuk nekik. Ott, hol a hangyatojás drága vagy nem kapható, a pulykacsibéket a következő keverékből álló lágú takarmánnyal kell etetni:

2 rész főzött tojás sárgája (5 pulykára 1 tojás).

1 » szárított, apróra tört zsemlyemorzsa,

1 » pongyola pitypanglevél s

végre 5 pulykacsibére számítva egy kávéskanálra való finom poralaku tojáshéj; naponta váltakozva egy kávéskanálra való csontliszttel.

Italul egyhetes korukig teljesen friss felforralt és ismét lehűtött tejet kapnak. Egyhetes kortól 2 hetes korig a fenti keverékhez még

1 rész teljesen puhára főzött tengeridarát adunk ;

kéthetes kortól 8 hetes korig, azaz körülbelül azon időpontig, midőn a pulykacsibék vérszin pötyögőjüket megkapták, takarmányuk a következő legyen :

1 rész főtt és zuzott burgonya,

1 » puhára főzött árpadara,

1 » » » tengeridara,

1 » leforrázott buzakorpa,

1 » finomra vágott pitypanglevél,

1 kávéskanálnyi poralaku tojáshéj és csontliszt, minden két pulykára számítva ugy a tojáshéj, mint a csontliszt-mennyiséget.

Ezen alkotórészek addig lesznek keverve, a mig egyenletes és teljesen kenyér-keményiségüvé nem válnak.

Nyolczhetes koron tul a pulykacsibék ezen takarmányt csak reggel kapják, a déli és esti etetés alkalmával felváltva buza, árpa, zab, kendermag és tengeri adandó.

Rendkívül kell ügyelni arra, hogy a pulykacsibék mindaddig, mig vérszin pötyögőjök ki nem fejlődik, meg ne ázzanak, mert ez igen nagy pusztitást vinne köztük végbe.«

Müller Sándor ur a *pulykacsibék* felneveléséről a következőket írja: »Évekkel ezelőtt jöttem azon gondolatra, hogy talán a legtöbb, de az általam ismert valamennyi pulykatenyésztőnek eljárása a kis pulykák felnevelése körül a tulajdógos elkényesztetés miatt hibás s ezen időtől kezdve kis pulykáimat nem zártam el a levegőtől és víztől; hanem neveltem őket, ugy mint a kis csibéket, csupán a takarmányozásnál téve különbséget.

Az április végén, május elején kikelt kis pulykák az első 24 órában semmi eledelt nem kapnak, második nap először

1—1 szem magyar borsot és utána a következőleg összeállított keveréket kapják:

cziczfarku fű összevágva vöröshagymaszár összevágva kukoriczaliszt; turó; paprika; kevés porrá tört tojáshéj;	}	tulnyomó rész;
--	---	----------------

egy nyers tojás és ezekre annyi aludt tej, hogy a keverék gyengén lág legyen.

Ugy a borsot, mint a fenti takarmányt kapják azután mindaddig, míg őket a »vörös« teljesen ki nem verte; kivéve a nyerstojást, a mit csak 2 hetes korukig kapnak, természetesen növekedésük arányában utóbb több tojást is — 15 drbra számítva egyet — s hetenként egyszer 1—1 drbka paprikás szalonnát.

Kikelésük után a 2-ik naptól 1 hetes korukig anyjukkal a széltől védettebb helyen, az udvarban vagy kertben tartatnak, ezután azonban szabadon járnak az erdőben és földeken s a mitől a legtöbb tenyésztő fél, már 2 hónapos kortól kezdve *az ivóvíz is előttük áll*; sőt a harmatos fűben is járnak és a kisebbszerű esők alatt is kint vannak, csak nagyobb zivatarok közeledtével lesznek az ólba behajtva.

Ezen természetes eljárás helyességét igazolja azon körülmény is, hogy a vadon tenyésző pulyka módjára nevelt állományom annyira megedződött az idő viszontagsága ellen, hogy azok ivadékaiból pár év óta 2, legfeljebb 3°/_o hullott el; sokkal gyorsabban és szebben fejlődnek, élénkebbek, jobb étvágygyal esznek, mint az elzárás által okozott romlott levegőben sinylődő elcsenevészett kis rokonai.

Az idei (1904) legelső kelésű 103 darabból például az első héten elhullott 2 darab s a jelenleg élő 101 darabot már 4 hetes korában elkezdte a »vörös« kivenni s ilyen állapotban szabadon járva, 8 napos esős időszakon mentek át s hála Istennek, oly frissek, hogy gyönyörűség őket nézni.

Midőn még megjegyezném, hogy a minden más baromfinál is szükséges tisztogatása és szellőzése az ólnak, itt is egyik elengedhetetlen főköllék; ezen gyakorlatilag igen beváló nevelési- és takarmányozási eljárást tisztelt tenyésztő társaimnak a legmelegebben ajánlhatom.

8. A növendékpulykák legeltetése.

A vérszin pötyögőnek kifejlődése után, midőn már a pulykacsibék a fejlődésben előrehaladtak, még egy-két hétig a megszabott takarmánnyal tartjuk őket, de adunk nekik, miként előbb említém, árpa, zab, köles-kása, tengeri és kendermag, esetleg más szemes takarmányt és a többi kifejlődött pulykával bocsáthatjuk a legelőre, a melyen rohamosan fejlődni fognak s 2—3 hó leforgása alatt csakhamar elérik szülőik nagyságát.

Ha a legelő rovarban dús és a tarló magban nem szegény, meg is hiznak, a nélkül, hogy ha este hazatérnek, vizen kívül mást kapnának.

Bátran mondhatom, hogy okszerű és sikeres pulyka-tenyésztést *legelő nélkül* üzni ugyszólván nem is lehet. A különböző legelőkön, tarlókon, ugaron, szántáson megtalálja a pulyka mindazon takarmányokat, melyekre szüksége van. A különböző szemek mellett ott szöcskét, rovarokat, férgeket talál, felszed és pusztit s így nemcsak az otthon való kézbőli etetés takarmány-értékét takarítjuk meg, de azonkívül a különböző kártékony rovarok pusztítása által a mezőgazdaságnak és szőlőmivelésnek is nagy hasznára válik.

Már a bükköny lekaszásától kezdve — mely első legelőjét képezheti a pulykáknak — egész késő őszig, illetve a nedves és hűvösebb idő beálltáig folyton járhatják sorrendben a repcze, rozs, buza, árpa, zab, lóhere, tengeri és répatarlókat, úgy hogy jóformán ki sem fogynak belőle egész december közepéig.

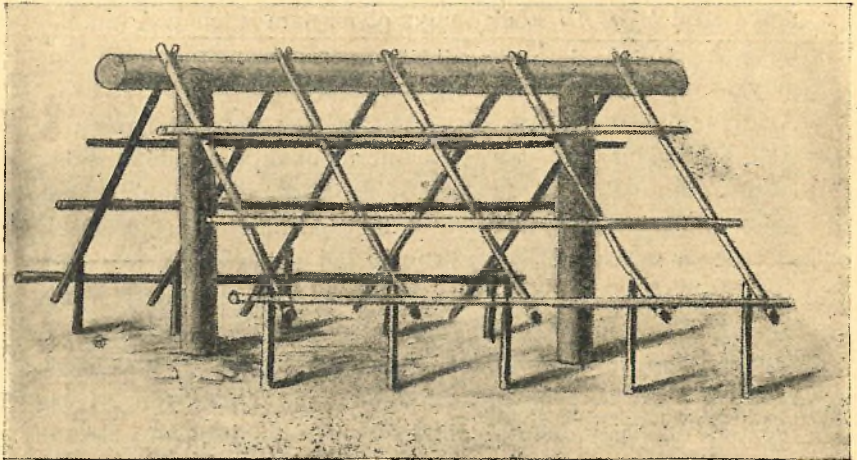
De az őszi szántások alkalmával a földben levő s onnan kikerült egerek, egérfiókák, kukacok, pajorok és egyéb férgek kipusztítására egyik legalkalmasabb mód a szántásra a pulykákat kibocsátani, hol ezeket étvágygyal fölszedegetik s így megbecsülhetetlen hasznot hajtanak a gazdának.

A pulykák által rendszeren legeltetni tervezett területek mellett elvonuló dülútak szélén vagy mesgyék mentén igen czélszerű lesz, a 27. ábrán bemutatott napvédőt felállítani, a mely alá éjjelre is a pulykák beterelhetők s ott — árnyékba — állandóan víz is állhat számukra. A 26. számú ábra a védő váza, a készítés könnyebbsége végett is be van mutatva. Fedni szalmával vagy náddal lehet.

Láthatjuk tehát, hogy bár ezer gondal jár a pulykák felnevelése, de azután hálás állat is válik belőle s örömet okoz későbbi gyors fejlődése és azon tekintélyes összeg által, melyet tenyésztőjének juttat, ha piacra kerül.

9. A növendékpulykák osztályozása.

A fiatal pulykákat legczélszerűbb október hó első napjaiban osztályozni. Ilyenkor kiválasztjuk és lábgyűrűvel — melyre az évszám és folyószám van verve — megjegyezzük a tovább-tenyésztésre szánt alkalmas egyedeket s a többiek közül a hitványabbakat is külön választjuk.

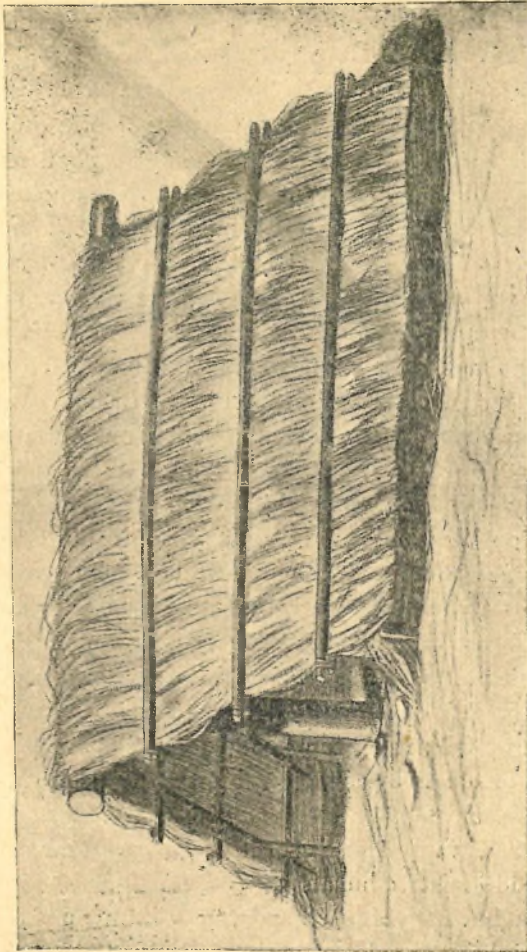
26. sz. ábra. Napvédő váza.

A gyengébb fejlődésű pulykákat azért kell külön választani, hogy azokat jobban takarmányozva, mintegy kihizlalva, megjavíthassuk s annak idején a piacra kerültekkel együtt eladhassuk.

A tenyésztésre kiválasztott pulykákat egyelőre együtt tartjuk a piacra szántakkal, a mennyiben azonban a piacra szánt pulykákat december 15-ike előtt el nem adnánk, a tenyésztésre kiválasztott állatokat külön kell zárni s kizárólag zabbal takarmányozni. A piacra szánt pulykákat legjobb tengerivel etetni, melytől meghiznak s ha piacra

visszük azokat, akkor csakis súly szerint adjuk el, mert a *súly szerinti adás-vétel*nél sem a vevő, sem az eladó nem károsodhatik.

Tenyésztésre, ha fajtisztá pulykákat nevelünk — mint már előbb említém a tenyészpulykák fejezetében — csakis oly

27. sz. ábra. Napvédő.

állatokat kell kiválasztanunk, melyek *az illető fajtának minden külső jellegével és jó tulajdonságaival birnak*. Fejlődésük alatt gyors növéssel tüntek ki, betegek nem voltak, sem testi, sem szervi, de szépséghibáik nincsenek, szóval teljesen kifogástalan példányok.

Szükséges ezen tulajdonságok mindegyike pedig azért, *mert egészséges, szép ivadékok csakis teljesen hibátlan, egészséges és szép szülőktől várhat a tenyésztő.*

Ha ezen tulajdonságokat a később tenyésztendő pulykáknál a tenyésztő tekintetbe venni elmulasztja, könnyen megtörténik az, hogy a pulykatenyésztése nemcsak tiszta fajtajellegét veszítheti el, de a tenyésztésben esetleg benne hagyott hibás állatok átörökítő képességüknél fogva hibáikat az ivadékokra is átruházzák s egyszerre azon veszi észre magát a tenyésztő, hogy pulykái évről-évre silányabbak, rosszabbak lesznek. Ennek valódi okát azonban nem tudva, tenyésztésének hanyatlását más és alaptalan okokban keresi, elkedvetlenedik, sőt talán fel is hagy a tenyésztéssel.

Ismétlem, hogy a tenyésztő nagy gonddal és körültekintéssel tegye meg az osztályozást és kiválasztást, mert ennek elmulasztása könnyen végzetes lehet a tenyésztésre nézve.

A fiatal pulykák osztályozásánál minden egyes állatot külsőleg is meg kell vizsgálni: nem tetves-e? nem óvantagos-e? nincs-e torkában, fején, testén valahol pörsenés, seb vagy fekély?

Ha ily bajokban szenvedőt találunk, annak gyógykezeléséről azonnal gondoskodni kell s mindaddig teljesen elkülönített helyen tartani, míg egészen ki nem gyógyul.

Az osztályozás alkalmával a fiatal pulykákkal kiméletesen kell bánni, azokat szárnyuk alatt fogva emelni s vigyázni arra, hogy elbocsájtásukkor magasról le ne dobassanak, hanem szépen, lassan földre téve kell őket szabadon eresztetni.

A baromfiaknál egyáltalában, de a pulykáknál különösen szükséges az óvatos bánásmód, mert a legkisebb ütést, zuzódást is igen megsínylik és sokszor az ütéstől, zuzódástól származott külső vagy belső sérülés következtében rövidebb-hosszabb idő alatt elhullanak.

Ott, a hol nagyobb a gazdaság s több pulykát tartanak, az egész falkát, az előbb leírt osztályozással, három részre osztván, mindeniket, tekintettel azok minőségére, más és más udvarba, majorba, tanyára vagy pusztára kell elhelyezni, mert így jobban fejlődnek s nagyobb biztonságban vannak az esetleg felléphető fertőző baromfibetegségek pusztításaival szemben is.

10. Az eladásra szánt pulykákról.

A továbbtenyésztésre és a házi szükségletre októberben választják ki a pulykákat. A fölösleget vagy faluzó tyukásznak, vagy pedig piaczon adják el.

Különösen szívesen veszik a tyukászok a nagyobb hizlalótelepek számára a pulykakakasokat, melyek kiviteli czélokra alkalmasabbak s a külföldön keresettebbek, mint a tojók, egyrészt azért, mert a testük nagyobb a tojókénál, tehát husuk több; másrészt azért, mert husuk meghizlalva állítólag izletesebb a tojókénál.

Ki nagyobb mennyiségű pulykát nevel és a pulykahizlalásra alkalmas helyiséggel és takarmánnyal rendelkezik, saját zsebe ellen vét, ha pulykát nem hizlalja meg otthon, hanem soványan adja el.

A pulykáknak otthon való meghizlalása azért ajánlatos, mert először a pulyka idegen helyen bizalmatlan és nyugtalan, tehát nem hizik jól; másodsor a sovány pulyka és a hizott pulyka ára közt oly nagy a különbség, hogy pulykahizlalással foglalkozni érdemes.

Az értékesítésre vonatkozó egyéb tudnivalók *az V. részben* találhatók.

11. A fiatal pulykakakasok kappanozása.

Nálunk ez a műtét majdnem teljesen ismeretlen, Német-, Francia- és Angolországban azonban a pulykakakas kappanozását épp oly ügyesen csinálják, mint nálunk a tyúkkakasokét, tehát ezt is e munkában ismertetni kívánom.

Tudjuk azt, hogy a kappanozást a hizlalás, illetve a husosodás fokozódottabb mérvben való elérése czéljából eszközlik. A pulykakakasoknál e műtét csak a herék tökéletes kifejlődésekor történhetik meg. A mig a herék a megfelelő nagyságot el nem érték, a műtét nehezen vihethő keresztül, s így legtöbb esetben csak az állat kinzása s annak elhullása lehet az eredmény.

Ha egy-két kakas leölése által meggyőződünk arról, hogy a pulykakakasok herélésre már alkalmasak, akkor a műtét egy meleg őszi napon végrehajtható.

Ezen műtét nagy figyelmet és szakavatottságot igényel. Ajánlom, hogy ezen műtétet előbb néhány levágott kakason,

azután élő állaton próbálja meg az, ki kappanozni óhajt, miáltal ez könnyebben elsajátítható.

A műtét a következőképen hajtandó végre. A pulykakakas testének jobb oldalán, hol a czomb a testet érinti s a hol a test amugy is nagyon vékony, ugyszólván csak egy vastagabb és vékonyabb bőrből áll, igen éles késsel egy 8 cm. hosszú metszést teszünk, de ügyelnünk kell, hogy a bélrészt meg ne sértsük; ha a metszés után a bélrészek láthatók lesznek, ujjunkkal benyulunk egész a hátrészig, hol is mindkét oldalon a mandulanagyságu herék fekszenek, melyek itt sokkal lazábban vannak összenőve, mint a tyukkakasoknál. Először a jobb s azután a bal herét óvatosan lefelé toljuk, úgy hogy a herék az üregben maradjanak és a folyton megörbített ujjakkal kifelé huzzuk; a metszést azután házi czerénával vagy fehér selyemmel bevarrjuk, természetesen mind a két bőrt külön-külön a maga részével.

Ha a műtét jól sikerült, a pulykákat egy mérsékelt hőfoku alkalmas helyre elzárjuk és 24 óráig tiszta, kissé megsózott viznél egyéb táplálékot nem adunk nekik, hogy sebök ezáltal is hamarább gyógyuljon, mert ha betegen eresztjük a többi pulykák közé, azok látván még az esetleges nyitott sebet, neki esnek a beteg állatnak s irgalom nélkül halálra kinozzák.

A pulykakakas a herélés után elvesziti vérszin pötyögőjének vörös színét, ellustul s csak a mikor táplálékot keres, mutat némi eleven mozgást. A pulykakakasok herélése Olasz- és Dél-Franciaországban is nagyon el van terjedve, a hol a pulykákat hizlalják üzletszerűen és nagyban. A hizott pulykakakasok a vámkülföldön elsőrangu pecsenyeárut képeznek.

A pulykakappanok hizlalási módja igen költséges, mégis itt ismertetni fogom; lehet, hogy nálunk is fogják ezt gyakorolni, ha másért nem, hát egyes nagyuri házak asztalainak finom sülttel való ellátása céljából.

A hizlaló takarmány áll: 200 gr. köleslisztből, mely 25 gr. vajjal kemény tésztává lesz gyurva s három egyenlő részre lesz osztva, minden egyes részből 12 golyót formálunk, a golyókat édes tejbe mártogatjuk és tömjük vele a pulykát naponta háromszor, 12 golyót reggel, délben és este, ezen hizlalási mód eltart 20—24 napig, a mikor is a pulykakappan már úgy meghizott, hogy levágható.

IV. RÉSZ.

A pulykák elhelyezése.

I. A pulykaudvar és berendezése.

Tulajdonképen pulykaudvarra csak azért van szükség, hogy a pulykák az ólból kieresztve, ne szaladhassanak széjjel, hanem mindaddig, míg a legeltetésre alkalmas területre kihajtatnak, együtt maradjanak.

Zárt udvarban pulykát nevelni, tenyészteni *nem lehet* sem kis, sem nagy mennyiségben oly célból, hogy abból hasznunk legyen.

Nem lehet azért, mert az elzárva nevelt állatok közül sok elpusztul s a mi megmarad, az a felemésztett takarmány árát számításba véve, 2—3-szor kerül annyiba, mint a menynyiért őszzel azokat megvehetnők.

Pulykát haszonnal tenyészteni csak szabad téren lehet, mindazonáltal kell, hogy pulykaudvarunk is legyen s ezért ennek kiválasztását és berendezését itt elmondom. A pulykaudvar létesítésével mindenekelőtt ügyeljünk arra, hogy területünk sem nyirkos, sem iszapos ne legyen. Fa- és bokrokkal beültetett száraz hely erre a legalkalmasabb. A fa és bokrok nemcsak a forró napsugártól védik meg az állatokat, hanem a szélétől is. Nem szabad figyelmen kívül hagyni ott sem, hogy a pulykaudvar különösen észak és nyugat felől védve legyen.

Ott, a hol fa- és bokrokkal beültetett terület hiányzik, szalmából, gyékényből vagy fagalyakból kell védőfalakat készítenünk. Erről különben később még szó lesz.

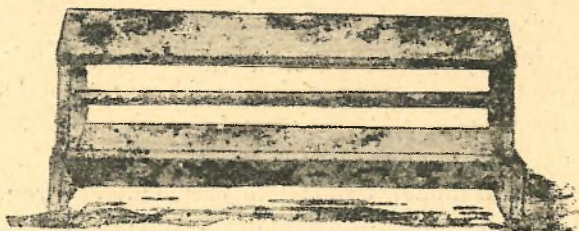
A pulykaudvar nagyságát természetesen az állomány nagysága szabja meg, minél nagyobb az udvar, melyben a pulykák mozoghatnak, annál jobb, mert ha csak rövid ideig is vannak az udvarban, *feltétlenül mozgásra van szükségük.*

Szükebb helyen minden felnőtt pulykára egyenként 10 □ m.-nyi területet számítsunk, a fiatalabbak ebből félternagyságot igényelnek.

Az udvart körül kell keríteni és pedig legalább 2 méter magas kerítéssel. A kerítés lehet lécz, deszka vagy élősövény. De a legjobb és legszebb, habár a körülményekhez képest a legtöbbbe kerül, az ózozott sodronyháló-kerítés, melynek alsó része $\frac{1}{2}$ méter magasságyira a földtől sűrűbb, azonfelül ritkább hálóból állhat.

Tapasztalásból ajánlhatom, hogy a pulykaudvart úgy kerítsük és osszuk be, hogy az kétszeres nagyságu, azaz kettéválasztott legyen. Minden második évben egy-egy udvar jöjjön használat alá, a másik pedig használatlanul álljon és gyepesedjék.

Tudniillik úgy áll a dolog, hogy a legtöbb fertőző baromfibetegségnek a fertőzött talaj és a piszkos ól az oka.

28. sz. ábra. Pulykaetető.

Hogy a pulykabetegségeket elkerülhessük, minden tavasszal felszántatjuk a használt udvart vagy felásatjuk azt és fűmaggal bevetjük, úgy hogy a talajba jutott trágya és fertőző anyagok élenyülvén, megsemmisüljenek s a következő évben a pulykaállomány uj és tiszta udvarba juthasson.

Czél szerü a fákat az udvar kerítésén tul ültetni, hogy árnyékot adjanak, de a talaj felszántásánál utban ne legyenek.

Ha itt-ott egy-egy bokorcserje vagy facsoport van az udvaron, az nem határoz semmit, azok körül is felszántható a talaj, sőt az csak használni fog a fák növéseinek és fejlődésének.

Az udvarnak tehát föltétlenül gyepesnek kell lenni, homokos, sáros, iszapos vagy kavicsos tér *pulykaudvarnak nem való.*

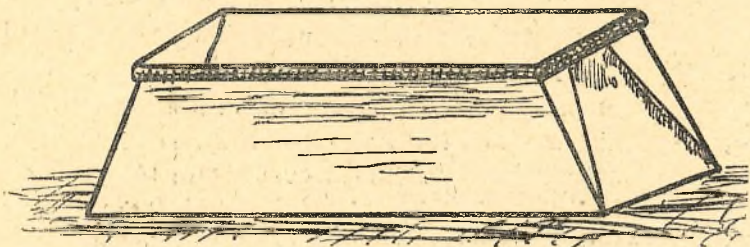
A pulykaudvarban más baromfit vagy más állatot, mint

pulykát, tartani nem czélszerű, mert a pulyka természete olyan, hogy másféle baromfit vagy állatot maga körül látni nem szeret s a gyengébbet veri, az erősebbel szembeszáll s így könnyen kár eshetik benne is.

Az udvar egyik sarkában — soha a középén — kell elhelyezve lennie a *pulykaháznak*. A pulykaház előtt etetőtér legyen, mely lehet tégláza, de jobb, ha deszkapadlóból készült, melyre a pulykák takarmánya szóratik.

Sok helyen a 28. ábrán látható etetőt és a 29. sz. ábrán bemutatott itatót használják.

Egyéb berendezése a pulykaudvarnak (kifutó), ha nincs az nem baj, minden esetre tanácsos lesz, a nap heve ellen a 27. számú ábrán látható egy két védő tetőt felállítani.

29. sz. ábra. Pulykaitató.

2. A pulykaól és berendezése.

A pulykatenyésztés jövedelmezőségének legnagyobb akadálya az, hogy legtöbb helyen nem rendelkezik a gazdaszony megfelelő óllal; ennél fogva a baromfiak nem is részesülhetnek oly gondozásban, mint a milyenben részesülniök kellene. A 30. számú ábrán bemutatott pulykaól fából készül; kettős falú; a falak közti ür hamuval, tőzeggel, homokkal kitölthető. Belől meszelt. Lehet ezen ólat ily alakra vályogból, téglából, kőből is építeni, földolog azonban, hogy belül mindig tisztán tartható legyen. Ezen ól olyképp is építhető, hogy azt könnyen lehessen szétszedni s újból más helyen felállítani.

Ha az ól fából készült, kívülről legczélszerűbb világos-színű karbolineummal beereszteni.

Ezen ólnak főelőnye, hogy rendkívül tisztán tartható, télen jól tartja a meleget, nyáron pedig hűvös. Az ól homlokzatával kelet felé állítandó.

A pulykaól almozásúl legjobb tőzeget, folyamhomokot, szalmát vagy szalmatöreket használni.

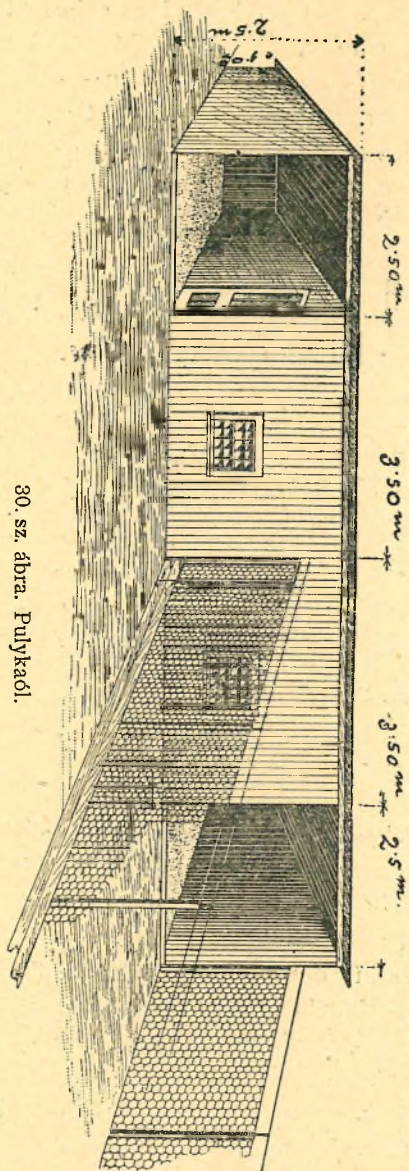
3. A pulykaház és berendezése.

A nagyobb gazdaságokban és uradalmakban berendezendő pulykatevényésztésnél már nem elégséges az ól, hanem ott *pulykaházat* kell építeni. A pulykaházban együtt van az ól, a nevelés és keltető-helyiség, a tojás- és takarmánykamara.

A pulykaház alakja egészen a tulajdonos izlésétől függ. Az építkezésnél leginkább arra kell figyelniünk, hogy az ajtó és ablakok *kelet felé* nézzenek, mert így a pulykák reggel mindjárt az első napsugarat élvezhetik, nyáron pedig az égető sugarktól megkímélve lesznek. Ajánlatos a pulykaház elől eső oldalán kis ki- és betolható rekeszeket készíteni, hogy a pulykák na-

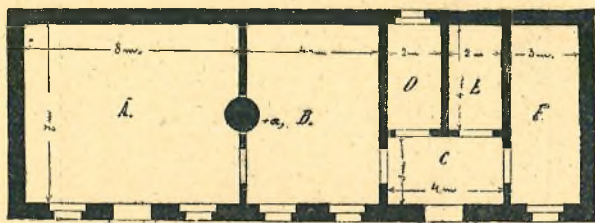
gyon szeles időben ott is ki- és bejárhassanak.

Hogy mily anyagból legolcsóbb és legelőnyösebb a

30. sz. ábra. Pulykaól.

pulykaház készítése, ez a körülményektől függ. Vannak vidékek, a hol a fa igen drága, ellenben a téglá s más építési anyag olcsó és megfordítva. De a fa mindenesetre előnyösebb a kőnél, mert a kőből vagy téglából épített pulykaház télen hidegebb és legtöbb esetben — a mi pedig a pulykáknak nagyon ártalmas — nyirkos is és sohasem oly szellős, mint a fából készített. A téglából és kőből épített pulykaház még azzal a nagy hátránnyal is bír, hogy nem szállítható.

31. sz. ábra. A pulykaház belső beosztása.

A 31. sz. ábrán egy 100 drb törzs-pulykára tervezett pulykaház külső képe látható. A 32. sz. ábrán eddig ugyanezen ház alaprajza van bemutatva. A 33. sz. ábrán a gödöllői

32. sz. ábra. 100 drb pulykára alkalmas ház.

m. kir. baromfitenyésztő-telep és munkásképző-iskola részére tervezett pulykaház képe látható. E ház csinos és fából, téglából vagy vályogból is építhető.

Egy pulykaház beosztása és berendezése a 31. sz. ábrán látható és a következőkből áll:

A tenyészpulykák hálóhelyiségébe (A) talppal ellátott és mozgatható ülőrudak helyezendők, egy ilyen ábrázol a 34. sz. ábra.

Az ülőrud a pulykaház nagyságához mért, de legfeljebb 4 méter hosszú lehet s akkor nem két, de 3 talppal kell

33. sz. ábra. A gödöllői baromfitelepre tervezett pulykaház.

birnia. A rud 4—6 cm. vastag fenyő- vagy keményfából készül, a felső szélei le vannak gömbölyítve s az egész rud simára meggyalulva. Az ülőrud 50 cm. magas lábtalpakon áll, mely talpak 50 cm. hosszúak.

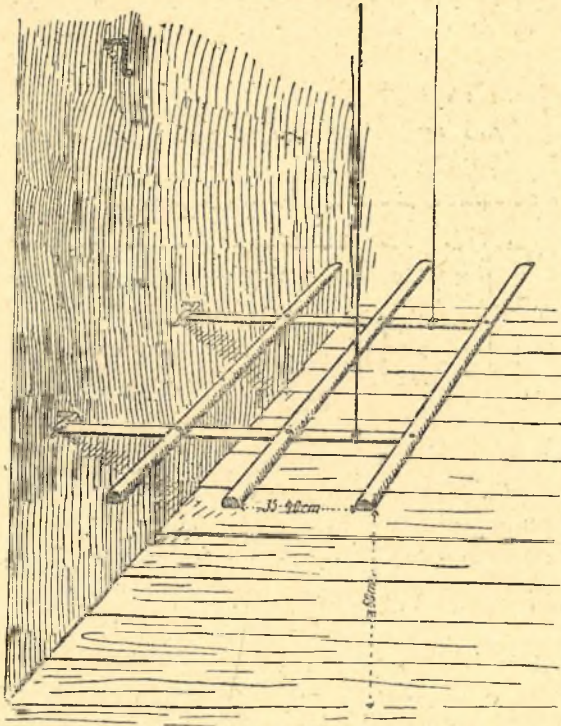
Ujabbban azonban, különösen kisebb ólakban a 35. számú ábrán látható s könnyen felhuzható ülőrud-szerkezetet is használják.

34. sz. ábra. Ülőrud.

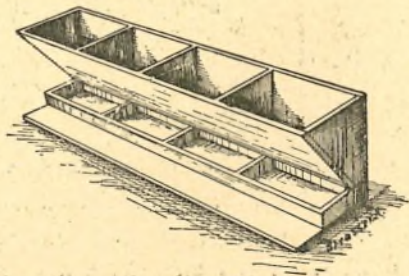
Az ülőrud használat előtt világos karbolineummal vagy olajfestékekkel átfestendő s azután minden hónapban egyszer forró luggal le kell azt mosni és mésztejjel jól bemeszteni, hogy a farepedések közé élőscsi férgek be ne fészkelhessék magukat.

A hálóhelyiségbe még egy-két etető (l. a 36. sz. ábrát) és néhány itató-edényt is be kell állítani. Igen czélszerűbb az olyan itató, a milyent a 36. sz. ábra tüntet fel.

35. sz. ábra. Felhuzható ülőrud-szerkezet.

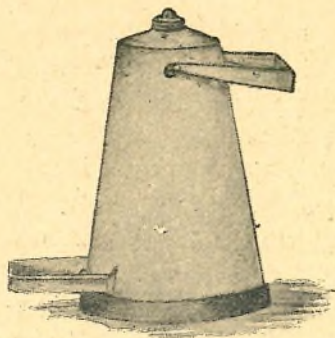
A növendékek helyiségében (B) szinte vannak ülőrudak, de ezek csak 30 cm. magasak, mert a pulykacsibéknek a magas ülőrudakon való tartózkodás — tekintettel azok gyakori fel- és leszállására — ártalmas. Igen könnyen megeshetnek, hogy mellcsontukat megsértik vagy más belső sérülést kaphatnak. Ezen helyiségben is a 36. sz. ábrán látható etető és a 37. sz. itató helyezendő el.

36. sz. ábra. Önmüködő etető.

Mindkét helyiség padlózva van s a padlózaton nyári időben száraz homok, téli időben száraz szalma, pelyva vagy tőzeg szórándó el s ezt naponta alaposan meg kell tisztítani a trágyától és egyéb piszoktól. Ugy a homokot, mint más

almot hetenkint egyszer ujjal kell felcserélni.

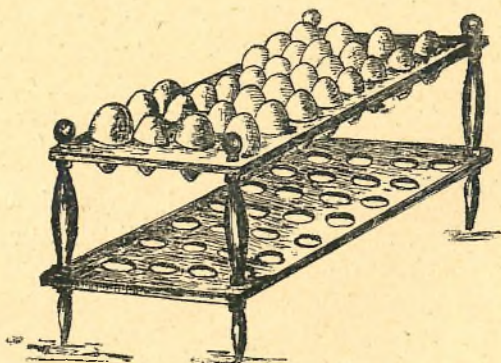

37. sz. ábra. Itatőedény.

A két helyiség között egy bubos kemencze van felállítva, a melylyel szükség esetén mindkét helyiség fűthető.

A *takarmánycsűrőben* (D) elhelyezendő a takarmány, a takarmányozó gépek és a tisztogatásnál szükséges eszközök.

A *tojáscsűrőben* (E) vannak a tojások *tojásállványon* (38. ábra) elhelyezve. A tojásállvány vagy úgy van szerkesztve, miként az a 38. sz. ábrán látható, vagy *nagyobb alakban*, úgy hogy a pulykatojások elhelyezésére emeletenkint az 50 cm. széles és 150 cm. hosszú deszkalapokon 7 sorban à 24 drb

38. sz. ábra. Tojás-állvány.

tojás, tehát egy lapon 166 drb, a hat emelet lapjain pedig 1008 drb pulykatojás helyezhető el (39. ábra).

A deszkalapokon furt lyukak lyukbősége 45 milliméter kell hogy legyen s ezekre a tojás nem felállítva, de vízszintes, tehát természetes helyzetben lefektetve helyezendő el.

A tojáskamra hűvös és homályos legyen, mindenesetre azonban a kellő szellőztetésről gondoskodni kell.

Itt megjegyzem, hogy újabb gyakorlati tapasztalataim alapján a tenyésztőjást az egyes lyukakba a hegyes véggel helyezni nem czélszerű, hanem a tojásokat, *természetes fekvésüknek* megfelelően fektetni kell. Az újonnan készített tojásállványokba tehát a lyukak ne legyenek kerek, hanem tojásalakúak, hogy azokba a tojás jól beilleszthető legyen. A tojásállványokra elhelyezett *tenyésztőjásokat*, naponta meg kell forgatni.

39. sz. ábra. Nagyobb tojás-állvány.

A keltető helyiségben (F)

a fal mentén, de attól legalább 10 cm. távolságra vannak a keltető ládák elhelyezve.

Ezen keltető láda gyalult fenyőfadeszkából készül, oldalán és tetején 2 cm. vastagságú, fenékdeszkája pedig 3 cm. vastagságú. A fenékdeszka szögletében 3—3 cm. vastag lábak alkalmazandók.

A keltető láda teteje 20 □ cm. területen ki van vágva s 2 cm. átmérőjű lyukakkal biró sodronyhálóval van bevonva azon czélból, hogy a benne ülő pulyka elég levegőt kapjon.

A keltető láda tetején levő besodronyhálózott nyílászárkvászonnal leboritható s a vászon a tojások betakarására is szolgál. A pulykakeltető láda belsejét minden keltetés után méztejtel jól ki kell meszeln, *mert a fő itt is a tisztaság és a férégmentesség.* A külseje pedig fehér olajfestékkel lehet bemázolva.

A keltető ládába tegyünk tiszta, száraz, nem penészes szénát vagy zabszalmát és hintsük meg felülről 1—2 marék szitált fahamuval.

Azt hiszem, kevesen tudják azt, hogy sokszor mi okozhatja a tojások elzárulását?

A penészes szénában és szalmában egy gomba, az ugynevezett »*Aspergillus fumigatus*« fordul elő, mely képes a

tojáshéjon át a tojás lyukacsain mycelium-fonalait a tojás belsejébe bocsájtani, miáltal a tojás termékenységét elrontja, vagy a már életre ébredező embriót megöli. Különösen előfordul ez az eset a kacsatojásoknál, a melyeket a kacsá kelt s így könnyebben zsirossá tesz. A zsirosság ugyanis nagyon elősegíti az *Aspergillus-gomba* mycelium-fonalainak életképességét.

A tanulság ebből az, hogy a kotló fészkebe csak igen tiszta szénát vagy szalmát tegyünk.

A keltező helyiség egyéb berendezést nem kíván.

Sok tenyésztőnek nem lesz módjában, legalább az első években nem, a most ismertetett módon pulykaházat felépíteni. Nem baj az, ha nincs is minden pulykatenyésztőnek a leirtak szerint épített pulykaháza, csak igyekezzék minden tenyésztő a leirtakhoz képest a rendelkezésére álló helyiséget — legyen az istálló, szin vagy pajta — lehetőleg ily módon berendezni, illetve beosztani és felszerelni, hogy a nevelésnél könnyebbé s az egész tenyésztésnél rendszere legyen.

Az ide-oda kapkodás, a pulykacsibéknek az öregekkel való együttes tartása stb. mind oly kikerülendő dolgok, melyek károsak, a tenyésztési eredményt megromtják és ennek következtében a balsiker a tenyésztő kedvét gyakran a további tenyésztéstől egészen el is veszi.

Ha a tenyésztésnél rendszert, pontosságot és tisztaságot fogunk szemünk előtt tartani, az eredmény biztos, sőt meglepő jó lesz.

A pulykaház vagy ól aljában homok, tőzeg, szalma vagy polyva legyen, a mely naponta felgereblyészendő s a trágya onnan tisztára kihordandó.

A meleg ól, illetve pulykaház előnyösebb a hidegnél, mert ha a pulykák fáznak, akkor csak későbbben kezdenek tojni s a fiatalok pedig nem fejlődnek, minek következtében a még tökéletesen ki nem fejlődött pulykák növésben visszamaradnak, de a kifejlődöttek is, melyek sokat szenvedtek a hidegtől, a tavasz beálltával későn és kevesebbet tojnak.

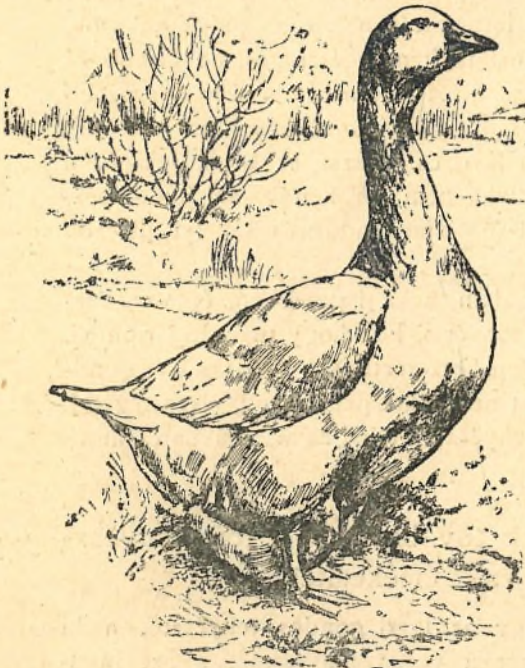
Ha nagy hidegek járnak, legcélszerűbb a pulykaházat legalább annyira fűteni, hogy az állatok ne fagyoskodjanak benne.

Az ól vagy a pulykaház hálólhelyiségének egy szögletében egy halom homok legyen még, a melyben a pulykák kedvük szerint fürödhessenek, hogy a tetüktől megszabadulhassanak, mint a hogy jó időben a szabadban teszik, a mire azonban télen alkalmuk nincs.

Finomra tört tojánhéjat vagy faltörmelékét is szórjunk nekik, arra szükségük van, hogy a tojásaik kemény héjának képződésére nélkülözhetlen meszes anyagokat feltalálhassák.

A vizet langyosan adjuk eléjük s ne engedjük befagyni hanem naponta többször ujtsuk azt meg.

Havazó időben ne eresszük szabadon a pulykákat, hanem hagyjuk az ólban egész nap. De bármennyire is szép legyen a téli idő, délelőtt tíz óra előtt ne bocsássuk ki; este önmaguktól elég korán fognak ólaikba visszatérni.

Tisztavérű,

hazai és külföldi kiállításokon kitüntetett és díjazott **emdeni** lúdtörzsek ivadéakai kaphatók, azoknak tenyésztőjásai, rázásmentes csomagolásban drbja à 2.20 fill., valamint kiválóan szép, tiszta fehér orpingtonok tojásai rázásmentesen csomagolva, tuczatja 12 K és orpington + magyar tojások, szintén rázásmentes dobozokban tuczatja 6 K, márcziustól való szállításra előjegyezhető

Révai Simonnénál

Barestelepen.

V. RÉSZ.

Az értékesítés.

A pulykák fogyasztásra való értékesítésének, külföldre való kivitelének főidénye november hóban veszi kezdetét s tart február hó végéig. Lehet ugyan már októberben is azokat nagyobb mennyiségben a budapesti vásárcsarnokokban vagy külföldön értékesíteni, de legjobb értékesítési időnek nálunk mégis deczember 15-től február hó 10-éig tekinthető.

Ki közönséges vagy nemes pulykakakásokkal javított tenyésztéssel bír s a pulykáit olcsón elvesztegetni nem akarja, az hizlalja azokat meg.

Október hóban tartson szemlét pulykái felett s a szükséges tenyésztési anyagon felülieket válogassa szét *négy* csoportba, a nem és minőség szerint. *Az első osztályba* jönnek s legelőbb hizlalás alá vétetnek a legnehezebb pulykakakások, *a második osztályba* soroztatnak az egészséges, de kisebb és gyengébb fejlettségű kakások. *A harmadik osztályba* a legszebb és legnehezebb tojók, és *a negyedik osztályba* jönnek a fejletlenebb, de jó husban levő és egészséges tojók. Azok, a melyek ezen négy osztályba nem sorolhatók, selejtet képeznek s külön tartva, kissé feljavítandók és a helyi piacon élve *értékesítendők*.

Az a tenyésztő azonban, a ki tisztavérben, fajtatenyésztésre alkalmas anyagot tenyészt, kell hogy másképp járjon el, mert hiszen a drága pénzen beszerzett s sok kiadással és gondal tenyésztett pulykákat nem lehet piaci áron elvesztegetni.

A nemes pulykát tenyésztők tehát az alábbiakban elmondandókat kövessék.

1. Telivér anyagnak további telivér törzstenyésztésre való értékesítése.

Már említettem, hogy az igazi gondos tenyésztő, a ki nem cselédkézzel, de maga vezeti tenyésztését s azt intel-

ligens tudással a lehető legmagasabb fokig fejleszteni is kívánja, állandóan, de leginkább a fejlődés és a tenyészidény alatt megfigyeli állománya összes egyedeit s azokat válogatja tenyésztési céljainak s a tovább való eladás különféle feltételei szerint.

Ez alatt azt értem, hogy a telivérpulyka-tenyésztőnek, tenyésztett és tenyészeteiből kiselejtezett törzsanyagát háromféle osztályba kell sorolni.

Első osztályba jönnek a legjobb, legszebb, szóval a legkiválóbb tenyészegyedek, a melyeket a tulajdonos az összes baromfikiállításokon és tenyészvásárokon összeköttetési s a lapok hirdetései útján magas egységárakon ad el.

Ezzel az eladással *sohasem szabad sietni*, mert a jó anyagot — melyért magas, sőt azt mondhatjuk bizonyos esetekben, tetszésszerű árat kapunk — érdemes tartani s ha kéri, eladni. Tenyészanyagot egész éven át keresnek s így az ebbeli forgalom egész éven át tart.

A további törzstenyésztésre szánt telivér anyagot — nem szerint csoportosítva — külön-külön kell tartani s gondolni, hogy azok mindig szépek és egészségesek legyenek, mert csakis a kifogástalan minőségű s egészséges állatokért kapunk nagy árt.

A kiválasztott ilyen állományt az őszi hónapokban a szaklapokban hirdetni célszerű, sőt az előrelátó tenyésztő egész éven át állandóan hirdeti állatjait azzal, hogy »megrendelésekre előjegyzés elfogadtatik«.

Ezzel biztosítja egy év alatt az őszi tömeges eladást, s nem jön azon helyzetbe, hogy térhiány vagy más okok miatt kényszerítve legyen legjobb és legértékesebb állatjaitól olcsó áron megválni.

2. Telivér anyagnak gazdasági tenyésztésre való értékesítése.

A telivér pulykák második osztályába kerülnek a *kissé színhibásak*, de különben teljesen kifogástalan állatok.

Ezeket olcsóbb áron lehet áruba bocsájtani, de ha az állam, azaz jobban mondva a földmivelésügyi m. kir. minis-terium megbízottjai folytán a kerületi állattenyésztési m.

kir. felügyelőségek vezetői köztenyésztési célokra pulykakakasokat — ujabban tojásokat is — megvételekre keresnek, ajánljuk azokat fel, mert így egyszerre adhatunk rajtok tul, bár alacsonyabb áron, mert a mint a gyakorlatból látjuk, egy-egy telivér pulykéért 6—7 koronánál többet alig fizetnek a felügyelőségek, a mely árban a csomagolás, vasutra való szállítás, nyugtabélyeg költsége és a vételárból való 10⁰/o-os levonás leszámítandó.

Ha tehát mindezt számításba vesszük, látható s érthető, hogy az állami célokra ma nem érdemes telivér állatokat nevelni s nem csalódom, ha azt állítom, hogy ezen mostoha eljárás és rendkívül alacsony beváltási egységár volt az oka annak, hogy a legutóbbi 4 évben igen sok kitünő telivér anyaggal rendelkező tenyésztő telivér-tenyésztését felozlatta s átment a fogyasztásra alkalmas anyag előállítására.

Sokkal célszerűbb tehát, ha a II-od osztályu pulykáinkat is ily megnevezés alatt hirdetjük s egyenként vagy kisebb számban adjuk el — egyes kisebb — vagy kezdő pulykatenyésztőknek. Így jobban jövünk vele ki.

A III. osztályba sorolt pulykákat részint házi használatban fogyasztjuk el, vagy pedig mint közönséges pulykákat piaczkon értékesítjük. A mely eljárásokról az alábbi fejezetekben lesz szó.

3. A közönséges pulykák hizlalása és fogyasztásra való értékesítése.

Arról már szoltam mikor és miként selejtezendők s osztályozandók a pulykák, most a hizlaló helyiségekről és a hizlalás módjáról óhajtok egyetmást elmondani.

A hizlaló helyiségnek legmegfelelőbb egy használatlan istálló, félszer vagy szin, a melynek ablakai szalmafonatu függönyökkel elsötétítendők. A helyiség annyi osztályra osztandó fel, a hány csoport pulykát hizlalunk. Az egyes pulykacsoportok helye ne legyen tulságos szűk, de annál nagyobb se legyen, mint az, a mely oly nagy, hogy ha a pulykák szorosán egymás mellé állnak, éppen a hely felét foglalják el, míg a másik fele a helyiségnek üresen legyen, a hol mozoghatnak s a hol a takarmányt és italt kapják.

A helyiség minden nap friss alommal felszórando és hetenként egyszer az egész alom kihordandó.

Alomnak lehet szalmát, tőzeget vagy homokot használni, mindez azonban száraz és elegendő mennyiségű legyen. A helyiség minden hizlás befejezése után alaposan kitisztítandó, falai, az elrekesztésre szolgáló léczkerítések és a padmaly bordói por és mésztejjei kimeszelendők. A porondot forró luggal kell leöblíteni és kiséperni, hogy a helyiségbe esetleg beférkőzött, de szabad szemmel nem látható élősdiek kizuzathatók és a fertőző baromfibeetegségek esetleg befészkeltek bacillusai tönkretelhetők legyenek.

A hizló helyiség, az egyes léczből készített rekesztő falakon s az etetéshez és itatáshoz szükséges edényeken kívül semmiféle felszerelést nem igényel.

A pulykák zárt helyiségben igen szeretnek minél magasabbra szállni s ott hálni. Ezen körülménnyel számolni kell, s a hizló helyiségül kijelölt istállóból minden olyan tárgyat ki kell vinni, a mire a pulykák feltelepedni tudnának.

A feltelepedésnél ugyanis dulakodás fejlődik köztük, egymást csipik, verdesik, sőt egymást le is lökik s ugy az ingerülés, mint az esetleg előállható ütések, zuzódások és sebek sem a hizlás előmozdítására, sem a vágott pulyka külsőjének előnyére nem válnak.

Nálunk az eladás céljából hizlalt pulykák leggyakrabban az alább leirt *önhizlalási mód* szerint hizlaltatnak.*)

Ezen hizlalási mód, tekintettel hazai aratási viszonyainkra, a legjobb is, mert a tarlóról hazakerült pulykák oly takarmányt kaphatnak, a mely a gazda rendelkezésére áll s ezért pénzt kiadnia nem kell.

A jó husban levő pulykák 25—30 nap alatt teljesen kihiznak, ha hizlásuk pontosan, megfelelő mennyiségű egészséges és tiszta takarmánynyújtás mellett történik.

Első sorban is a pulykákat sötét istállóba vagy ólba kell zárni, mely azonban tisztán tartandó és a melyben a pulykák a már említett módon mozoghatnak.

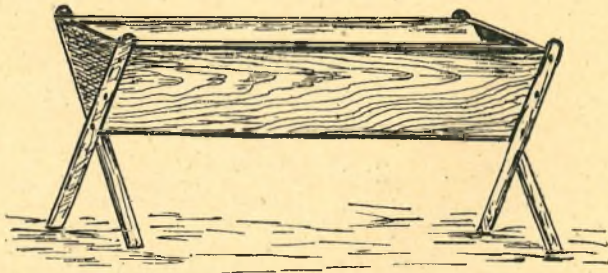
*) A külföldi hizlalási módokat az általam irt „Baromfihizlás és Értékesítés“ II. kiadás című munka bőven tárgyalja, mely 1 kor. 70 fill.-ért nálam bérmertve kapható.

Az *első* héten: szemes tengeri, zab vagy árpával kell őket etetni s melléktakarmányként kaphatnak takarmányrépszeteleteket vagy sárgarépát nyersen; ha főve és kihülve kaphatják ezen melléktakarmányt, az annál jobb. *Második* héten: tengeri, zab vagy árpadara leforrázottnan adandó a pulykának. *Harmadik és negyedik* héten kizárólag csak tengeridara adandó. Az *első* héten itatásul 10 liter vízbe 1 liter tej, a *második* héten 3 liter tej, a *harmadik és negyedik* héten 5 liter tej keverendő, azaz ezen időtől kezdve fele víz és fele tejből álló keverékkel itatandók a pulykák.

Az *etetés* naponta 3-szor, az *itatás* pedig naponként 5-ször történjék. Ha a tej azon a vidéken jól értékesíthető, akkor kár volna azt a pulyka hizlalására fordítani, ellenesetben azonban s különösen ha literenkint 8 filléرنél jobban nem értékesíthető, czélszerű a tejet hizlalási czélra fordítani.

A nagyobb csapatban hizlalt pulykákat nem szükséges tömni, falánk állatok lévén, maguktól is meghiznak háromszori etetés mellett, melyet azonban persze pontosan kell végeztetni.

Az etető vályukat 30 cm. magas állványon 30 cm. szélesre és 15 cm. mélyre kell készíteni (l. 40. sz. ábrát),

40. sz. ábra. Pulykahizlalásnál alkalmazható etető.

melybe a takarmány beszóratik s a melyből a pulykák a takarmányt könnyen kiszedhetik, de benne nem taposhatnak s azt be nem piszkolhatják. Az *itatás ugyanazon vályuban minden etetés után történik.*

Az ily módon hizlalt pulykák közt már 3 hét letelte után lesznek példányok, melyek levágásra kerülhetnek s éppen ezért ezen időtől kezdve hetenkint 2-szer osztályozni kell

őket. Az osztályozás mindig a reggeli órákban etetés előtt a pulykának szárnyánál fogva való felemelése és mellhusának megtapogatása által történik. A melyik sulyosnak és hussal szépen benőtt mellűnek bizonyul, azt külön kell tenni.

A kiválasztott és külön elhelyezett pulykák, — mint hizottak még az nap levágandók, vagy pedig — a mi jobb és jövedelmezőbb — a közelben lakó kereskedőnek élő állapotban elszállítandók, vagy a helyszínén adandók el.

Hizott élő pulykát nem tanácsos messze elszállítani, mivel a 10—15 órai utazás — történjék az vasuton is — a hizott pulykákat nagyon megviseli s néha 10—15% sulyveszteség is elő szokott állani, a mi számba veendő, mert például 17 drb átlag 6 kilós pulyka 100 kilót nyom a feladásnál s a leadásnál talán csak 85—90 kilót fog nyomni, a mely veszteség pénzértékben 15—20 kor. közt ingadozik.

4. A toll értékesítése.

A pulykákat egyes — leginkább az alföldi tanyarendszernél szokás — vidékeken a nyári idényben épp úgy megtépi, mint a ludakat.

Különösen kedvelik a tépő asszonyok — kik tanyáról-tanyára járnak — a fehér pulykákat.

A tépésnél a pulykák czombjai tájékán biró ugynevezett »marabu«-tollat külön tépi s gyűjtik, mert az igen értékes, mivel az igazi marabu toll utánzására használható.

Oly vidékeken tehát, a hol házaló tolltépő asszonyok nincsenek, mindenki maga tépheti meg a pulykáit — ha a toll már érett s azt hullatni kezdik.

Természetesen a pulykákról csak a mell-, has- és a hát-tollak szedendők le s a marabu is, a melyek mindegyike külön-külön zsákba gyűjtendő s padláson száraz helyen elteendő a felhasználásig vagy eladásig.

Pulykatollat a háznál is, fosztottan, igen jól lehet ágy-neműekben — vendég- és cselédágyak párnáiban — felhasználni; de megveszik azt a házaló tollkereskedők, sőt ha métermázsa számban van ily toll készletben, akármelyik budapesti vagy vidéki tollnagykereskedő is szívesen megveszi azt.

A levágott pulykák tollai, hogy szintén gyűjtendő — azt a fentebb elmondottak után talán említenem sem kellene.

5. A trágya felhasználása.

Régi köztudomású tény, hogy a baromfitrágya igen értékes, mert sok növényi fontos tápláló anyagot tartalmaz. Hol tehát nagyobb pulykatenyésztést üznek, ott a rendes és rendszeres almozás mellett félévenként igen tekintélyes mennyiségű trágya gyűjthető össze, a mely egy megfelelő külön trágyatelepen gyűjtendő s földdel vagy homokkal minden egyes felrakás után beszórando s ha rá többet már nem hordunk, az egész trágyatelepet szalmával be kell takarni s 30—40. cm magas rétegen beföldelni.

Ez a trágya azután fél évig így hagyandó s ha fél év múlva felbontjuk, teljesen elkorhadott s kerti műveléshez alkalmas komposzt-féle trágyát kapunk, a mely azonban luczernások, lóherések vagy más növényekhez is jól használható.

Franciaországban az ilyen módon készített trágyát télen a luczernásföldeken hóra szórják szét, hogy lássák az egyenletességet. Hatása kitűnő.

Kerti művelésnél kitűnően használható e trágya a káposzta, hagymafélék, mák, szőlő és kender alá, nedves években különösen buja hajtásokat s nagy terméseket eredményez.

A friss trágya tartalmaz 72°/_o vizet, 16°/_o szerves részeket (toll, farost) és 6°/_o ammoniákat és 6°/_o különféle más részeket.

Komposztirozva beltartalma sokkal nagyobb s viztartalma pedig kisebb.

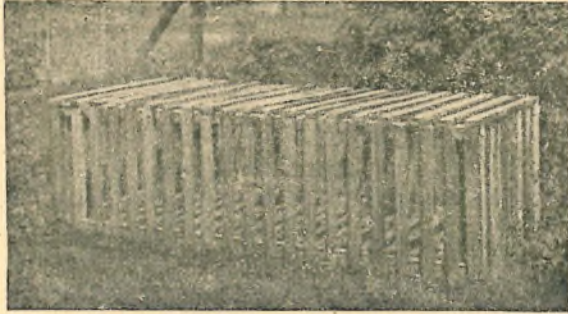
6. Az élő pulykák szállítási módjai.

Közeli helyekre a pulykákat hajtani is lehet, szépen elmennek azok oda, a hová tereljük, de messzebb helyekre jobb azokat a 41. ábrán látható rekeszekben célszerűen szállítani. Az ily rekeszek $\frac{1}{2}$ czolos vastag léczből készülnek, alapjuk pedig szintén $\frac{1}{2}$ czolos deszka, hogy az egész tákolmány nagyon nehéz ne legyen. 15 db pulyka elhelyezésére a következő méretű rekesz lesz alkalmas.

Hossza $1\frac{1}{2}$ méter, szélessége 1 méter, magassága 70 cm. Felül néhány léczet nem kell leszögelni csak akkor, ha már a pulykákat beraktuk.

Az ily rekesz sulya, a 15 pulykával együtt, 70—80 kg. szokott lenni.

Tenyézpulykák mindig csak egyenként s lehetőleg

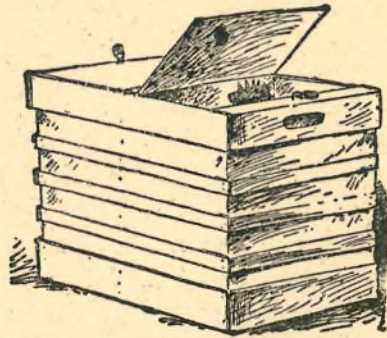
41. sz. ábra. Tenyézpulykák szállítására alkalmas rekesz.

külön e célra készített rekeszben vagy fűzfakosárban szállítandók.

Egy ily, külföldön használatban levő, de ma már nálunk is elterjedni kezdő, belül zsákvászonnal bevont kosarat láthatunk a 42. sz. ábrán és egy ugyancsak belül zsákvászonnal bevont megfelelő rekeszt pedig a 43. sz. ábrán.

42. sz. ábra. Tenyézpulyka szállítására alkalmas kosár.

43. sz. ábra. Tenyézpulykaszállító rekesz.

7. A vágott pulyka szállításmódja.

A vágott pulykát tisztára le kell (szárason) koppasztani, kizsigerelni s télen a szabadban 10—12 óráig, nyáron vagy

a melegebb időkben pedig jégveremben 5—6 órán át hűteni s aztán pergament papirba csomagolni s fagyapot közé a 44. sz. ábrán látható ládába elhelyezni. A láda természetesen a csomagolandó pulykák száma szerint kisebb vagy nagyobb lehet.

44. sz. ábra. Vágott pulyka szállítására alkalmas láda.

Nyáron e láda középebe kaucsuk-zsákban vagy fabödönben néhány kiló jég is csomagolandó be, hogy a hus utközben el ne romoljon.

VI RÉSZ.

Betegségek és a beteg pulykák gyógykezelése.

A) Védőintézkedésekre vonatkozó általános miniszt. rendelet.

Minden tenyésztőnek erkölcsi kötelessége a baromfi-betegségek s azok fertőző terjedése ellen minden erejéből védekezni s azon lenni, hogy e roppant károkat okozó csapás ne terjedjen s jövőben az eddigiekhez mért károkat ne okozhasson.

Sok esetben részint egyes belföldi helyekről, részint külföldről hurczolják be az ujonnan beszerzett baromfiak, vagy emberek, vagy madarak a fertőző vést.

A földmivelésügyi miniszter az ország baromfi-állományát veszélyeztetve látván, ezen betegség elterjedésének megakadályozására s az általában fellendült baromfitenyésztés és baromfikivitel érdekeinek megvédésére, bizvást számítva baromfitenyésztők, hizlalók és kereskedők részéről a saját érdekükben is álló hathatós támogatásra, — 1888. évi VII. t.-czikk 2., 4. és 5. §-ai alapján a következő rendeletet adta ki:

»1. §. Élő baromfi a vámkülföldről csak a kijelölt m. kir. belépő-állomásokon keresztül jöhet az országba behozatalra vagy átvitelre.

A m. kir. belépő-állomásokon a baromfiszállítmányok állatorvosi vizsgálat alá vétetnek és olyan szállítmányok, a melyekben valamely ragadós betegségben szenvedő vagy ilyen betegségben elhullott baromfi találtatott, visszautasítandók. A visszautasításról a m. kir. belépő-állomás táviratilag jelentést tenni, a feladási hely hatóságát táviratilag értesíteni s a szállítmányra vonatkozó közelebbi adatokat és a visszautasítás okát kimerítően feltüntető jegyzőkönyvet a ministerhez felterjeszteni köteles.

2. §. Mihelyt a baromfi olyan tünetek között elhull, a melyek a baromfi-kolera jelenlétének gyanuját indokoltá teszik, az állatok birtokosa vagy ennek megbizottja erről a

közszégi előljáróságnak haladéktalanul jelentést tenni, ugyszintén a még teljesen egészségnek látszó állatokat a betegektől azonnal elkülöníteni tartozik.

A beteg állatokat istállóban (ólban) elzárva kell tartani.

Vészes udvarba baromfi be nem hozható és baromfi-kereskedő be nem bocsátható.

Ha a vészes udvar területén vízfolyás vagy közhasználatban levő ut vezet, az ilyen utszakasztól vagy vízfolyástól a baromfit távol kell tartani.

Abban az esetben, ha az állattulajdonosok a vészes udvar egész baromfiállományát leölik, a mely eljárás a betegség biztos elfojtására a legajánlatosabb, a további intézkedések már csak az udvar alapos kitisztítására és fertőtlenítésére szorítkoznak.

3. §. A közszégi előljáróság minden egyes ilyen bejelentést a helyszínén azonnal megvizsgálni és saját tapasztalataival együtt az elsőfoku állategészségügyi hatósággal haladéktalanul tudatni, a 2. §-ban jelzett óvintézkedések betartását ellenőrizni és egy elhullott állatot, az elhullás okának megállapítása céljából, az elsőfoku hatósághoz sértetlenül és a netáni kiszivárgást vagy hulladékot át nem eresztő módon gondosan csomagolva beküldeni tartozik; azonban, ha a helységben a baromfi-kolera közvetlen megelőzőleg már megállapított, a hullabeküldés mellőzendő.

Különösen fontos esetekben az elsőfoku hatóság a betegség megállapítása és egyuttal az állategészségrendőri óvintézkedések megfelelő kiegészítése, illetve az óvintézkedések foganatosításának ellenőrzése céljából, saját (állatorvosi) szakközegét a helyszínére kiküldheti. Ily esetben a kiküldött szakközeg az eljárásról jegyzőkönyvet vesz fel, mely a másodfoku hatósághoz haladéktalanul felterjesztendő.

4. §. Mihelyt a baromfi-kolera megállapittatik, a közszégi előljáróság ezt az ott szokásos módon közhírré tenni, az elsőfoku hatóság pedig a 2-ik szakaszban jelzett óvintézkedéseket továbbra fentartani és még a következőket elrendelni tartozik:

a) az udvart szembetűnő helyen alkalmazott és könnyen olvasható »Baromfi-kolera« feliratu figyelmeztető táblával fertőzöttnek kell jelezni;

b) a fertőzött udvarból egészséges baromfi csak leölt állapotban és a hatósági állatorvos előzetes engedélyével, tojás pedig csak szódaoldattal való gondos lemosás után vihető ki ;

c) az elhullott vagy leölt beteg állatokat összes testrészeikkel együtt azonnal és minden veszélyt kizáró módon meg kell semmisíteni ;

d) az ürüléket, takarmánymaradékokat és egyéb hulladékot naponta gondosan össze kell söpörni és ha csak lehetséges, azonnal elégetni, vagy pedig mésztejjel összekeverve, jól elzárt gödörben összegyűjteni.

5. §. Ha a fertőzött udvarban az összes baromfi elhullott vagy leöletett, avagy ha az utolsó elhullási, leölési vagy gyógyulási esettől számított nyolcz napon belül újabb megbetegedés elő nem fordult, erről a községi előljáróság jelentést tenni tartozik az elsőfoku hatósághoz, a mely a baromfiak által használt helyiségek fertőtlenítését, a mennyiben ez még nem történt volna meg, elrendelni tartozik, a minek foganasosítása után a betegség megszűntnek tekintendő.

6. §. Ha a baromfi lábnehajtás vagy kocsin szállítás közben a baromfi-kolera jelenlétére utaló gyanus tünetek között elhull, a szállitmány vezetője a továbbszállítást lehetőleg mielőbb beszüntetni tartozik. Ilyen esetekben is teljes mértékben alkalmazni kell a 2—5. §-ok határozmányait, a fertőtlenítést pedig a szállítóeszköznek a baromfival érintkezésbe jutott részeire, valamint az egyéb tartályokra is ki kell terjeszteni.

7. §. 1888. évi VI. törvényczikknek az állatszallító vasuti kocsik és hajók fertőtlenítéséről rendelkező 21. §-a és az ezen törvény végrehajtására kiadott 1888. évi 49,000 sz. rendelet 87—97. §§-ban megszabott teendők a baromfiszállításra használt vasuti kocsikra és hajókra is kiterjesztetnek.

8. §. A másodfoku hatóság, az adott körülményekhez mért különös indokok esetében, a baromfi-kolera elhurcolásának kötelességszerű megakadályozása céljából, a törvényhatósági m. kir. állatorvos javaslatára egyes községek vagy az egész járás (rendezett tanácsu város) területére is elrendelheti, hogy a kereskedelmi forgalomba kerülő baromfi közutakon csakis olyan berendezésű szekereken, ketreczekben, kosarakban vagy egyéb szállító eszközökben szállíthatassék,

a melyekből ürüléknek vagy alomnak kihullása ki van zárva és melyeket minden egyes szállítás előtt kitisztítani és fertőtleníteni kell.

Ugyanilyen körülmények között és különös indokokból a másodfoku hatóság, a törvényhatósági m. kir. állatorvos javaslatára, a baromfikereskedők üzleti telepeinek állategészségrendőri ellenőrzését fokozott mértékben is elrendelheti és intézkedhetik az iránt is, hogy a baromfikereskedők élő áruikat csak olyan helyeken rakhassák ki eladásra és bocsáthassák szabadon, a mely helyekre honi baromfi nem kerül.

Egyébként, az 1900. évi XVII. t.-cikk 10. §-ának r) pontjához képest, a járási (városi) m. kir. állatorvos a baromfikereskedőkről névjegyzéket vezetni, telepeikre felügyelni és szállásaikat időnkint megvizsgálni tartozik; az 1901. évi decz. hó 30-án kelt 104.300. számú körrendelethez képest pedig, a tavaszi haszonállat-vizsgálat alkalmából az állatorvos az általános vizsgálatot a baromfiakra is kiterjeszteni és a baromfikereskedők telepeit okvetlenül megvizsgálni köteles s a baromfiak ragadós betegségei ellen a védekezési eljárás módozatait a lakossággal behatóan megismertetni tartozik.

9. §. Abban az esetben, ha a baromfi-kolera a községben (városban) nagy mértékben fellépett, illetve különböző fekvésű számosabb udvarban (majorban, tanyán stb.) jelentkezik, a másodfoku hatóság, a törvényhatósági magyar királyi állatorvos javaslatára, a zárlatot a védekezés eredményessége czéljából és a tényleges szükséghez képest nemcsak a fertőzött udvarokkal szomszédos udvarokra, de a község (város) illető részeire, sőt a község (város) egész területére is kiterjesztheti. Az ilyen intézkedésről, ugyszintén ennek hatályon kívül helyezéséről a másodfoku hatóság egyidejűleg jelentést tenni köteles.

10. §. A vámkülföldre való kivitelre szánt élő baromfi-szállítmány a községi előljáró által kiállított igazolvánnyal látandó el arról, hogy az a község, a melyből az állatok kivitelre kerülnek, 8 nap óta mentes ragadós baromfibetegségtől.

Ilyen baromfiszállítmány az ország határát csakis vasuton és csak a megfigyelő állomások vagy a m. kir. belépő-állomások valamelyikén lépheti át, a hol a szállítmány állatorvosi ellenőrző vizsgálat alá vétetik; ennek a vizsgálatnak fogana-

tosítását és a szállitmánynak vészmentességét a szállitmány igazolványán és fuvarlevelein hivatalosan igazolnia kell; ennek megtörténte után a szállitmány továbbitható.

Ha pedig az ilyen szállitmányban ezen vizsgálat alkalmazásával ragadós baromfibegetség állapotot idéz elő, akkor a hullák (az ürülékekkel és a tollakkal s összes egyéb hulladékokkal együtt) ottan nyomban megégetendők, a többi állat pedig, a mennyiben a szállító 48 órán belül az állomáson vagy más fogyasztási piacon való értékesítés iránt nem intézkednék, ugyanazon vasuti kocsiban a feladási állomásra visszaküldendő s az esetről a földmívelési miniszterium állategészségügyi főosztálya, a feladó, a feladási állomás és a feladási helyre illetékes járási (városi) m. kir. állatorvos táviratilag értesítendő; a szállitmány kirakása és elkülönítve elhelyezése a járási (városi) m. kir. állatorvos jelenlétében történjék.

11. §. A ki a jelen rendeletet megsérti — a mennyiben cselekménye vagy mulasztása a fennálló törvények sulya, illetőleg fegyelmi uton való megtorlás alá nem esik — az 1879: XL. t.-cz. 1. §-a értelmében kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Az ezen alapon befolyt büntetéspénzek az 1900. évi XVII. t.-cz. 40. §-ában és az 1901. évi XX. t.-cz. II. fejezete alatt tárgyalt büntető biráskodás életbeléptetése után, ezen törvény 23. §-ában megjelölt czélokra fordítandók.

A jelen rendelet alapján minősített kihágások eseteiben az 1888. évi VII. törvényczikk 125-ik §-ában felsorolt közigazgatási hatóságok és az 1901. évi XX. törvényczikk idézett részének életbeléptetése után az ott felsorolt közigazgatási hatóságok illetékesek.

Ezen kihágások megtorlásánál követendő eljárások tekintetében az 1879. évi XL. törvényczikk általános határozatai és jelenleg az 1880. évi augusztus hó 17-én kiadott 38.547. számú belügyminiszteri körrendelet, később pedig az 1901. évi XX. törvényczikk 22. § a alapján kibocsátandó eljárási szabályzat irányadók.◀

Ezen általános érdekű rendelkezés és utmutatás közlése után rátérek az egyes betegségek ismertetésére s azok gyógy módjára.

Hogy a pulykák betegségeivel és azok gyógykezelési mód-

jaival hosszasan és behatóan foglalkozom, ennek oka az, mert azt hiszem, hogy a tenyésztőnek annyira ismerni kell a különböző betegségeket, hogy azokat felismerhesse, ellenük védekezessen addig is, míg állatorvosi segélyre szükség nincs.

B) Élősdiek.

A tenyésztők figyelmét különösen felhívom a pulykák tisztogatására, a mi abban áll, hogy azokat hetenként mindig ugyanazon napon, kieresztéskor, reggel egyenként kezünkbe vesszük s megnézzük: nem tetvesek-e, nincsen-e bennük óvontag, nincs-e valami egyéb bajuk, a mit a torokba való betekintés, a szemek megfigyelése, a begy és a has megtapogatása által vehetünk észre.

Ha a pulykák tetvesek, ez annak a jele, hogy az ólban is van tetű, melyet ki kell pusztítanunk. Ennek elérésére már egy előbbeni fejezetben megfelelő eljárást ajánlottunk.

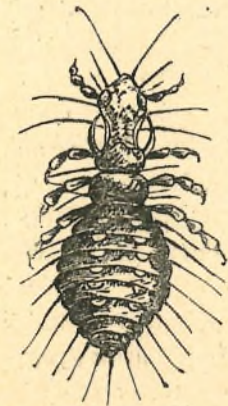
1. A tetű.

A tetvek nagyon kinozzák a pulykákat s a tetves pulyka a jó takarmányozás mellett is leromlik, szomorú, sőt a tetvek nagymérvű elszaporodása esetén valóságos lázba esik és el is hull. A jó tojótól a tojási kedvet e baj elveszi és a fiatalok semmit sem fejlődnek.

A 45. számú ábrán a *pulykatetű* látható.

E tetvek leginkább ott szaporodnak el, hol az ól és a baromfi tisztántartására és tisztogatására semmi gondot sem fordítanak. A tetvek a pulykán leginkább a farkon, a szárnyak alatt és a végbél-nyílás fölött találhatók s rendkívül kinozzák a szegény állatot.

A tetves pulyka már a külsőleg is felismerhető, bágyadt, szomorú, tollai közt keresgél és ha kezünkbe vesszük azt, tollát felsimitjuk, akkor csakhamar meglátjuk a tetveket. Ha pulykáink megtetvesedtek, a mi a tisztaság elhanyagolása vagy más helyről jött tetves baromfiaktól származott,

45. sz. ábra. Pulykatetű. gondunk legyen arra, hogy a tetvektől

azokat megszabadítsuk, nehogy az előbb leirt következmények álljanak elő.

A tetvek pusztítására igen jó szer a dohányhamuból és halzsirból készült kenőcs, melylyel a fentebb megnevezett helyeket jól bekenjük. Jó a *terpentinolaj* is. De használják azonkívül a *tetűzsirt* is, a mely minden gyógyszertárban kapható.

Legujabban használják a *spirituszban oldott rozmarin-olajat*, melyet a tollazat közé fecskendeznek, ugyanezzel szokás a kotlós pulyka fészket is befecskendezni. Az ólakat a már említett módon kitisztítani és bemeszelní kell.

2. Az óvantag.

Az óvantag, melyet a 46. ábra tüntet fel, a legutóbbi időben sok vidéken fordult elő, oly vidékeken is, hol még eddig nem is ismerték. Ezért e helyen ezen veszedelmes élősdiről *Fablonowski Főzsef* a m. kir. rovar-tani állomás vezetőjének ismertetése alapján bővebben emlékezem meg.

Az óvantagot a nép vidékenként különbözőképen baromfipoloskának, tyukpoloskának, vak- vagy zszindelytetűnek, csimasznak, tyukkullancsnak nevezi.

46. sz. ábra. Óvantag.

E veszedelmes élősdí, ha sokszor kellő időben jelenlétét észre nem vesszük, oly nagy pusztítást képes okozni a baromfiban, hogy egész udvarok baromfi-állományát is tönkreteszi.

Az óvantag külső tekintetben igen hasonlít a közönséges házi poloskához, majdnem olyan természetű, színű, lapostestű éjjeli állat, de attól mégis különbözik. A mint a 46. számú ábrán látható, a kifejlődött óvantag 8 lábú, egész teste pajzs-alaku és egy darabból áll, a melyen a fejnek semmi nyoma sem látható, míg a házipoloskának teste tagolt, 6 lába van, a fej és a többi részek már szabad szemmel is megkülönböztethetők rajta.

Az óvantag az egész ólat és pedig úgy belülről, mint kívülről szokta ellepni. Abban él és szaporodik annyira, hogy az ólnak egyetlenegy része sem ment tőle.

A fal minden repedése, a téglák, vályogok, kövek, deszkák vagy léczek hézagai, a falon az elváló mészkéreg, vakolat, gerendák és deszkák hasadékai, a tetőnek egymásra boruló zsindelei között támadó rések, a gerendákra rászegzett deszkák és léczek bármily keskeny közei mind megannyi alkalmas hely arra, hogy az óvantag ott nappalra meghúzódhassék. És míg a kisebb részekben, pl. az elváló mészréteg alatt csak 3—4 vagy valamivel több akad belőle, addig a nagyobb repedésekben az óvantag felhalmozódhatik annyira, hogy az egymás hátán szorongók 4—5 centiméter hosszú s egy centiméter magas csoportokba verődnek össze és ott vesztegelnek mozdulatlanul egész nap. Az így tömegesen összehúzódott óvantagra igen találó a *zsindeletű* név, mert az állatok lapos testei csakugyan úgy borulnak egyik a másikra, mint a háztető zsindelei.

Az óvantag a pulykákat csak éjjel támadja meg és sokszor egy-egy pulykára 40—50 darab is rátámad s annak vérét a nyak és begy tájékán kiszívja, ugyannyira, hogy másnap reggel az ilyen pulyka alig bír a lábán állni.

Ha a vérveszteség hosszabb időn, néhány napon át ismétlődik, az állatnak feltétlenül el kell pusztulni.

Nappalra az óvantag a megtámadott pulykáról levándoról és elbujik, innen van, hogy az óvantag bántalmi miatt betegeskedő baromfin öreg (nyolczlábu) óvantagot csak *ritkán* lehet találni; fejletlen (hatlábu álczát) vagy kifejlődött kis óvantagot már gyakrabban, az álcza azonban oly kicsiny, hogy az ember legtöbbször porszemnek nézi.

Hogy egy óvantag a baromfiból mennyi vért szívhat, ezt könnyű megítélni abból, hogy a míg a kikoplalt óvantag teste majdnem papírvékonyaságu, addig a vérrel teleszívott állat egy *fél babszem*-nagyságúvá is válik.

Az óvantag kártétele rendszeren csak nyáron át tart, de meleg ólakban többé-kevésbé télen is; télire felhúzódik és mozdulatlanul vesztegel. Telelőre nem keres védett, meleg helyet, mert kitelelhet bárhol, a hol nedvesség közelebről nem éri, *a fagyot, legyen az bármily erős, elűiri*.

A nyári tartózkodási hely egyuttal szaporodási helye is az óvantagnak; az elrejtett sötét hasadékokban párzik, ott rakja le petéit s ugyanott kelnek ki az álczák is.

Az óvantag-álcza is csak úgy bántja a pulykát, mint a teljesen kinőtt óvantag, vagy tekintve, hogy igen parányi s alig észrevehető, talán még nagyobb mértékben.

Az óvantag tehát igen veszedelmes ellensége a baromfinak s feltétlenül megkívántatik, hogy az ellene való védekezés, mely az állat különös életmódja miatt bizonyára nehéz, teljes odaadással s állandó kitartással történjék.

A mit ellene tenni lehet, az a következőkből áll:

Az óvantagtól megfertőzött ólat alaposan kitakarítani, az óvantag rendkívüli szívóssága miatt, majdnem a lehetetlenséggel határos, mert a milyen nagy koplaló, éppen olyan nagy ellentálló erejű az óvantag a különféle mérgek iránt is. S nagy ellentálló erejének kedvez az is, hogy olyan helyeken (légmentesen el nem zárható helyiségben) él, a hol például a gáz vagy gőz alakjában alkalmazható szer gyorsan elillan s ölé hatását az állatra kevésbé vagy éppen nem fejt ki.

Igy gyakorlati kísérletekből tudjuk, hogy a zárt helyiségekben (baromfityezéshez használt szobában), melynek minden kijárata — a mennyre az ilyen helyiségnél csak lehetséges — agyaggal és egyéb ragadó anyaggal be volt tapasztva és tömve, a legerősebb kén-gáznak, szénkén-gáznak, klórgáznak, a kénhidrogénnek, mely az élő állati szerveket mind rombolja, az óvantagra csekély vagy gyakorlati szempontból véve semmi eredménye sem volt, mert az óvantagok legnagyobb része ezen szerek alkalmazása után is életben maradt. Ilyen jelentéktelen hatása volt a szublimátoldatnak és a rovarporkivonatnak is. Hasonlóképen célhoz nem vezetett a baromfiól kiforrázása: az óvantagok azon része, melyet a forró víz ért, elpusztult, de a jól elrejtőzött többi nagy tömeg épségben maradt.

Hogy az óvantagnak kikoplaltatása célhoz nem vezet, az az elébb mondottakból kitűnik, de meg gyakorlati kísérletekből tudjuk, hogy az olyan ólakban, melyekben baromfit éveken át nem zárták be, az óvantag még évek mulva is bőven akadt.

E szerint ott, a hol az óvantag már elszaporodott, a baj ellen egyéb orvoslás nincs, mint az ilyen fertőzött ólat földig lerombolni s minden részét úgy megsemmisíteni, hogy azzal elpusztuljon az óvantag is. Az ilyen ól lerombolására

legalkalmasabb idő a tél, mikor a hó leesett. A fás részeket óvatosan szét kell szedni, hogy bontás közben az óvantag szanaszét ne hulljon, azután az ily szétbontott részeket nyílt s tűzveszélytől ment helyen utolsó darabig el kell égetni. Ugyane tűzbe kell dobni az ól falának tégláit is: hadd pusztuljon el a rajtuk levő óvantag. Az ilyen tűzből kikerült és óvantagtól megtisztított téglát azután újabb építkezéshez ismét lehet használni. A falnak többi részét, agyagot, vakolatot, legjobb összeszedni és 1 méter mélységre a földbe ásni.

Ha az ól egészen fából van, akkor a fenti módon el kell égetni az egészet.

A mi a pulykákat illeti, a következőkre kell figyelni: Olyan pulykákat, melyek óvantagos ólból vagy ismeretlen helyről származnak, az ólba legalább 2 hétig nem szabad beeresztenünk, míg nem vagyunk biztosak a felől, hogy ezek csakugyan tiszták. Minthogy azonban a pulykán az óvantag kisebb alakjait szabad szemmel meglátni nem lehet, szükséges lesz, hogy az ilyen kétes tisztaságu szárnyast előbb 2—3 hétig elkülönítjük s az alább közölt módon hetenként egyszer fertőztelenítjük s külön ketrecben tartjuk s ha ezen idő után rajta óvantag nem mutatkozik, akkor a többi közé bocsáthatjuk.

Az óvantagos pulykákat a következőképen kell kezelni:

Az óvantagos pulyka egész testét (begye táját, nyakát s a szárnyak alatti részét különösen) be kell kenni (repczenapraforgó- vagy fa-) *olajjal*, *petroleummal*, *terpentinszeszszel* vagy *sértészsirral*, esetleg tejföllel. Némely helyen hozzáadnak ezen anyagokhoz paprikát, sót vagy hamut is, de az felesleges, mert az élő erő nem ezekben az utóbb említett anyagokban, hanem a fenti olajban vagy zsirban rejlik. Az óvantag ugyanis a testét takaró bőrön át lélegzik és pedig azokon a réseken át, a melyek a *bőr felületén* több helyen el vannak helyezve s lehetőségessé teszik, hogy az óvantag a friss levegőt azokon át magába szivhassa. Az óvantagos szárnyasra rákent zsir tehát az óvantagnak eme légzőréseibe hatol, azokat betömi s ezzel őt valósággal megfojtja. S a réseknek ez a betömése annál alaposabb és jobb, minél jobban és könnyebben terjed az állat testén az illető zsiradék.

E szerint az igen hig és könnyen folyékony terpentin-

szesz, petroleum, növényi olaj sokkal alkalmasabb az óvantag kiirtására, mint a sűrű tejföl vagy zsir.

Az idegenből kerülő baromfit a rendes ólba való beeresztés előtt *előbb mindig* fertőzteleníteni kell; ellenben a saját tenyésztésűt csak akkor, mikor külsejével vagy magaviseletével (pl. feltűnő soványodásával, szokatlan gubbaszkodásával, éjjel való gyakori riadozásával) azt a gyanut kelti föl, hogy *óvantag* bántja. Ez a fertőztelenítés azonban, ha az ól már óvantagos, soha sem lesz teljesen kielégítő, ezért tehát a fősulyt mindenkor az ól tökéletes tisztaságára kell fektetnünk.

A mi a beteg pulykákat illeti, azt talán mondani sem kell, hogy azok jó ápolására, etetésére, itatására a fertőztelenítés alatt és azok teljes megtisztogatására a fertőztelenítés után, különös gondot kell fordítani.

Ezeken kívül az óvantagtól való védekezésnél még egyre kell ügyelni, t. i. *arra, hogy a piacokra vitt s onnan üresen visszakerült baromfiszállító-kosarakat mindenkor még a piacon kell jól kirázni s megtisztogatni a benne levő piszoktól és alomtól s ha hazahoztuk azokat, forró luggal mossuk ki.*

Ezen kis fáradság árán sokszor nagy veszteségtől megkíméljük magunkat.

3. A rüh.

A rüh szintén sokszor szokott a pulykákon fellépni, ha azok tisztátalan, piszkos, elhanyagolt kezelés mellett, piszkos, trágyás ólban hálnak.

A rüh veszedelmes betegség nemcsak a pulyákra, de az azokkal foglalkozó egyénekre is, mert azokra is átragad és csak nehezen lehet megszabadulni ezen utálatos élősdiectől.

A rühességet apró, szabad szemmel alig látható *élősdiék*, az ugynevezett *rühatkák* okozzák, ezek a bőrbe belefurakodnak s a hol a bőr alatt tanyáznak, ott a bőr piros színű lesz és a toll onnan kihull. Különösen a rühös pulykákat figyeljük meg jól s mihelyt e baj náluk észrevesszük, azonnal különítsük el a fertőzötteket az egészségesektől, mert ez a baj igen ragadós.

A beteg pulykák gyógykezelése a következő:

A rühös pulyka egész testét, de különösen azon helyeket,

melyek vörös foltot mutatnak, melegített boreczettel jól le kell mosni s azután kénvirágból és sertézsirból készült kenőccsel alaposan bedörzsölnjük. Az egyén, ki ezen beteg pulykákat gyógykezele, kezeit zsirral kenje be s a kezelés után igen meleg vízben szappannal jól mossa meg azokat, mert a rüh könnyen átragad.

A beteg pulykákat lágy takarmánnyal etessük s nyári időben adjunk nekik ehhez zöldséget is.

Gondos kezelés mellett a beteg állatok 2—3 hét alatt kigyógyulnak.

4. *A bélféreg.*

A pulykák légcsövében, de különösen a belekben sokszor nagy mennyiségben különféle fajta bélféreg fordul elő. Ezek a pulykákat csakhamar lesoványítják, sőt legtöbbször, a jó táplálkozásban akadályozva lévén, el is hullanak.

Nevezetesebb bélféreg, melyeket Pasteur, Mégnin, Dujardin, Molin, Krabbe és Friedeberg a pulykák belsejében feltaláltak és minden esetben a lesoványodás s ennek következtében való elhullás okozójának ismertek föl, a következők:

A taeniák. Ezek 1—10 cm. hosszú s a hosszúság szerint mindig vastagabb fonálféreg, melyek különösen a belekben s kiváltképen a vakbélben székelnek (L. a 47. sz. ábrát). Jelenlétük általános bélhurutot okoz. A pulykák szomorúak, gubbaszkodók és soványak.

Ha vannak ily bajban szenvedő pulykáink az egészségesek között, legjobb azokat külön rekeszteni és *areca-diót*, kénvirágport vagy antimoniumot adjunk be nekik egy kis liszt- vagy korpatésztával keverten, apró csikokba vágva. Azon példányokat pedig, melyekről biztosan tudjuk, hogy nagymértékben bélféregesek, legjobb mihamarabb leölni, mert az ürülék útján a többiek is könnyen megkaphatják e bajt.

A trematódák. Ezek hasonlóak az előbbiekhez, csak hogy ezek még veszedelmesebbek.

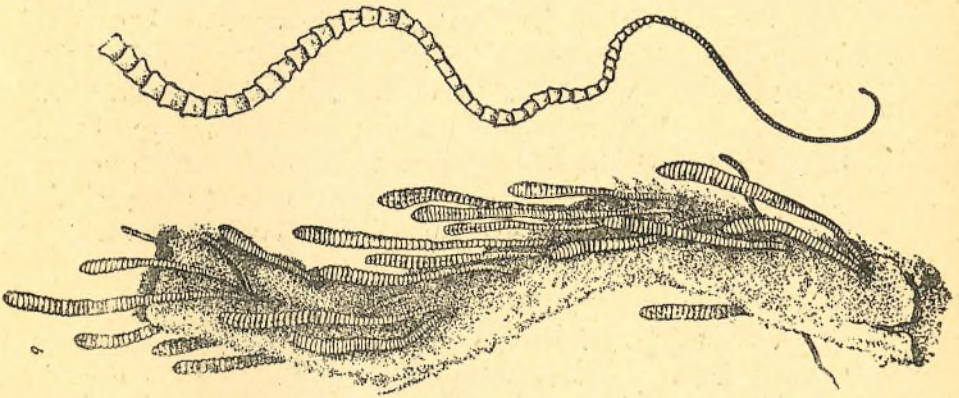
Különösen veszedelmes a pulykákra a *distoma* és a *monostoma*.

E felsorolt bélférget feltaláljuk leggyakrabban az emésztőszervekben, néha csak a bázrsziban, gyakrabban azonban a légcsőben.

Ha itt fordulnak elő, bár kis mennyiségben is, köhögésre ingerlik az állatot s néha a köhögés helyett fulladás áll be s a pulyka elpusztul.

Orvoslására ajánlom mindenekelőtt az egyenletes hőmérsékletű helyiséget s a lágy takarmányozást; az ivó víz legalább 10-szer naponta felfrissítendő s abban egy fél 0/0-os szaliczil-oldatnak kell lennie, vagyis 100 gramm vízben $\frac{1}{2}$ gramm szaliczil oldandó fel. A szaliczilt azonban előbb spirituszban kell feloldani, mert vízben nem oldódik.

Németországban belső orvosságnak állítólag igen jó sikerrel alkalmazzák a 20/0-os vasoxydul-oldatot és a 30/0-os tannin-oldatot. A beteg pulykának naponta 3-szor 1—1 evőkanállal adandó ezen orvosság egyike oly módon, hogy azt a pulyka nyitott szájába öntjük.

47. sz. ábra. Bélférgek.

Mint háziszert ajánlják a németországi pulykatenyésztők az apróra vagdalt foghagyma és kénvirágpör adagolását, továbbá a légcső-gőzölést, a mely abból áll, hogy 20/0-os kreosotos vizet tüzesvasra öntünk s az így származott gőzöket a gőzök felett nyitott szájjal tartott pulykák belehelik.

5. A tollmoly.

Vedlés-időszakokon kívüli minden tollhullás, ha nemcsak egyes, de több állaton észleljük, mindig vagy tollmolytól, vagy valamely más bőrbajtól származik.

A tollmoly vagy a *tolltokot* vagy a *tollszárat* támadja meg.

E szerint a *tolltokmoly* csakis a tolltokokban tartózkodik és oly mértékben szaporodhatik el, hogy a toll csévéje borsóesetleg bab-nagyságúra kidudorodik. Ha a tolltokmoly igen elszaporodott, akkor a szervczettől igen sok tápanyag vonatik el, az állat lesoványodik és lassankint tönkremegy.

A *tollszármoly* leginkább a fark- és szárnytollak szárában tartózkodik, a tollnak vedlés előtt való kihullását okozza. A megtámadott toll fénytelen és szárának hegye gyakran meggörbült. A tollcsévé szürkéssárga, pornemű anyaggal van tömve és a világosság felé tartva, nem átlátszó. A molyok és azok petéi alkotják ezen szürkéssárga anyagot. A tollmolyos pulykákat egyelőre a tenyésztésből ki kell zárni, mert a gyógyulás hosszabb időt vesz igénybe. Ha a tollmolybetegségnek idejében elejét nem vesszük, az igen nagy mértékben lép fel a baromfiaknál.

E betegséggel szemben legelső teendő az óvintézkedés. A megbetegedett állatok elkülönítendőek. Az ől forró szappanluggal vagy lysololdattal alaposan kitisztítandó és fertőtlenítenendő. A molyokat tartalmazó tokokat éles késsel vagy hegyes ollóval felnyitjuk és *perubalzsamot* vagy folyékony *styraxot* öntünk a tokba, ez biztosan öl. Erős *lysol-* vagy *kreolinoldatnak* is jó hatása van. A kezelés fáradságos és időrabló.

A fából készült részeket forró szóda- vagy szappanluggal kell lemosni, vagy pedig ujakkal helyettesíteni. Az ólba mészport és fahamut kell elhinteni, a nyílásokat és hasadékokat rovarporral fertőtlenítyük. Eredménynyel jár a tollak befúvása rovarporral, vagy 2⁰/₀-os lysol- vagy kreolinoldattal való lemosások. A fürdőt leginkább délelőtt kell alkalmazni, hideg időben fűtött helyiségben tartandó a beteg állat, míg megszikkad; szép napos időben a szabadban is lehet ezen fűrésztést végezni.

A tollmolyos tollak kihuzását és azok elégetését is ajánljuk, bár ez, ha a tollmoly már nagyon elszaporodott, a pulykát meglehetősen megkoppasztja. A kevésbbé értékes állatokat gyógyítás helyett czélszerűbb mindjárt a baj felismerése után fogyasztásra értékesíteni.

C) Szerzett bajok.

1. *Külső sebek.*

Gyakran fordul elő, hogy a pulykák oly vérző sebet kapnak, melynek következtében segítség és ápolás nélkül rögtön vagy hosszú szenvedés után elpusztulhatnak.

Minden oly esetben, a midőn erősebb vérzés keletkezik, a sebet először hideg, tiszta vízzel, melyben egy kevés tim-sót, vagy ha ez nincs kéznél, konyhasót oldunk fel, mossuk ki jól. Ha a vérzés a huzamosabb mosás után sem csillapodik, hanem erősen foly, ez annak a jele, hogy valami nagyobb véredény van megsértve, a mi elvérzést is okozhat.

Az ilyen sebtől 3—4 ujjnyi távolban kissé erősebb nyomást próbálunk különböző irányban mindaddig, míg észre nem vesszük azt, hogy a vérfolyás a nyomás következtében lassubbá válik.

Mi azt jelenti, hogy a sebzett véredényre ráakadtunk, akkor a nyomást még erősebbre fokozva, állandóan tartjuk; a sebre pedig vaskloridba mártott, zsirtalanított gyapotot teszünk (a vasklorid-oldat: ferrum sesquiclor sol. gramm 10, aquae destillata gramm 60) s fél óráig vagy még tovább a pulykát kezünkkel kell tartanunk, hogy addig ne mozoghasson, míg a sebnylás össze nem huzódik.

Ha a seb olyan helyen van, hogy szilárd kötést alkalmazhatuk, akkor fél óra múlva egy jó kötéssel elereszthetjük a pulykát, ellenkező esetben fognunk vagy úgy kell leköt-nünk azt, hogy mozdulatlan állapotban legyen. Ha nem tulajdonságosan roncsolt és mély a seb, e szer tökéletesen begyógyítja, a mint könnyen begyógyulnak a veszekedés közben kapott és egyéb könnyű sebek is, ha a fenti vaskloriddal kevert vizet használjuk csillapítóul.

Az elhanyagolt, régi, szóval a genyes és rosszindulatu sebeknél, minők a harapások, vagy valami rozsdás szög vagy vasszerszám által való sértések, először a sebeket igen bő és gondos öblögetéssel ki kell mosni s azután egy keverékbe (gliczerin és balszam-tinktúra 10—10 gramm keverendő össze és ehhez hozzáadandó 30 gramm víz, a melyben 2 deczi-gramm pokolkő oldatott föl) zsirtalanított gyapot mártandó be, de a használat előtt jól felrázandó s teendő a sebre,

azután lekötendő. Az első napokban reggel és este, később naponta csak egyszer kell a sebet bekötni, a bekötés előtt azonban a sebet mindig jól ki kell mosni. Nyáron át a jól bekötött sebhez a legyek sem juthatnak, de ha ez mégis megtörténnék, az említett keverékből jó bőven kell becsep-penteni. Az ilyen módon kezelt sebek igen sok esetben aránylag gyorsan s minden utóbaj nélkül begyógyulnak.

2. *Fagyási sebek.*

A pulykánál, de legkiváltképen a pulykakakasoknál a szigorú hidegek beálltával a vérszínü pötyögő és az orrmány szokott elfagyni, melynek következtében ezen vérdús, de annál érzékenyebb húgs részek kisebesednek, az állatnak igen nagy fájdalmat okozva és sokszor azon utókövetkezményekkel is járnak, hogy az állatok nem esznek és így lesóványkodnak, sőt el is pusztulnak.

Ezen bajok bekövetkezése ellen legjobb úgy védekezni, hogy nagy hidegekben nem eresztjük ki a pulykát. De ha a baj már megvan, a következő gyógymódot alkalmazzuk: A fagyott részeket naponta *faolajjal* bekenjük s ha a seb nagyobbodik, azt előbb *sublimát*-oldattal kimosogatjuk s azután *vazelinnel* bekenjük. Az ily sebek lassan gyógyulnak, tehát gondoznunk kell azokat, nehogy még jobban elmérgesedjenek.

3. *Tojástartó-csavarodás.*

A pulykánál sokszor fordul elő azon eset, hogy napokon át nem tudják megtojni a tojást, mert az keresztben fekszik bennök. Ha idejében észrevesszük, akkor a tojás megfordítása által még segíthetünk a bajon, de ha nem vesszük észre és a tojás húzamosabb ideig van ezen természetellenes helyzetben, romlásnak indul és a pulyka elpusztul.

Ezen bajt *tojástartó-csavarodásnak* nevezzük ez sem a takarmányozással, sem a fajtával összefüggésben nincs. Az egyéves pulykatojóknál gyakrabban fordul elő, mint az öregebbeknél.

E bajon a következőkép lehet segíteni:

A keresztben fekvő tojást óvatosan, hogy szét ne törjük, a tojástartóban lezorítjuk egész addig, míg a végbél-

nyilásban elő nem tűnik. Ott látni, illetőleg érezni fogjuk azt, hogy a tojást egy finom hártya veszi körül; most ezen hárttyát felülről lefelé 3—4 cm.-nyire éles késsel átvágjuk, mire a tojás kiugrik. A sebnilyást, a vérzés jelenlétében, 2°/_o bór-savas oldattal kimossuk és a pulykát eleresztjük. A pulyka-tojó ezután minden akadály nélkül fog tojni.

4. *Görbe mellcsont.*

Ez nagyon gyakran fordul elő a pulyáknál, oka e szerzett bajnak az, hogy a pulykacsibék az ólban rendszerint magasan ülnek és midőn az ól ajtaja kinyílik, a csibék a magasból egyszerre leröpülnek, vagy jobban mondva leugranak. Ezen leugrás alkalmával rendesen mellcsontjukat megütik, minek következtében az többszöri ismétlődés után elgörbül. De támadhat ezen baj öröklés útján is az olyan tojóok tojásai után, melyek mellcsontja görbült. A görbe mellcsontu tojóok *tenyésztésre nem alkalmasak*, mert egyrészt a görbe mellcsontot ivadékaikra is átörökítik, másrészt a görbült mellcsonttal bíró tojóok tojásvezető csatornáiban nem képződik oly gyorsan a tojás, mint a rendes mellcsontuaknál.

5. *A vedlés.*

Ez tulajdonképen nem betegség, mert ez a természet szükségyszerű rendelkezése, mindazonáltal az ezzel járó nagyon érzékeny testi változások miatt betegség számba vehető.

Ha a pulyka tollait váltja, *betegségek iránt fogékonyabb*. Gondozni kell tehát ilyenkor, hogy tésti erejéből a változás sokat el ne vonjon. Etessük őket jól, ha lehet, zabbal és tengerivel s hetenkint egyszer olajtartalmu magvakkal is.

D) *Betegségek.*

1. *A nátha.*

A nátha két alakban szokott előfordulni. Van *enyhébb lefolyásu* és ez az *egyszerű orrhurut*. Van aztán egy *makacsabb nátha*, mely veszedelmes s ilyenkor az orr nyálkahártyáinál gyuladás van jelen. Az egyszerű orrhurut szeles, nedves időben gyakori, de a piszkos, szellőzetlen ólakban való tartózkodásnak is lehet következménye.

Az egyszerű orrhurutban szenvedő pulykák sokszor tüsszentenek, az orrukból sárga, nyálkás anyag folyik ki, a mely azután az orrnyílások körül szennyes sárga pörkökké szárad be, vagy eltömösztelve az orr üregét, légzési nehézségeket okoz; a betegek gyakran rázzák fejüket, a csőrüket földhöz vagy lábaikhoz dörzsölik, légzéskor gyenge hörgést vagy sipító zörgést hallatnak és nyitott szájjal lélegzenek.

A legtöbb beteg gyógykezelés nélkül is meggyógyul s legfőljebb arról kell gondoskodni, hogy a betegek hidegtől, széltől és nedvességtől óvott helyen tartózkodjanak.

A makacsabb és súlyosabb esetekben, mikor a nehéz lélegzés hosszasabban tart vagy fenyegető, jó eredménnyel alkalmazhatjuk a *kátrány-gőzöléseket*. Legegyszerűbben úgy fejlesztjük a kátrány-gőzöket, ha félliter vízhez egy evőkanálnyi kátrányt keverünk s a kátrányos vizet elhelyezzük a pulykaóiban s kitüzesített vassal kevergetjük azt. Természetes azonban, hogy ezen gőzöléseket csak nagy óvatossággal lehet alkalmazni, nehogy gyógyítás helyett súlyosítsa az a betegséget.

2. A hasmenés.

Nem oly veszedelmes betegség ez, hogy nagyobb számu elhullást vonna maga után, de meg van az a nagy hátránya, hogy lesoványítja a pulykákat. A hasmenés rendszerint nedves és hűvös időjárás alkalmával lép fel. Ez ellen alig lehet egyébbel védekezni, mint azzal, hogy az állatokat száraz, meleg helyen tartjuk és szemes takarmánnyal etetjük.

Előidézheti a hasmenést az is, ha nedves, lágy vagy sok zöldséggel kevert takarmányt kapnak a pulykák s ez esetben is a szemes takarmány adagolásával segíthetünk.

Ha a hasmenés nagyobb arányokat ölt, akár egyes állatoknál, akár az egész állományban, akkor minden egyes betegnek külön-külön melegített vörösbort, a melyben fahéj (czimet) főzetett meg, naponta reggel, délből és este 1—1 evőkanállal kell beadni.

A baj súlyosabb esetén az *opium-tinktúra*-cseppek kitünő hatással vannak, melyből a pulyka korához képest kenyér- vagy zsemlyedarabkára csepegtetve, naponta kétszer 3—6 cseppet adunk be. Gondos kezelés mellett e baj hamar elmúlik.

3. *A bélsárrekedés.*

A bélsárrekedés esetén, a melyet úgy ismerünk fel, hogy az állat erőlködés mellett sem képes a bélsár kiürítésére — alkalmazzunk azonnal langyos és szappanos vízből készített allövetet. Ezen egyszerű szer azonnal eredményes hatású lesz.

4. *A szembedagadás.*

A pulykáknál a szembedagadás gyakran előfordul, a midőn a beteg pulyka egyik vagy mindkét szeme bedagad, illetőleg beragad. Mivel a pulyka enni nem lát, gyógykezelés hiányában hamar elpusztulhat.

A gyógykezelés a következő:

A bedagadt szemeket langyos borsavas vízzel addig áztatjuk, míg a szemhéjak szét nem válnak, azután borsavas oldatot csepegtetve a szétnyitott szembe, azt egy kis darab, szintén borsavas oldatba mártott gyapottal kitöröljük. Az ornyílásokat szintén borsavas vízzel gondosan lemossuk.

Hogy ha azt látjuk, hogy a szemhéjak kidudorodnak s alattuk nagyon sok turószerű sárgás anyag van, vagy esetleg már bűzös geny is képződött, továbbá, ha a pulyka hörög, száját tátogatja, úgy a javuláshoz kevés a remény, ezért az ilyet legjobb még idejében levágni s esetleg értékesíteni.

Petroleum vagy ehhez hasonló erős szer használata nem tanácsos, mert azzal célzott nem érünk, sőt a gyengébb betegknél ez határozottan súlyosbitja a bajt.

Legjobb, ha a gyógszertárban 30 gramm *borsavat* (acidum boricum) veszünk s ezt egy literes tiszta üvegben, tiszta langyos vízben sok rázás közben feloldjuk s ezzel a fent említett módon gyógykezeljük a beteg pulykákat, melyek az egészségesektől külön zárandók. A betegség gondos kezelés mellett nem tart sokáig.

5. *Fekélyek a szájban.*

A pulykáknál a szájpadráson, a száj oldalfalain, néha a nyelven és a nyelv alatt, különösen a kora tavaszi, a téli és az őszi időszakokban gyakran találunk kisebb-nagyobb fekélyeket, melyek sárgás színűek.

E fekélyeket a következőképen kell gyógykezelní:

A pulykát valaki kézbe fogja s egyik kezével a pulyka száját kinyitja s nyitva tartja. Egy másik pedig vékony, de hegyén letompított s elég erős fadarabkával — a melyre bórsav-oldatba mártott kevés gyapot van csavarva — azzal a fekélyek felrakódásait (varait) kiméletesen leszedi. A leemelt felrakódásokat, ugyszintén a gyapotot gondosan összegyűjtve, később el kell égetni, mert ha azokat elszórjuk, a pulykák megeszik s új fertőzés állhat be.

A felrakódás leemelése után rendszeren egy vérző seb szokott azon a helyen maradni, melyet most gyapottal letörülve, ugyancsak gyapottal körülcsavart s égetett timsóporba mártott fácskával többször gyengén behintünk és a beteget szabadon eresztjük. Az ivóvizbe jó még kevés törött vasgáliczot tenni, még pedig annyit, hogy a víz gyengén zöldes legyen.

Ezen gondos kezeléssel, ha azt napokon keresztül ismétljük, igen jó eredményt fogunk elérni.

6. *Puha begy.*

Ha a pulyka valamely romlott takarmányt eszik, az begyében erjedni kezd s az a gázoktól megpuffad annyira, hogy nyomogatásra bűzös gázbőfögés áll be, sőt későbbben szennyes, bűzös folyadék is ömlik ki a száján vagy orrnyílásain. E mellett a pulyka szomoru, nem eszik s fejét ide-oda mozgatja.

E bajon ugy segíthetünk, ha a puffedt begy tartalmát lassu nyomással a száj felé irányítjuk, azután pedig néhány csepp sósavval kevert vizet öntünk a szájba. Gondoskodjunk arról, hogy egy óra letelte után könnyen emészthető szemes takarmányt, minő például a buza vagy árpa, kapjon a beteg pulyka.

7. *A kemény begy.*

A begy megkeményedhetik akkor, ha a pulyka éhes lévén, mohón szemes takarmánnyal jól lakott, mely takarmánymennyiséget a gyomornedv nem képes megpuhítani.

Ilyenkor a begy kőkeménynyé válik, a pulyka szomoru,

nem eszik, igen gyorsan lesoványodik és csakhamar el is hullhat.

A bajon úgy lehet segíteni, hogyha a begyben még a magvakat érezzük, akkor igyekezzünk gyenge nyomogatással azokat lefelé, a belek felé szorítani. Kifelé nem tanácsos a nyomást gyakorolni, mert a pulyka könnyen megfulladhat. Sokszor magától is gyógyul e baj, de ha ez nem áll be, úgy adjunk be a pulykának *riczinusolajat*, mely megindítja a begytartalmat. Naponta reggel 2 és este 3 kanál riczinusolajat adhatunk a kifejlődött pulykának, míg a fejletleneknek korukhoz képest aránylagosan kevesebbet.

Legvégső esetben folyamodjunk csak *a begy felvágásához*, a mit legjobb az ahhoz értő állatorvosra bízni.

8. A tüdőgyulladás.

A penészgombák által okozott tüdőgyulladás hasonlít némileg a gyümölkórhoz, mert szintén gyümölszerű tömött góczok keletkeznek a tüdőben, csakhogy ezek csakis a tüdőben láthatók, legfeljebb még a légcsőben, ellenben éppen a májban, lépben és belekben, hol a gümölkór a leggyakoribb, elváltozásokat nem okoznak.

E baj gyógykezeltése abban áll, hogy a beteget zárt helyen tartjuk, langyos lágyszakarmánnyal etetjük s friss vízzel itatjuk, a melybe literenként 2 gramm vasgáliczot adunk.

Ha a bajt kellő időben, azaz elég korán felismertük s a pulykának védett helyet adhatunk, pár nap alatt a pulyka meggyógyul, ellenkező esetben, ha a bajt csak előrehaladott állapotában ismertük fel, az e bajban szenvedő pulyka el fog hullani.

9. Májbaj.

Tapasztalatom szerint a pulykák gyakran *májbajokban* szenvednek. Eddig a májbajok sokféle változatosságát láttam, mivel azonban még sem e kór mibenlétéről, sem annak gyógykezeléséről eddig biztos tudomásunk nincs és e bajoknak gyógykezelésére vonatkozó utasításokat a külföldi szakmunkákban sem találtam fel, e helyen e betegségről bővebben nem írhatok, de felkérem a t. állatorvos urakat és a tenyésztőket, hogy a baj mibenlétéről és az esetlegesen általuk

sikeresen használt gyógykezelési eljárásokról engem értesíteni sziveskedjenek, hogy a beérkezett értesítéseket az újabb kiadásokban felhasználhassam.

10. *Bélgyulladás.*

Ez egy heveny lefolyású betegség, a mely egyrészt más betegségekkel kapcsolatban is fel szokott lépni, de felléphet egyedül is. Oka ezen betegségnek lehet erős meghülés vagy valami mérges anyagnak hatása, esetleg erőművi sértés is. Tünetei általános bágyadság, étvágyhiány, a bélsárnak gyakori és hig kiürítése. A bélsár sokszor véres is.

Gyógykezelése abban áll, hogy a pulykát meleg helyen elkülönítjük s egy kevés meleg vörösbort adunk neki, a melyben gyömbér és fahéj főzetett megelőzőleg. Használhat a 3⁰/₀-os langyos tanninos oldat is, a melyből naponta 4—5-ször 1 kávéskanálnyit adagolhatunk.

A betegség gyors lefolyású, 2—3 nap alatt a pulyka vagy meggyógyul, vagy elpusztul. Legjobb — ha az nem valami értékes tenyészállat — azt leölni, mihelyt a bajt megállapítottuk rajta.

E) Fertőző betegségek.

1. *A fertőző baromfinátha.*

A már ismertetett nátha-betegségeknél egészen más a *fertőző baromfinátha*, mely nem a meghülés következménye, hanem inkább valamely, a levegő útján terjedő *fertőző anyagnak*, valószínűleg *bakteriumnak* a légutakba való bejutása folytán keletkezik. Ez úgy a lefolyás, mint a kimenetel tekintetében is *igen súlyos fertőző baj*.

Jelenségei sokban hasonlítanak ugyan az orrhurut tüneteihöz, de a betegségnek rohamos terjedése, vagyis a *járványos fellépés* legjobb bizonyítéka annak, hogy *fertőző természetű bántalom*. Mig ugyanis az egyszerű orrhurut csak szórványosan fordul elő s inkább csak a kényesebb és érzékenyebb fajta baromfiak betegszenek meg abban, addig a *fertőző baromfinátha első esete után rendszeren hamar elterjed a baj s a baromfiak legnagyobb része megbetegszik*.

A fertőző baromfinátha jelenlétét az árulja el, hogy a pulykák szomorúak, étvágytalanok s gyakran rázzák fejüket.

A következő napokon azután rohamosan fejlődik ez a baj. Az orrnyílásokból igen büzös geny szivárog elő s légzés közben kifejezett hörgés hallható. A szemekből bőven csurog a könny. A szájnak és orrürnek heves gyuladása lényegesen megnehezíti, sőt sokszor lehetetlenné teszi a táplálkozást s a pulykák a kimerülés vagy fulladás következtében pusztulnak el.

A legsürgősebb teendő ilyenkor az egészségeseknek elkülönítése a betegetől oly helyre, hol a betegekkel az egészségesek egyáltalán nem érintkezhetnek. Ügyelni kell arra is, hogy a betegek kezelésével megbízott alkalmazottak az egészséges állatokkal ne érintkezzenek, mert közvetítik a fertőzést.

A betegeteket legelőször a légzési nehézségeiktől kell megszabadítani. Az orrüreget, a szájat és a torkot *tanninos oldattal* (2°/_o-os) megnedvesített gyapottal becsavart pálczikával kell a genyes váladéktól kitisztítani. Ha a gyuladás igen nagyfoku, akkor a langyos vízzel eszközölt tisztogatás után 2—4°/_o *klorsavas káli*-oldattal ecseteljük a nyálkahártyákat, vagy a már említett kátrány-gőzöléseket alkalmazhatjuk. A kezelés naponkint 2—3-szor ismétendő az eset enyhébb vagy súlyosabb lefolyása szerint.

Ha kezdetben így járunk el, legtöbb esetben elejét vesszük a komolyabb bajnak.

2. A himlő.

A *himlő* a pulykák bőrén előforduló megbetegedések közül a leggyakoribb s helyesebben *fertőző hámdaganatnak* nevezhető.

E betegség arról ismerhető fel, hogy a fejnek tollatlan részein, a végbél körül, a czombok felső felületén szemölcs-alaku kis daganatok keletkeznek, a melyekkel egy időben néha a nyálkahártyákon a difteriás gyuladás is észlelhető.

A pulykák fertőző hámdaganata rendszeren járványosan lép fel s egyszerre nagy számú megbetegedést okoz, mivel igen ragályos természetű; ha csak egy ilyen beteg kerül is az udvarra, hamar elterjed ott a betegség. Valószínű, hogy kisebb sérüléseken és bőrhorzsolásokon át történik a fertőzés.

A fertőző hámdaganatok gyógykezelése rendszeren sikerrel jár. Már a *gliczerinnel* való ecsetelés is elegendő a sejtpara-

zíták elpusztítására, mert vizet vonva el, a paraziták összezsugorodnak, elpusztulnak. Tisztán azonban nem használtatik, hanem *kreolinnal* vagy *karbolsavval* keverve és pedig oly módon, hogy tiszta viznek és gliczerinnek egyenlő arányban való keverékéhez 1—2°/_o kreolint és karbolsavat adunk s ezen keverékkel naponta beecseteljük a bőrnek és a nyálkahártyának megbetegedett részeit.

Ha a pörkök könnyen elválaszthatók, akkor czélszerű azokat előbb eltávolítani s csak azután ecsetelni be a sebeket.

Azon kívül természetesen gondoskodni kele a pulykák tartózkodására szolgáló helyiség megfelelő kitakarításáról és fertőtelenítéséről, mert ezek nélkül egyetlen ragályos betegség ellen sem lehet sikeresen küzdeni és védekezni.

3. A difteritis.

Ezen veszedelmes betegség a pulyka különböző szervein szokott fellépni s ez az oka, hogy nehezen ismerhető fel. Míg egyrészt a könnyebb lefolyásu nátha s egyéb ehhez hasonló betegségek sokszor difteritisnek ismertetnek fel, addig másrészt a difteritis sokak által más betegségnek állapittatik meg.

Oka ezen ragályos és fertőző betegségnek egy csak górcsővilég észlelhető bacillus, az ugynevezett *Löffler-féle difteriás bacillus*. A fertőzés vagy beteg állattal való közvetlen, vagy közvetett érintkezés útján történik.

A difteritis felléphet: a szemeken, szájüregben, garatban, bárzsingban, de leginkább a légző-szerveket támadja meg s ha heveny lefolyásu, akkor e szervek mindegyike is mutatja a kóros tüneteket.

Felismerhetjük e betegséget a pulykák fájós szeméről, a gyuladós torokról és begyről. A szemek erősen könyeznek s a szemhéjak körül apró, szennyes pörkök képződnek, melyek lassankint elszaporodva, az egész szemet beragasztják. A száj- és orrüreg, a torok nyálkahártyája sötétvörös, duzzadt s bőven választ el sűrű nyálkát, a melytől a beteg pulyka fejének folytonos rázása és tüszentés által iparkodik megszabadulni, rövid idő mulva a megtámadott részeken fehéres pikkelyek képződnek, majd a beteg rész ki is sebesedik és igen nagy fájdalmat okoz az állatnak.

Nagyfoku láz, teljes étvágyhiány, lankadtság és a folytonos gubbaszkodás szintén jellemzik a *difteriás pulykát*. Felbonczolva azt, belsejében is a fentiekhez hasonló elváltozásokat, a tüdön, májon, begyben fehérpikkelyes váladékot találunk.

A gyógyulás, bár nem mindig biztos, de eredménynyel járhat s itt tekintettel kell lennünk a helyre, táplálkozásra és a gyógyszerre.

A beteg először is a többiektől teljesen elkülönítendő egy tiszta levegőjű, száraz és meleg helyiségbe, itt tartjuk, tápláljuk és orvosoljuk azt. Természetszerű, hogy az ily beteg pulykáknál a táplálkozás végtelen kinnal jár s sok esetben, az állat, hogy magát a táplálkozással járó nagy fájdalomtól megkímélje, inkább nem eszik s így éhen is pusztulhat. Az ilyet azután mesterségesen kell táplálnunk. Táplálékul szolgálhat: friss vajból, riczinusolajból és kenyérbélből összesodrott csik, sovány szalonna darabka, tejes lisztből készült pép, kevés foghagyma, mely utóbbi különösen elősegíti a nyálka könnyű elválasztását.

Ivóviznek 2⁰/₀-os vasgálic-oldatot vagy ha a betegséggel bélsárrekedés kapcsolatos, akkor 3⁰/₀-os keserűső-oldatot adjunk.

Megjegyzem azonban, hogy etetés előtt $\frac{1}{2}$ órával és etetés után $\frac{1}{2}$ —1 órával a száj- és orrüreget 2⁰/₀ *tanninos* vagy 3⁰/₀-os borsavas oldattal kell kitisztítani és kiecsetelni. Ezen célra a jodtinkturát is használhatjuk.

Ha netalán a szemek is meg lennének támadva, *azokat úgy kell kezelni, mint a szembedagadásnál elmondottam*. Sikerral orvosolható még e baj, ha az a szájüregben és torokban székel, a következő ecsetelésre szolgáló orvossággal is:

- 100 gr. gliczerin,
- 5 gr. jodtinktura,
- 10 gr. tiszta táblaolaj és
- 1 gr. ferri sesquiclor.

Ha az orvosláshoz későn nem fogunk, ilyen kezelés mellett gyógyulás állhat be. Midőn a beteg már enni akar, akkor adjunk eléje könnyen emészthető, erősítő eledelt, mely állhat kenyér, husliszt és főtt burgonyakeverékből tejjel feleresztve.

Az erősebb mértékben megtámadott pulykát csak úgy

érdemes gyógykezelní, ha fajtisztaságánál fogva nagyértékű. Ellenészetben ez nem fizeti ki magát s így legjobb kinjaitól megszabadítani, kiirtani s hulláját petroleummal vagy kátránnyal megöntözve, jó mélyen elásni.

4. *A gümőkór.*

Egyike a legveszedelmesebb betegségnek, mely a pulykát megtámadhatja. Oka és előidézője egy pálczika-alaku *tuberkula* nevű bacillus, a mely mindig megtalálható a tuberkulás baromfiak szerveiben. Ezen bacillus úgy alakjára, mint természetére és fejlődésére nagyon hasonlít az emberek és emlős állatok gümőkórját okozó *tuberkula*-bacillushoz.

A fertőzés rendszeren közvetett uton történik, nevezetesen, ha udvarunkon már gümőkóros állat van, annak nyálka- és bélsár-váladéka elválasztatván, a földre jut, hol megszáradva, mint pornemű anyag a levegőbe száll s az egészséges állatok által belélegeztetik vagy a földről a takarmánnyal együtt felszedetik.

S bár az ember és az emlősök gümőkórját okozó bacillus és a baromfi-gümőkórt okozó bacillus között talán valami különbség van, nem lehetetlen, *sőt alappal bíró föltevésnek látszik az, hogy ott, hol gümőkóros emlősök vannak, sokkal gyakoribb a baromfi-gümőkór is*, mivelhogy az ily beteg emlősöktől elválasztott nyálka és bélsár a földről mindent felszedő baromfiakba jut, az abban levő fertőző-anyag a baromfit is beteggé teszi.

De ez esetben a gümőkóros emberre is áll ezen föltevés, ki köpeteivel szintén terjeszti a bajt. Viszont terjesztheti e veszedelmes betegséget a gümőkóros baromfi, ha annak nyers tojását ember vagy állat megeszi.

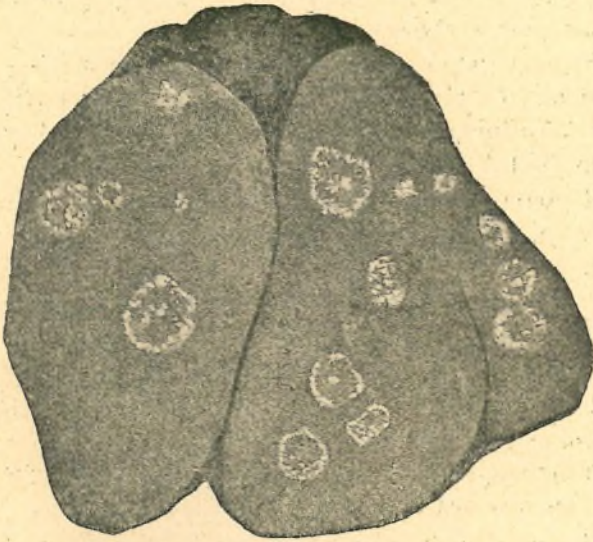
A betegség különböző helyeken székel: előfordul a tüdőben, emésztő-szervekben, májban (lásd a 48. sz. ábrát), tojástartóban, belekben, sőt néha a szív külső burkán is.

Az ily betegségben szenvedő állatok bágyadtak, étvágytalanok, keveset és lassan mozognak, sokat ülnek, fejük halavány, csőrük megnyult, tollazatuk kuszált, izmaik elsorvadnak. A betegség előrehaladottságában azután annyira elgyengülnek, hogy alig képesek jární.

Ha azonban a betegség fent jelzett tünetei nem is mond-

hatók jellemzőknek, annál inkább nevezhetőek azok az elváltozások, melyek a *bonczoláskor észlelhetőek*. A megbetegedett szervek tele vannak *köles-, sőt egész borsónagyságu sárgás gümőkkel, a melyek igen sajátosos tarkázott kinézést kölcsönöznek azoknak*. Leggyakrabban a máj, lép, belek vannak megbetegedve; ellenben a tüdőben, ízületekben, bőrben s csontokban már ritkábban találunk ilyen elváltozást.

A gümőkóros pulykát a tenyészetből rögtön ki kell irtani, mert tenyésztésre nem alkalmas. Az e betegségben szenvedők a gümőkórt az ivadékokra átörökítik, de ha nem

48. sz. ábra. Gümőkóros máj.

örökítik is át közvetlenül azt, mindenesetre az iránt fogékonyabbak lesznek az utódok.

A gümőkór gyógykezelését eddig nem ismerjük s így ellene csakis óvintézkedésekkel védekezhetünk.

5. *A kolera.*

A pulykák legveszedelmesebb betegsége ez. Rendszerint oly udvarokban szokott fellépni, hol a tisztaságra kevés sulyt helyeznek, de felléphet közvetlen vagy közvetett fertőzés útján

is. Nagyon ragályos és fertőző betegség ez s lefolyása oly gyors, hogy néhány nap alatt az összes pulykák elpusztulhatnak.

E betegséget a nagyító üveggel látható kolerabacillus okozza.

A kolerás pulykák hirtelen rosszul lesznek, rövid idő múlva hőrögve a földre bukva kiszenvednek. A betegség lefolyása oly gyors, hogy a betegek gyógykezeléséhez fogni éppenséggel nem lehet.

Hanem a még meg nem betegedetteket igyekezzünk megmenteni. Az egészségesnek látszókat külön kell elhelyezni, a csőrüket és lábaikat 3⁰/₀-os karbolsav-oldattal — mely a kolera ellen hathatós védőszer — kell megmosni.

Az elkülönített pulykákat legalább négy hétig tartsuk attól a helytől távol, hol a kolera kiütött. Ezeknek adjunk lágy takarmányt, mely forrázott darából, korpából vagy főtt burgonyából állhat.

Naponta, meleg időben különösen, többször adjunk nekik friss vizet, melybe azonban literenkint 2 gramm vasgálicz legyen feloldva.

Szükségesnek tartom még fölemlíteni azt, hogy a helyiség, hol a kolerás pulykák voltak, alaposan kitisztítandó, nemkülönben minden benne levő eszköz és tárgy erős forró luggal megmosandó és az *Aschenbrandt-féle* bordói lével fertőtlenítendő.

A trágya, alom s minden faalkatrész pedig tűzveszélymentes helyen elégetendő.

Ugy ezen, mint minden más fertőző betegség egyik leg-hathatósabb ellenszere a *tisztaság*, tartsuk tehát óljainkat tisztán, meszeljük azokat rendesen és fertőtlenítsük időnként, ha ezt tesszük, sokkal inkább meg leszünk kimélve a csapástól, mely nemcsak hogy érzékeny anyagi kárt okoz, de ezenkívül megfoszt több évi fáradságunk gyümölcsétől is: az értékes tenyészsanyagtól!

Zárszó.

Az elmondottakból láttuk, hogy a pulyka az az állat, a mely csak akkor fejlődik jól, ha állandóan a szabadban lehet. A pulykának folyton járni, keresgélni kell, legelészni, messze vidéket bejárni, hogy megkeresse naponként a rovar- és magtakarmányát, a melyre neki szüksége van. Ha tehát ilyen feltételek mellett tenyészthetjük a pulykákat, akkor azok tenyésztését karoljuk is fel és lehetőleg igyekezzünk szintén a legnagyobb testű, a leghosszabb mellcsontu tenyészanyagot összeválogatni, a melynek színe nem határoz ugyan, de én mégis *ismételten azt ajánlom*, hogy *mindig* vegyük tekintetbe az egyes vidékeken már meghonosult fajtákat és hagyjuk meg azokat mindenütt a maga helyén azért, mert a természet bölcs rendelkezése alapján minden fajta ott diszlik a legjobban, a mely helyen fajtává lett. Ilyen fajta — miként már más helyen azt előbb elmondtam — nálunk Magyarországon a Duna és a Tisza közén a *fehér magyar* pulyka, a melynek tenyésztését a kisgazdák rendkívül kedvelik és a mely meglehetősen kiviteli czikket is képez. Ennek nemcsak husából, de tollából is lát a gazda hasznot, tehát hacsak lehetséges, akkor ezt a fajtát tenyészük továbbra is, de olyképen, hogy helyes kiválasztás útján lehetőleg megnagyobbítsuk testsúlyát annyira, hogy a külföldi piacokon elsőosztályu áru gyanánt legyen értékesíthető. Az ország többi részében tenyésztendő pulykának *csak* egy fajtát ajánlok és ez nem más, mint a *bronzszinü* pulyka. A telivér bronzpulykák oly kiváló sok jó tulajdonsággal bírnak, hogy azokat a kisgazdának is nemcsak félvérben, de telivérben való tenyésztésre is ajánlani merem.

Kiséreljük meg tehát a pulykatenyésztést s ha az az első évben nem is lesz sikeres, kedvünk attól ne menjen el — hisz mindent tanulni kell — hanem okulva a tapasztalatokon, tenyészük azt tovább!

HREBLAY EMIL

eddig megjelent önálló irodalmi műveinek jegyzéke:

- A takarmányművek mesterséges eltartása. Kassa, 1890. ára 1 K.
A lathyrus és annak termelése. Eperjes, 1896.
A sárosvármegyei gazdasági egyesület évkönyve. Eperjes, 1896.
Baromfikeresztézési kísérletek. Budapest, 1898.
Baromfi- és tojásértékesítő szövetkezetek alapszabálytervezete. Budapest, 1899.
Szegedi országos baromfikiállítás tervezete és katalógusa. Szeged, 1899.
A gazdasági baromfifenyésztésre vonatkozó általános tudnivalók. Gödöllő, I. kiadás. 1900. Ára 1.— K.
Baromfihizálás és értékesítés. Budapest, I. kiadás, 1900. Ára 1.50 K.
Tyuktenyésztés. Budapest, I. kiadás, 1901. Ára 2 K.
Pulykatenyésztés. Budapest, I. kiadás, 1901. Ára 2 K.
Lud- és kacsatenyésztés. Budapest, I. kiadás, 1901. Ára 2 K.
Baromfiértékesítés és a baromfiértékesítő szövetkezetek. Budapest, I. kiadás, 1901. Ára 2 K.
A baromfifenyésztésre vonatkozó általános tudnivalók. Budapest, II. kiadás, 1901. Ára 1 K.
A temesvári országos baromfikiállítás tervezete és katalógusa. Temesvár, 1901.
Tyuktenyésztés. Budapest, II. kiadás, 1902. Ára 3 K.
Pozsonyi országos baromfikiállítás tervezete. Budapest, 1902.
Pozsonyi országos baromfikiállítás katalógusa. Budapest, 1902.
A mesterséges keltetés. Budapest, 1902.
A Baromfifenyésztők Országos Egyesületének 1902. évi évkönyve. Budapest, 1902.
Baromfifenyésztés. Heti képes szaklap, Budapest, 1903. I. évf. Ára 8 K.
A gazdasági baromfifenyésztésre vonatkozó általános tudnivalók. Budapest, III. kiadás. 1904. Ára 1 K.
A miskolczi országos baromfikiállítás tervezete és katalógusa. Miskolcz, 1904.
Baromfifenyésztés. Heti képes szaklap. Rákosliget, 1904. II. évfolyam. Ára 8 K.
Baromfihizálás és értékesítés. Rákosliget, II. kiadás, 1905. Ára 1.50.
Baromfifenyésztés. Tankönyv. Rákosliget, 1905. Ára 5 K.
Baromfifenyésztés. Heti képes szaklap. Rákosliget, 1905. III. évf. Ára 8 K.
Baromfifenyésztés. Heti képes szaklap. Nagyvárad. 1906. IV. „ „ 8 K.
Baromfifenyésztés. „ „ „ „ 1907. V. „ „ 8 K.
Az ezüst szőrmenyűl tenyésztése és értékesítése. I. kiadás. Nagyvárad, 1907. Ára 2 K.
Pulykatenyésztés. II. kiadás. Budapest, 1907. Ára 3 K.
Lud- és kacsatenyésztés. II. kiadás. Budapest, 1907. Ára 3 K.

TARTALOM.

Előszó a II-ik kiadáshoz	5
--------------------------------	---

BEVEZETŐ.

I. RÉSZ.

Általános tudnivalók.

1. <i>A hazai pulykatenyésztésről általában</i>	8
2. <i>A külföldi pulykatenyésztésről általában</i>	12

II. RÉSZ.

Fajtatan.

1. <i>A pulykafaj története</i>	14
2. <i>Hazai pulykaféleségek</i>	15
<i>A) A fehértollu pulyka</i>	15
<i>B) A bronztollu pulyka</i>	18
<i>C) A tarkatollu pulyka</i>	18
3. <i>Idegen pulykafajták, a melyeket nálunk tisztavérben is tenyésztének</i> ...	19
<i>A) A vad pulyka</i>	19
<i>B) A bronz pulyka</i>	22
<i>C) A rézszínű pulyka</i>	27
<i>D) A fekete pulyka</i>	29

III. RÉSZ.

Tenyésztés.

1. <i>A pulykatenyésztő célja és a tenyésztésre szánt törzsek kiválasztása, illetőleg beszerzése</i>	32
2. <i>A kiválasztott, illetve beszerzett törzs elhelyezése s gondozása</i>	33
3. <i>A tenyészpulykák takarmányozása</i>	35
4. <i>A tenyészpulykák legeltetése és a legeltetés haszna</i>	37
5. <i>A keltetésre szánt tojások kiválogatása</i>	38
<i>a) A tojás alkotórészei</i>	38
<i>b) A tenyésztojás</i>	40
6. <i>A keltetés módjai és a keltetésnél használandó eszközök ismertetése</i>	43
<i>A) Természetes keltetés</i>	43
<i>a) A pulykakotlók kiválasztása és a pulykák keltetésre való kényszerítése</i>	43
<i>b) A kotlók gondozása, etetése és tisztántartása</i>	44
<i>c) A pulykatojások megültetése, a tojások gondozása</i>	46

B) Mesterséges keltetés	48
a) A keltetőgépekről általában	48
b) A keltetőgépek kezelése	49
1. Általános tudnivalók	49
2. A keltetőgép főalkatrészei	50
3. A keltetőgép felállítása	51
4. A keltetőgép működésbehozása	51
5. A keltetőgép tojással való megtöltése	52
6. A tojásnak kiválasztása, megjelölése, behelyezése és forgatása	53
7. A szellőztetés és a tenyésztójások megvizsgálása	54
8. A tenyésztójások hűtése	55
9. A termékeny tojások megvizsgálása	55
10. A hőmérő helyes beállítása	55
11. A kikelő csibék kezelése	56
c) A mesterséges anya és annak kezelése	56
7. A pulykacsibék kelése, etetése, gondozása és felnevelése	58
8. A növendékpulykák legeltetése	65
9. A növendékpulykák osztályozása	66
10. Az eladásra szánt pulykákról	69
11. A fiatal pulykakakások kappanozása	69

IV. RÉSZ.

A pulykák elhelyezése.

1. A pulykaudvar és berendezése	71
2. A pulykaóll és berendezése	73
3. A pulykaház és berendezése	74

V. RÉSZ.

Az értékesítés.

1. Telivérnyagnak további telivér törzstenyésztésre való értékesítése	82
2. Telivérnyagnak gazdasági tenyésztésre való értékesítése	83
3. A közönséges pulykák hizlalása és fogyasztásra való értékesítése	84
4. A toll értékesítése	87
5. A trágya felhasználása	88
6. Élő pulykák szállítási módjai	88
7. Vágott és tisztított pulykák szállítása	89

VI. RÉSZ.

Betegségek és a beteg pulykák gyógykezelése.

A) <i>Védőintézkedésre vonatkozó általános miniszteri rendelet</i>	91
B) <i>Élősdiek.</i>	
1. A tetű	96
2. Az óvantag	97

3. A rüh	101
4. A bélféreg	102
5. Tollmoly	103
C) <i>Szerzett bajok.</i>	
1. Külső sebek	105
2. Fagyási sebek	106
3. Tojástartócsavarodás	106
4. Görbe mellesont	107
5. A vedlés	107
D) <i>Betegségek.</i>	
1. A nátha	107
2. A hasmenés	108
3. A bélsárrekedés	109
4. A szembetegedés	109
5. Fekélyek a szájban	109
6. A puha begy	110
7. A kemény begy	110
8. A tüdőgyulladás	111
9. Májbaj	111
10. Bélgyulladás	112
E) <i>Fertőző betegségek.</i>	
1. A fertőző baromfinátha	112
2. A himlő	113
3. A difteritis	114
4. A gümőkór	116
5. A kolera	117
Zárszó	119

VII. RÉSZ.

Hirdetések.

Baromfitenyésztés

(Fajtatan)

mely felöleli és részletesen tárgyalja a HAZAI és KÜLFÖLDI baromfifajtákat, tenyésztési eljárásokat, az értékesítést és a baromfibetegségek orvoslását.

Kézikönyv a nép részére és tan-
könyv a tanuló ifjuság számára

□ □ Irta: □ □
HREBLAY EMIL
állattenyésztési m. kir. felügyelő.

115 szövegekőzti ábrával.

BOLTI ÁRA 5 KORONA.

A „BAROMFITENYÉSZTÉS“ című heti szaklap szerkesztőségében (Nagyvárad) megrendelve csak 3 K. Egyedüli magyar munka, mely ily terjedelemben tárgyalja a baromfitenyésztésre vonatkozó összes hasznos tudnivalókat.

♥ ♥

A „Baromfitenyésztés“ szakmunka tartalomjegyzéke:

Bevezető. I. rész. Általános tudnivalók.

A) A baromfitenyésztő célja, a baromfitenyésztés haszna és fontossága. — B) A baromfitenyésztés multja és jelene. — C) A baromfiak külsejének ismertetése, tekintettel a fajták különlegességére, az ivarra és a használatából eredő alakulásokra. — A szárazföldi és vízi szárnyasok. — A gazdasági és külföldi baromfiak. — **II. rész. Gazdasági baromfifajták.**

A) **Tyúkok.** a) A magyar tyúk. — 1. Fehér magyar tyúk. — 2. Sárga magyar tyúk. — 3. Kendermagos magyar tyúk. — b) Az erdélyi tyúk. — c) Az orpington tyúk. — 1. Fehér orpington tyúk. — 2. Sárga orpington tyúk. — d) A langszán tyúk. — e) A plimut tyúk. — B) **Gyöngytyúkok.** — C) **Ludak.** — 1. A magyar lud. — 2. A dunai fodros lud. — 3. Az emdeni lud. — 4. Az olasz lud. — D) **Kacsák.** — 1. A magyar kacsá. — 2. A pekingi kacsá. — E) **Pulykák.** — 1. A magyar fehér pulyka. — 2. Az amerikai bronz pulyka. — **III. rész. Külföldi baromfifajták. Tyúkok.**

A) **Angol fajták.** — 1. Fekete orpington tyúk. — 2. Gyémánt orpington tyúk. — 3. Rózsás tarajú sárga orpington tyúk. — 4. Rózsás tarajú fehér orpington tyúk. — 5. A sárga plimut tyúk. — 6. A fehér plimut tyúk. — B) **Német fajták.** — 1. A német tyúr. — 2. A viandot tyúk. — a) A fehér viandot tyúk. — b) A sárga viandot tyúk. — c) Az ezüst viandot tyúk. — d) Az arany viandot tyúk. — 3. Ramelslöhi tyúk. — 4. A dorking tyúkok. — a) A fogolyszínű dorking tyúk. — b) A fehér dorking tyúk. — c) Az ezüstnyakú dorking tyúk. — C) **Olasz fajták.**

— 1. Az olasz tyúk. — a) A fehér olasz tyúk. — b) A sárga olasz tyúk. — c) A fogolyszínű olasz tyúk. — 2. Az ankonai tyúk. — D) **Francia fajták.** 1. A hudán tyúk. — 2. A krévkör tyúk. — 3. A laflés tyúk. — 4. A faveroll tyúk. — E) **Spanyol fajták.** — 1. A spanyol tyúk. — 2. Minorka tyúk. — F) **Sportfajták.** — 1. Viador tyúkok. — a) A fehér angol viador tyúk. — b) Az ódivatu viador tyúk. — c) A jokohama tyúk. — d) A tinamu tyúk. — 2. Törpe tyúkok. — a) A japáni törpe kakas és tollaslábu törpe tojó. — b) A tarka kabó tyúk. — c) A farkatlan törpe tyúk. — d) A japáni selyem tyúk. — **Egyéb baromfifajok.**

G) **Ludak.** — 1. Pomerániai lud. — 2. Tuluzi lud. — 3. Amerikai lud. — H) **Kacsák.** — 1. Ailesbüri kacsá. — 2. Az indiai futó kacsá. — 3. A rueni futó kacsá. — 4. A tarkacsörű kacsá. — 5. A svéd kacsá. — I) **Pulykák.** — 1. Az amerikai vad pulyka. — 2. A boszniai rézpulyka. — 3. A francia fekete pulyka. — **IV. rész. A tyúk-tenyésztés.** — A) A tyúktenyésztő céljai és a tenyésztésre szánt törzsek kiválasztása. — B) A keltetésre szánt tojások. — C) A keltetés és keltetésnél használandó eszközök. — a) Természetes keltetés. — b) Mesterséges keltetés. — D) A csibék felnevelése. — E) A tyúkok takarmányozása. — F) A tyúkok elhelyezése. — a) A tyúkuvar és berendezése. — b) A tyúkól. — c) A tyúkól berendezése. — G) A tyúkház berendezése. — a) Az ól. — b) Az előszoba. — c) A takarmány- és tojástartó kamra. — d) A csibenevelő hely. — e) A keltető helyiség. — **V. rész. A lúdentenyésztés.** — A) A libák keltetése. — B) A libák felnevelése. — C) A ludak nyári és téli takarmányozása és gondozása. — **VI. rész. A kacsatenyésztés.** — A) A kacsák keltetése. — B) A kacsafiókák felnevelése. — C) A kacsák nyári és téli takarmányozása és gondozása. — **VII. rész. A pulykatenyésztés.** — A) A pulykacsibék keltetése. — B) A pulykacsibék felnevelése. — C) A pulykák nyári és téli takarmányozása és gondozása. — **VIII. rész. A piacra való előkészítés és értékesítés.** — A) A kappanozás. — B) A baromfiak hízlalása és a piacra való előkészítése. — a) A tyúkok hízlalása. — b) A ludak hízlalása. — c) A kacsák hízlalása. — d) A pulykák hízlalása.

A gazdasági baromfi- tenyésztésre vonatkozó általános tudnivalók.

— IRTA: —
HREBLAY EMIL
állattenyésztési magy. kir.
felügyelő.

■ III-ik átdolgozott és
bővített kiadás. ::
:: 33 képpel.

■
■
Ára 1 korona.
■

TARTALMA:

Bevezető az I. kiadáshoz. — Bevezető a II. kiadáshoz. —
Bevezető a III. kiadáshoz. — 1. A baromfitenyésztés fon-
tossága. — 2. Az állami baromfiköztenyésztési működés
hatása. — 3. A baromfi és tojás mint népelelmzési czikk. —
4. Mit ajánl követésre a miniszterium? — 5. Milyen fajta
tyukokat tenyészszünk? — 6. Milyen fajta ludat tenyész-
szünk? — 7. Milyen fajta kacsát tenyészszünk? — 8. Milyen
fajta pulykát tenyészszünk? — 9. Az értékesítésről. —
10. Mit nyerünk a szövetkezés által? — 11. Mire legyen
még gondunk? — 12. Miként kell eljárni, hogy nemes
:: fajta himbaromfiakat kaphassunk? ::

FÜGGELÉK:

1. Gyöngytyúktenyésztés és annak haszna. — 2. Házinyul-
tenyésztés és annak haszna. — 3. A galambtenyésztés és
annak haszna. — Befejező. — Hírdetések.

Megrendelhető a szerzőnél

Nagyvárad, Péter-utca 1.

TYUKTENYÉSZTÉS.

II. ÁTDOLGOZOTT ÉS BŐVÍTETT KIADÁS.
90 KÉPPEL. ÁRA 3 KORONA 20 FILLÉR.

Irta : HREBLAY EMIL állattenyésztési felügyelő,
NAGYVÁRAD, Péter-u. 1.

Nélkülözhetetlen minden baromfitenyésztőnek, 200 oldalon minden kérdést részletesen letárgyal és pontos utmutatást ad. Ezen új kiadás tárgyalja az új orpington tyukfajtát, az amerikai keltető-gépeket és az amerikai kappanozást.

Tartalma a főbb czimekben:

I. RÉSZ. A TYUKTENYÉSZTÉSÉRŐL. Bevezetés. — 1. A tyukudvar. — 2. A tyukól és berendezése. — 3. A tyukok takarmányozása és a takarmányozó eszközök. — 4. A tyukok gondozása, elősdiék, betegségek és azok gyógyítása. — 5. A tojástermelés és a tojásgyűjtés. — 6. A tenyésztojások felismerése és kiválasztása. — 7. A keltetés és a keltetésnél használandó eszközök. — 8. A csibék kelése és felnevelése. — 9. A csibék gondozása és takarmányozása. — 10. A csibenevelésnél használandó eszközök. — 11. A csibék osztályozása és a továbbtenyésztésre alkalmas állatok kiválasztása. — 12. A tyukok és csibék jelzése. — 13. A kappanozásról. — 14. A vándortyukólról és annak előnyeiről.

II. RÉSZ. A TYUKFAJTÁKRÓL. Bevezetés. — A magyar tyuk. — 2. A kopasznyaku tyuk. — 3. A gyöngytyuk. — 4. Melyek a köztenyésztés fejlesztésére ajánlott külföldi nemes tyukfajták? — 5. A langszán-tyuk. — 6. Az orpington-tyuk. — 7. A plimuttyuk. — Zárzó.

ÁRA 3 KOR. 20 FILL.

Kapható: a szerzőnél.

LUD- ÉS KACSA-TENYÉSZTÉS.

II. KIADÁS.

Milyen víziszárnyast tenyészszünk gazdaságunk-
ban, hogy az jövedelmező legyen? ❀ ❀

Irta: HREBLAY EMIL,

állattenyésztési magy. kir. felügyelő.

A szöveg közé nyomott 25 szép képpel.

1. A hazai lud- és kacsatenyésztésről általában. —
2. A lud-ól és berendezése. — 3. A kacsáól és berendezése. —
4. Az okszerű takarmányozás segédeszközei. — 5. A tenyészludak takarmányozása. — 6. A kacsák takarmányozása. — 7. A ludak legeltetése. — 8. A kacsák bő takarmányozásának előnyei. — 9. A ludak és kacsák gondozása, az élősdiék, a betegségek és azok gyógyítása. —
10. A tojásgyűjtés, tenyésztésre alkalmas tojások kiválasztása és kezelése: a tenyésztojások szállítása. — 11. A keltető hely és a keltetés módjai. — 12. A víziszárnyasok mesterséges keltetése. — 13. A kis libák és kacsák kelése; gondozása és felnevelése. — 14. A libák takarmányozása és legeltetése. — 15. A növendék-kacsák takarmányozása. — 16. A növendék-libák és kacsák osztályozása. — 17. A ludak és kacsák jelzése. — 18. A koppasztás. — 19. Az amerikai lud-tenyésztésről. — 20. Az amerikai kacsatenyésztésről.

- II. 1. A lud- és kacsafajtákról. — 2. Milyen ludat és kacsát tenyészszünk? — 3. A magyar lud. — 4. A magyar kacsá. — 5. Az emdeni lud. — 6. A pekingi kacsá. — 7. Miért ajánlatnak az emdeni gunarak és a pekingi gácsérok a hazai víziszárnyasok nemesítésére?

Ára 2 korona 20 fillér.

Megrendelhető a szerzőnél, Nagyvárad, Péter-u. 1.

♡ AZ EZÜST SZÖRMENYUL ♡
TENYÉSZTÉSE ÉS ÉRTÉKESÍTÉSE

GYAKORLATI UTMUTATÁS

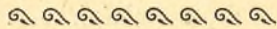
Irta: HREBLAY EMIL

állattenyésztési m. kír. felügyelő

A saját tenyészetében
hat év alatt szerzett
tapasztalatai alapján.

ÁRA 2 KORONA.

E munka tartalma a következő: **ÁLTALÁNOS TUDNIVALÓK.** I. Rész. A házinyultenyésztés mérve külföldön. — A házinyultenyésztés mérve hazánkban. — II. Rész. **FAJTATAN.** Az ezüst szörmenyul eredete, külleme és tulajdonságai. — Az ezüst szörmenyul válfajtaí, azok külleme és tulajdonsága. — III. Rész. **TENYÉSZTÉS.** Tenyészállat beszerzés. — A megérkezett tenyészállatok kicsomagolása s ideiglenes elhelyezése. — A tenyészbakok elhelyezése s gondozása. — A tenyészbakoknál előfordulható bajok, azok orvoslása és kezelése. — A tenyészanyák elhelyezése. — A tenyészanyák gondozása és takarmányozása. — Fedeztetés. — Ellés. — A dajkanyul alkalmazásának módja. — A fiak nevelése 2 hetes korig. — A fiak nevelése 2 hetes kortól 5 hetes korig. — Elválasztott fiak gondozása és takarmányozása. — Növendék nyulak nem szerint való osztályozása. — Törzstenyésztésre alkalmas nyulak kiválasztása. — Nyulólak és nyulházak. — IV. Rész. **ÉRTÉKESÍTÉS.** — V. Rész. **BETEGSÉGEK ÉS BETEG ÁLLATOK GYÓGYKEZELÉSE.** — VI. Rész. **A NYULHUS KONYHAI FELHASZNÁLÁSA.** ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡

Megrendelhető 2 K. 10 f. előleges beküldése ellenében a „BAROMFITENYÉSZTÉS szerkesztőségében Nagyvárad, Péter-utca 1. szám. ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡ ♡

A baromfi hizlalása és a hizott baromfi értékesítése.

II. bővített kiadás.

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület megbízásából

IRTA: HREBLAY EMIL,

állattenyésztési m. kir. felügyelő.

45 szövegközti képpel.

Ára kötve 1 korona 75 fillér.

Megrendelhető a szerzőnél Nagyváradon, Péter-u. 1.

TARTALMA: Előszó: — I. rész. Bevezetés. — II. rész. A baromfi-hizlalásról. (Általános tudnivalók.) — 1. Tyukhizlalás. a) A hizlalandó tyukok kiválasztása. b) A hizlalandó tyukok megvásárlása. c) A hizlalandó tyukok szállítása. d) A hizlalandó tyukok osztályozása. e) A hizlaló-ketreczek és azok tisztántartása. f) Hizlalási módok: Az önhizlalás. A kézzel való tömés. A tölcsérral való hizlalás. A géppel való tömés. g) A vágás. h) Koppasztás és kizsigerelés. i) Alakítás és hűtés. k) Csomagolás és szállítás. l) A vér és zsiger értékesítése. m) A kappanozás és kappanhizlalás. 2. Pulykahizlalás. a) A hizlalandó pulykák kiválasztása. b) A hizlalandó pulykák megvásárlása. c) A hizlalandó pulykák szállítása. d) A hizlalandó pulykák osztályozása. e) Hizlalási módok. f) Vágás és koppasztás. g) Koppasztás alakítás és hűtés. h) A pulyka csomagolása és szállítása. i) A vér és zsiger értékesítése. 3. A ludhizlalás. a) A hizlalandó ludak kiválasztása és megvásárlása. b) A hizlalandó ludak szállítása. c) A hizlalandó ludak osztályozása. d) A ludhizlaló-helyiség és annak tisztántartása. e) Hizlalási módok. f) A ludak vágása, koppasztása és alakítása. g) A vágott ludak csomagolása. — 4. Kacsahizlalás. a) A hizlalandó kacsák kiválasztása, megvásárlása és osztályozása. b) A hizlaló-helyiség és annak tisztántartása. c) Hizlalási módok és a hizottság megítélése. d) Vágási módok és koppasztás. e) Zsigerelés, alakítás, hűtés és csomagolás. f) A vágott kacsá vérenek és zsigerének értékesítése. — 5. Galambhizlalás. — 6. A baromfitermékek értékesítéséről általában. (Zárszó.)

A BAROMFITERMÉKEK

ÉRTÉKESÍTÉSE.

Útmutatás arra, miképen lehet a baromfityenyésztés összes termékeit piacra való helyes előkészítés által értékesebbé és a szövetkezetek alakításával a jövedelmet nagyobbá és biztosabbá tenni.

A SZÖVEG KÖZÉ NYOMOTT 11 SZÉP KÉPPEL.

Irta: HREBLAY EMIL

állattenyésztési m. kir. felügyelő.

A MUNKA TARTALMA:

I. A BAROMFIAK HIZLALÁSA, PIACRA VALÓ ELŐKÉSZÍTÉSE ÉS A BAROMFITERMÉKEK KEZELÉSE. 1. Mily körülmények befolyásolják az értékesítést? — 2. A hizlalásra szánt baromfival való bánásmód. — 3. A baromfiak hizlalásáról általában. — 4. A tyukhizlalás. — 5. A lud-, kacs- és pulyka-hizlalás. — 6. A kézzel való tömés. — 7. A géppel való tömés. — 8. A hizott baromfiak vágása és piacra való előkészítése. — 9. A vágott baromfi hűtése, csomagolása, a vér és a zsiger értékesítése. — 10. A baromfitermékek mesterséges eltartása. — 11. A tojás mesterséges eltartásának egyéb módjai. — 12. A toll termelése és eltartása. — II. A BAROMFITERMÉKEK ÉRTÉKESÍTÉSÉNEK MÓDJA. 1. A baromfitermékek szövetkezeti uton való értékesítése. — 2. A Magyar Gazdák Vásárcsarnok Ellátó Szövetkezetének tojásértékesítési központja. — 3. A hazai tojáskereskedés rendezése. — 4. Utmutatás a tojásértékesítésre. — 5. A tojás vizsgálása, osztályozása, csomagolása és sulyszerinti eladása. — 6. A tojáskereskedelem és kivitel. — 7. A tollkereskedelemről. — III. AZ ÉRTÉKESÍTŐ SZÖVETKEZETEK ÉS AZ AZOK ALAKÍTÁSÁRA VONATKOZÓ ALAPSZABÁLYTERVEZETEK. 1. A hazai tojásértékesítő szövetkezetek szervezésének története. — 2. A kolozsvári hitelszövetkezet baromfityenyésztő és értékesítő központi telepének szervezéséről. — 3. A dániai baromfityenyésztő és tojásértékesítő szövetkezetekről. — 4. Az államilag szervezett tojás- (állattenyésztési termékek) értékesítő szövetkezetek alapszabálytervezete. — 6. Szervezési és üzleti szabályok a kolozsvári magyar és középtizedi hitelszövetkezet baromfityenyésztő és értékesítő telepe részére. — 7. Ziegler-féle tojásvizsgáló gép. — Zárszó.

Ára 2 korona 20 fillér.

Megrendelhető a szerzőnél, Nagyvárad, Péter-utca 1.

ÖTÖDIK ÉVFOLYAM 1907.

Egy baromfikedvelő sem nélkülözheti a legolcsóbb és legjobb BAROMFITENYÉSZTÉSI képes HETI szaklapot, a

„BAROMFITENYÉSZTÉS“-T,

mely a gazdasági és sportbaromfi, éneklő- és díszmadár, galamb- és HÁZINYULTENYÉSZTÉSI ÉS ÉRTEKESÍTÉSI KÉRDÉSEKET a legteljesebben felkarolja és tárgyalja. ~~~~~

Főszerkesztő: HREBLAY EMIL,

állattenyésztési m. kir. felügyelő.

Földbirtokosok, bérlők, gazdatisztek, kisgazdák, iparosok és magánzók egyaránt haszonnal és élvezettel olvashatják a

„BAROMFITENYÉSZTÉS“-T,

a magyar baromfitenyésztési ügy igaz barátját. ~~~~

Előfizetési ára:

Egy évre 8 korona

Félévre.. .. 4 korona

A „BAROMFITENYÉSZTÉS“-t a legjobb magyar írók és tenyésztők írják. — A „BAROMFITENYÉSZTÉS“ hetenként szép képeket közöl. — Levélszekerényében minden kérdésre megbízhatóan és pontosan válaszol. ~

A „BAROMFITENYÉSZTÉS“ olcsóságával (egész évre 8 kor., félévre 4 kor.), a szerényebb és a legkényesebb igényeket is kielégíti. — Előfizetési pénzek e cím alatt: „Baromfitenyésztés“ szerkesztőségének Nagyvárad, Péter-utca 1. sz. küldendők. ~~~~~

Székely Könyvtár

Egyes szám 60 fillér. könyvalaku folyóirat. Kettős szám 1 korona.

SZERKESZTI:

PÉTERFY TAMÁS, Budapest, IX., Köztelek.

1. „PETŐFI REGÉK” 60
szám. A Segesvárnál eltűnt nagy költőről szálló népmesék gyűjteménye. Színes képekkel. Kötve. fillér.

2-3. ♥ „GÓBÉSÁGOK” ♥ 1
szám. Kacagató székely históriák. Írta Péterfy T. kor.

4. „SZÉKELY MESÉK” 60
szám. Husz kedves gyermekmese, ötven képpel díszítve. Kemény kötésben. fillér.

5-6. „KÉZ A KÉZBEN” 1
szám. Hasznos olvasmányok a szövetségéről. A magyar nép számára írta Péterfy Tamás. kor.

Az ár előleges beküldésére a fönt elősorolt könyveket **postadíjmentesen küldi**:

PÉTERFY TAMÁS, Budapest, IX., Köztelek.

KITÜNŐ SZER!

KITÜNŐ SZER!

Baromfi-ólak fertőztelenítésére és
:: baromfi-ólak meszelésére a ::
dr. ASCHENBRANDT-féle

BORDÓI POR

A pornak vizes oldalát úgy készítjük, hogy valamely kádba 40 liter vizet töltünk, azután a megfelelő mennyiségű **bordói port** (hektoliterenkint 3—4 kg.-ot) lassan finom lisztszítán a vízbe szitáljuk folytonos keverés között és ha a szitálással megvagyunk, a hiányzó 60 liter vizet az oldat keverése közben hozzátöltjük.

A dr. Aschenbrandt-féle **bordói por** ily célra nemcsak külföldön, de hazánkban is a gödöllői baromfi-tenyésztő-telepen **igen jó sikerrel** lett alkalmazva.

A bordói por megrendelhető:

a Magyar Mezőgazdák Szövetkezeté-nél

==== BUDAPEST, ====

V. ker., Alkotmány-utca 31. sz.

— és vidéki megbizottaknál. —

ÁRAK:

(loco Budapest a Magy. Mezőg. Szövetk.-nek raktárában)

2 kg.-os doboz	á kg.	87 fillér
5 „ zsák	„ „	86 „
15 „ „	„ „	86 „
50 „ „	„ „	82 „

Minden zsák ellenőrző pecséttel és a «Mezőgazdák Szövetkezetének» ólomzárával ellátva kerül forgalomba.

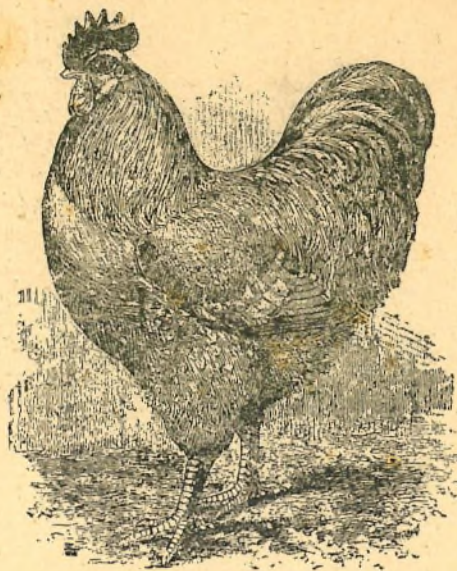
A pornak kg.-kénti kimérése nincs megengedve.

Báró Gerliczy Ferencz

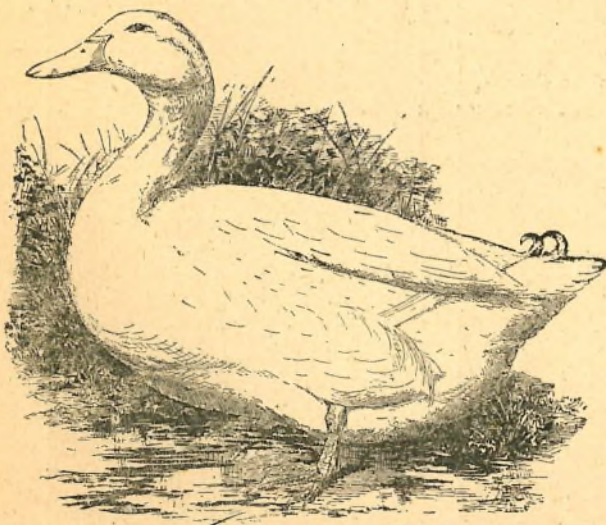
DESZK, Torontálm.,
FAJBAROMFI tenyész-
szetéből kapható :

W. COOK-tól

importált tenyésztör-
zsekből nevelt FEHÉR
ORPINGTON kakas
24 kor., jércze 20 kor.,
SÁRGA ORPING-
TON kakas 16 kor.,
jércze 14 koronáért.
Márczius 15-től szállít-
tatik rá zásmentesen
csomagolva FEHÉR
ORPINGTON tojás,
tuczatja 30 korona,
SÁRGA ORPING-
TON és PLYMOUTH-
ROCKS tuczatja 10
koronáért előjegyzés
szerint.

Állami arany éremmel és több kiállításon első díjjal kitüntetett
állatoktól FEHÉR ORPINGTON keltő
tojások darabja 50 fillér, KENDERMAGOS PLYMOUTHOK keltő
tojása darabja 30 fillér, tisztavérű HÓFEHÉR AYLESBURY KACSA-

TOJÁS darabja 1
korona. — Ugyan-
ezen fajtából te-
nyésztésre alkalmas
állatok 8—12 kor.
SZÉP PLYMOU-
THOK drbja 6—12
korona. FEHÉR
ORPINGTONOK
darabja 8—20 kor.
Kapható VITKAY
IMRÉNE FAJ-
BAROMFI-TELE-
PÉN PUSZTA-
SZENTLŐRIN-
CZEN. Pest mel-
lett, Kossuth Lajos-
utca.

GR. ERDŐDY ≡ GYULÁNÉ

vas - vörösvári faj-
baromfi tenyészté-
sében ♥ ♥ ♥ ♥

tisztavérű hudánok

törzsenként 40 ko-
ronáért (1 kakas
2 tyúk) kaphatók.

Előjegyzések tojá-
sokra elfogadtnak.
Egy tuczat tojás ára
5 korona.

Aranyéremmel
kitüntetett ::

Bronzpulykák

kaphatók, kakas 10 K., tojó 8 K.
Ezüstéremmel kitüntetett AN-
GOL EMDENI LU-
DAK gunár 14, tojó 12
K. OLASZ EMDENI,
gunár 12 k., tojó 10 k.

Oklevéllel kitüntetett sárga orping-
ton-kakas 8, tojó 6 K., pekingi
gácsér 6 K., tojó 5 K. Gyöngytyúk
3 K. áb.-kint okt.-nov. szállításra.
Ugyanezek tenyésztőjásaira is
elfogadók megrendelést.

Dr. Mádý Gyuláné Fülöpszállás
(Pestmegye)

Feltétlen tiszta vérben
tenyész-
tett alábbi fajbaromfiak és azok
tojásai állandóan kaphatók.

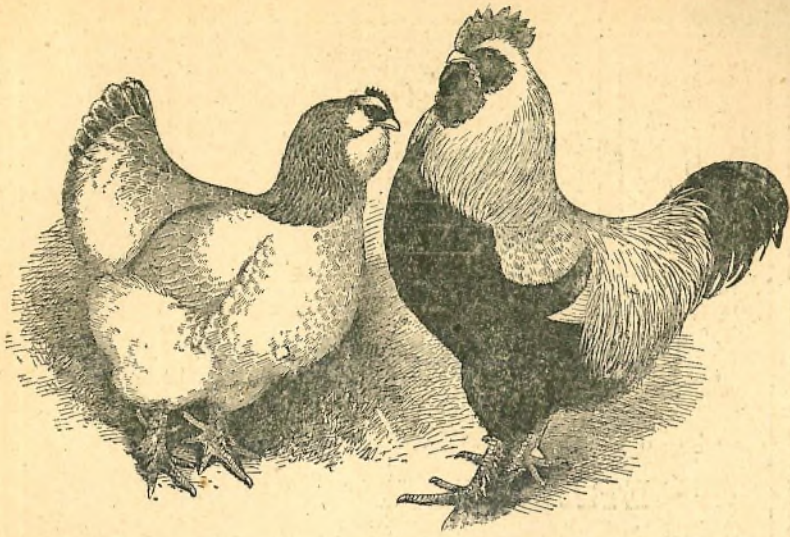

Sárga orpington tojás 40 fill.,
6—4 K. Pekingi kaesa tojása
30 fill., ivadék 5—4 K. Fogoly-
szinű bantám tojás 20 fillér,
ivadék 3—2 K. Bronz- és fehér-
pulyka ivadékok 9—7 K drb.-kint.

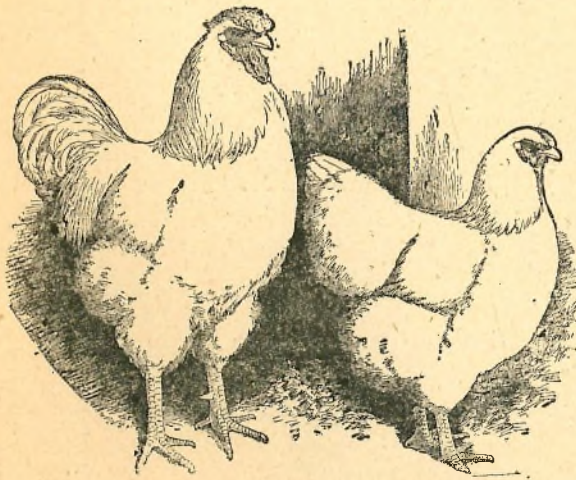
BARÓTHY ANTAL

földbírtokos

BIRDA (Temes megye)

Vilma hollandi királynő kedvenc tyúkjai a **fehér mehelniek**, asztalára szárnyas csakis ezen fajtaból kerülhet, továbbá Németországnak is ugyanezen faj a képezi az elsőrangú finom hústyúkját, mely őt különösen nagy keresletnek örvend, erős, edzett, nagy hófehér fajállatok, kitünő téli tojók, ezektől **keltőtojások**, továbbá Franciaország, az ínycselek (gourmandok) hazájának kiváló finom húsu, edzett fajú legjobb téli tojás termelő „**Favorelles**“ fajtyúkok **keltőtojásai** darabonként 70 fillérért, a **Schmer-féle szőlő- és gyümölcsgazdaságban Szentendrén kaplatók**. Ezen fajták amerikai és Cook-féle rendszerű téli zárt és nyári nagy szabad, a gyümölcsösbe épített kifutóval bíró ólakban tenyésztettek, tehát edzettek, ellenálló és tenyészképesek. A tenyésztés amerikai rendszer szerint törzsenként naponta más-más pihent kakas felváltásával történik. Ezen két nyugoti elsőrendű kulturálmokban és Svájcban is nagy keresletnek örvendő fajták tenyésztése hazánkban különösen a kivitel szempontjából kiválóan előnyös, ez okból kezd Bulgária is ezen fajtákat Német- és Franciaországban beszerezni. Állatok őszi szállítására előjegyzések elfogadhatnak.

Gazdasági Egyesület

ellenőrzése **alatti nemes baromfitelep Hódmezővásárhelyen**. Tyúktojások: telivér fehér **orpington** 12 darab 8 korona, telivér sárga **orpington** 12 darab 6 korona, félvér 12 darab 4 korona. Félvér **emdeni** ludak öszre darabja 10 korona.

Czím:

Gazdasági Egyesület
Hódmezővásárhely.

Ezüst szőrmenyulak

♥ ♥ kaphatók ♥ ♥

HREBLAY EMIL tenyészetében.

Nagyvárad, Péter-utca 1. sz.

MADARÁSZ GÉZÁNÉNÁL

Bököny, u. p. Kisjenő, Aradmegye.

Kapható őszi szállításra tenyészbaromfi:

fehér tollu,
lábu és
csőrü ma-
gyar tyúk
à 6 kor.,

k a k a s
à 8 kor.,

fehér
magyar
pulyka
à 10 kor.,

olasz
emdeni lud
à 10 kor.

PISNY ISTVÁNNÉ, (Csanádmegye.) — Miután baromfitenyészetemet megnagyobbitottam; tojások végett pedig igen sokan kérdést tettek, elhatároztam, hogy tojásokat is adok el korlátolt számban, a következő fajbaromfiaktól; Olasz emdeni ludak, kitünő jó tojók, jan. 15-én már keltek kis libáim; egy tojás 2 kor. Sárga vagy fehér orpington tojások drbja 1 kor. Nagy pekingi tisztavérű kacsattojások, drbja 80 fillér. Fehér magyar tyuktojások darabja 80 fillér. Vegyesszínű kopasznyaku tyuktojás darabja 40 fillér. Sárga magyar orpington kopasznyakú tyúkttojások darabja 80 fillér. Sárga magyar + orpington-tojások darabja 80 fill. Tisztavérű jokshirei süldők, nagyobb malaczkok egész éven át. Hasas és borjas simmentháli tehének, üsző bornyuk. Nemkülönbén a fentnevezett fajtákból fajbaromfiak. Vágni való baromfi, kappan, hizott libák és kacsák, poulárdok egész éven át

kaphatók.

SZÁDECZKY GÉZÁNÉNÁL Karmacs, Zala vármegye kaphatók fehér orpington kakasok 15 koronáért. Fehér orpington és bronzpulyka keltető tojások à 1 korona. Előjegyzés ezen baromfiak ivadékaire őszi szállításra elfogadtatnak.

Fehér orpington, tenyésztójás, 30 fillérért, kis csirkék 1 koronától kezdve; bronzpulyka kotlók 15 koronáért, 80 darab fiatal kecske saanenthali bakokkal, eladók Torkos Imrénénél Nógrád-Kövesden.

Eladó fajbaromfitojás tizenkét darab bérmentes, ingyen csomagolással, emdeni lud 20, pekingi kacsá 6, fehér pulyka 10, 1 törzs sárga orpington 40 kor. Dr. SÁRKÖZYNÉ Avasfelsőfalu, Szatmár vármegye.

Friss tenyésztójásokra megrendelést elfogad: tisztavérű angol emdeni ludtojás darabja 2 korona, óriás olasz + angol emdeni ludtojás darabja 1 korona 30 fillér, fehér mexikói pulykatojás darabja 60 fill., pekingi kacsattojás darabja 30 fill., sárga orpington tyúkttojás drbja 40 fill., sárga orpington keresztelésű tyúkttojás darabja 10 fillér. Egy darab két éves, fehér orpington-kakas 20 korona. Egy darab egy éves, fehér mexikói pulykakakas 20 korona. Özvegy HASZ Sándorné és VEINRICH Lajos baromfitenyészet, Battonya.

Horváth Idánál u. p. Kisbér, Vasdinnye. Kaphatók bronzpulykák (kakasok 10, tojó 8 korona.) Telivér és háromnegyed vér sárga orpington-jérczék. Előjegyzést elfogad pekingi kacsá à 20 fillér és bronzpulyka á 80 fillér tojásokra.

Rác **Ödönné** fajbaromfitenyészetében, **Kőbánya, Kada-u. 31.**, fehér orpington, sárga orpington, fogolyszínű Wian-dotte (amer. tyukfajta) fekete és fehér bantámtojások tucatzja 7 koronáért kapható csomagolással együtt. A tenyésztörzsek Angliából, **William Cook**tól importáltattak. Ugyanitt fajbaromfi eladó. Keltető kosarak drbja 80 fill., szállítókosarak 1-2 törzs részére 1-60 K. Nagyobb megrendelés-nél árkedvezmény. — Fagyott taraj elleni szer.

Lászlóvszky Kálmánné Galloserinnel ojtott telepén, **Előszállás, Fejérmegye**, bel- és kül-földi kiállításokon kitüntetett fajbaromfiak tojásai kaphatók. És pedig: emdeni liba, pekingi kacsá, sárga és fehér orpington, bronzpulyka, fehér orpington + fehér magyar tyukok. — Kérdézősködésekre válaszbélyeg mellett válaszolok.

Liptay Béláné aranyéremmel és díszoklevéllel többszörösen ki-tüntetett fajbaromfi-telepén **Jéke, u. p. Kisvárdá**, remek óriás emdeni ludak, pekingi kacsák, bronzpulykák tenyésztőjásai: kacsá 50 fill., pulyka 1 K. lud 2 K árban kaphatók s őszi szállításra előjegyzések már most elfogadtatnak. Ugyanitt van még 9 drb gyönyörű bronzpulyka kakas à 24 K eladó.

Telivér sárga orpington kakasok 10 K, bronzpulyka kakas 10 K, pekingi gácsér 10 K, emdeni gunár 20 K. Idei sárga orpington csirke, a hány hónapos, annyi 2 K. Tenyésztőjás rázás-mentes csomagolásban tucatonként: sárga orpington 8 K, orpington + kopasznyaku 3 K, bronzpulyka 10 K, szürke gyöngytyuk 3 K-ért kaphatók **gróf Teleki Arturné** fajbaromfitenyészetében, **Tanes, Kolozs-megye**. Ugyanott magastörzsű rózsák darabja 80 fillér.

Fehér orpingtonok, emdeni ludak, pekingi kacsák és bronzpulykák tenyésztőjásai már most előjegyezhetőek, remek szép, telivér törzsek után. Eladó még 20 drb igen szép fehér orpington kakas, egy emdeni gunár és 3 pekingi gácsér, igen szép állatok. **Spilka Antalnénál Battonya**.

Aranyéremmel kitüntetett fajbaromfitenyészetemben kaphatók elsőrendű szintiszta állatok tenyésztőjásai. Sárga orpingtoné, fekete langszáné, bronz és fehér pulykáké, pekingi kacsáké 60 fillér, fehér orpingtoné 80 fillér, fehér japáni selyemé 40 fillér, emdeni ludé és olasz-emdeni ludé 2 K darabonként ingyenes patent csomagolással. **Özv. Baky Béláné** fajbaromfitenyésze **Surd u. p. Zákány, Somogyegye**.

PULYKATENYÉSZTÉS.

IRTA: HREBLAY EMIL

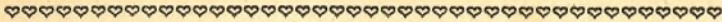
állattenyésztési m. kir. felügyelő.

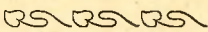
♡ II. TELJESEN ♡
ÁTDOLGOZOTT KIADÁS.

148 OLDALON 48 KÉPPEL.

ÁRA 3 KORONA 60 FILLÉR
BÉRMENTES KÜLDÉSSSEL.

NÉLKÜLÖZHETETLEN ♡
MINDEN TENYÉSZTŐNEK.

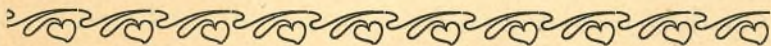

Tartalma főbb címekben:

ÁLTALÁNOS TUDNIVALÓK. — 1. A hazai pulyka-
tenyésztésről általában. — 2. A külföldi pulykatenyész-
tésről általában.

FAJTATAN. 1. A pulykafaj története. — 2. Hazai
pulykafélésegek. — 3. Idegen pulykafajták, a melyeket
nálunk tisztavérben is tenyésztetek.

TENYÉSZTÉS. 1. A pulykatenyésztő célja és a tenyész-
tésre szánt törzsek kiválasztása, illetőleg beszerzése. —
2. A kiválasztott, illetve beszerzett törzs elhelyezése s

gondozása. — 3. A tenyészpulykák takarmányozása. —
4. A tenyészpulykák legeltetése és a legeltetés haszna. —
5. A keltetésre szánt tojások kiválogatása. — 6. A kel-
tetés módjai és a keltetésnél használandó eszközök ismer-
tetése. A) Természetes keltetés. B) Mesterséges keltetés. —
7. A pulykacsibék kelése, etetése, gondozása és felneve-
lése. — 8. A növendékpulykák legeltetése. — 9. A növen-
dékpulykák osztályozása. — 10. Az eladásra szánt pulykák-
ról. — 11. A fiatal pulykakakások kappanozása.

A PULYKÁK ELHELYEZÉSE. 1. A pulykaudvar
és berendezése. — 2. A pulykaóll és berendezése. —
3. A pulykaház és berendezése.

AZ ÉRTÉKESÍTÉS. 1. A telivéranyagnak további telí-
vér törzstenyésztésre való értékesítése. — 2. Telivér-
anyagok gazdasági tenyésztésre való értékesítése. —
3. A közönséges pulykák hizlalása és fogyasztásra való
értékesítése. — 4. A toll értékesítése. — 5. A trágya
felhasználása. — 6. Élő pulykák szállítási módjai. —
7. Vágott és tisztított pulykák szállítása.

**BETEGSÉGEK ÉS A BETEG PULYKÁK GYÓGY-
KEZELÉSE.** A) Védőintézkedésre vonatkozó általános
miniszteri rendelet. B) Élősdíek. C) Szerzett bajok. D) Be-
tegségek. E) Fertőző betegségek. — Zárszó.

♡ ♡ ♡

♡ ♡ ♡

HUNGARICA
MUSEUM
118

E. 118.